

MINISTERIE VAN NATIONALE OPVOEDING

NAVORSINGS- EN
STUDIECENTRUM
VOOR DE GESCHIEDENIS
VAN DE TWEEDE
WERELDOORLOG

MIJN HEDER

Nr. 9 Maart 1979

LEUVENSEPLEIN 4 (Bus 19) - 1000 BRUSSEL - TEL. 218 45 26/27

5/12

Ministerie van Nationale Opvoeding en van Nederlandse Kultuur
Ministerie van Nationale Opvoeding en van Franse Kultuur

MEDEDELINGEN

Nr. 9 Maart 1979

NAVORSINGS- EN STUDIECENTRUM VOOR DE GESCHIEDENIS
VAN DE TWEEDE WERELDOORLOG
Brussel

INHOUDSTAFEL

IN MEMORIAM	5

AKTIVITEITEN VAN HET CENTRUM

A. WETENSCHAPPELIJK KOMITEE - BETREKKINGEN MET HET BUITENLAND - ENQUÊTES EN OPZOEKINGEN

1. Wetenschappelijk Komitee	9
2. Bureau	9
3. Wetenschappelijk personeel	9
4. Betrekkingen met het buitenland	10
5. Enquêtes	16
6. Het Centrum verleende zijn medewerking	17
7. Tentoonstellingen	19

B. ARCHIEVEN - BIBLIOTEEK - VERZAMELINGEN

1. Archieven	19
2. Bibliotheek	24
3. Fototeek	25

C. PUBLIKATIES EN VOORDRACHTEN

1. Publikaties van het Centrum	26
2. Publikaties van het wetenschappelijk personeel	27
3. Voordrachten en referaten van het wetenschappelijk personeel	28
4. Radio- en televisie-uitzendingen	29

KRONIEK

(Voorlopige) kaart van de sluikpers	30
Statistisch overzicht van de Joden die in België woonden op 10 mei 1940. Opgesteld op basis van de dokumentatie van het Ministerie van Volksgezondheid	32
Lopend universitair onderzoek over de Tweede Wereldoorlog	33
Het Centrum en de pers	36

LEKTUURNOTA'S

Ward ADRIAENS, <i>Vrijwilligers voor de vrijheid. Belgische antifascisten in de Spaanse burgeroorlog</i>	38
Guy Franz AREND, <i>L'offensive des Ardennes et la bataille de Bastogne</i>	40
Herman BALTHAZAR - José GOTOVITCH, <i>Camille Huysmans in Londen</i>	41

<i>Bijdragen tot de Geschiedenis van een Generatie. Een liber amicorum voor M. Willem Melis</i>	42
Paul BIRON, <i>Mon mononke Désiré. 1944. Mon mononke et la libération</i>	43
Francis BOLEN, <i>Histoire authentique, anecdotique, folklorique et critique du cinéma belge depuis ses plus lointaines origines</i>	43
Lucien CHAMPION, <i>Guerre du Sanglier. Mai 40. Les Chasseurs Ardennais au combat</i>	44
<i>Le Congo dans la guerre. Les Accords tripartites Belgique - Grande-Bretagne - Etats-Unis</i>	45
Edgard DELVO, <i>De mens wikt... Terugblik op een wisselvallig leven</i>	46
R. DE PAEPE, <i>De luchtaanvallen op Kortrijk, Heule, Marke en Bissegem gedurende de Tweede Wereldoorlog (1939-1945)</i> ..	46
Raymond DERINE, <i>Repressie zonder maat of einde? Terugblik op de collaboratie, repressie en amnestiestrijd</i>	47
Jacques DE VOS, <i>Mei 1940 ten Zuiden van Gent</i>	47
Jos GHYSENS, <i>Het Aalsters volksleven. Het markt- en straatlied 1860-1950</i>	48
José GOTOVITCH, <i>Isabelle Blume</i>	48
Oscar HEEMANS, <i>Tussen honderd bruggen</i>	49
George E. SPITAEI, <i>Duel aan het Schipdonkkanaal. Mei 1940</i>	49
Wolfgang TREES, <i>Krieg ohne Sieg. Schicksale in Europa 1935-1945</i>	50
William UGEUX, <i>Le "Groupe G" (1942-1944)</i>	51
Albert VAN DEN ABEELE, <i>Brieven uit Rusland (1941-1944)</i> ..	51
W.J.D. VAN GEET, <i>De Gendarmerie te Antwerpen 1830-1977</i> ..	52
C. VERBIST, <i>Rijkevorsel 1940-1945</i>	53
Geoffroy WARNER, <i>La crise politique belge en novembre 1944</i>	53
Guy WEBER, <i>Des hommes oubliés. La Brigade Piron</i>	54
Jules WOLF, <i>Dans l'ombre et le silence - Breech</i>	55
J. WYNANTS, <i>Verviers en images</i> - J. JOUR, <i>Liège en images</i> - G. WILLIOT, <i>Bruxelles sous l'occupation</i> - Ch. DU-ROCHER, <i>La campagne des 18 jours en images</i>	56
GIFTEN	58
ANNEX	
Bibliografie van de publikaties verschenen in 1977 betreffende België tijdens de Tweede Wereldoorlog.	

IN MEMORIAM

Het Navorsings- en Studiecentrum voor de Geschiedenis van de Tweede Wereldoorlog rouwt. Een van zijn stichters, Albert Régibeau, overleed op 11 maart 1979 temidden der zijnen te Sai-ve, op de hoogten van het land van Luik, waar hij zo van hield. Tot het einde toe was de ziekte er niet in geslaagd zijn geestelijke energie aan te tasten. Zijn verscheiden sluit ook een hoofdstuk van het leven van het Centrum af. Lang had hij gewenst en gepleit dat er een instituut voor de studie van de tweede wereldoorlog zou komen, en vasthoudend heeft hij zich daarvoor ingezet; de oprichting van het Centrum is er voor een goed deel door zijn inspanningen doorgedrukt. Vanaf het begin tot ondervoorzitter van het Wetenschappelijk Komitee gekozen, heeft hij het Centrum door moeilijke dagen heengeloodst, soms tegen de stroom op. Dit alles kan het Centrum niet vergeten.

Geboren op nieuwjaarsdag 1915 te Rouvrex, leerde Albert Régibeau reeds heel jong de moeilijkheden van het leven kennen. Als advocaat koos hij voor een dubbele strijd : de socialistische en de Waalse. Na de 18-daagse veldtocht, die hij meemaakte in het 12e Liniereregiment, vond hij zijn kameraden terug; hun gemeenschappelijke overtuiging bracht hen er al vlug toe zich tegen de bezetter en zijn 'Nieuwe Orde' te keren. In de eerste dagen van het verzet, dat z'n weg en z'n middelen zocht, was A. Régibeau een werker van het allereerste uur, een van de koortsachtige werkers die de afleveringen samennietten van wat het grote Luikse socialistische sluikblad zou worden : *Le Monde du Travail*.

Hij was ook een van die mensen, voor wie elke gelegenheid om de Duitsers schade te berokkenen welgekomen was. Ontsnapte Franse krijgsgevangenen zochten hun land te bereiken; vrienden bezorgden hun identiteitskaarten; A. Régibeau leidde hen met valse papieren verder. Aangehouden, werd hij van 10 oktober tot 10 november in Amiens opgesloten. Die tegenslag ontmoedigt hem niet, prikkelt hem integendeel tot méér; nauwelijks vrij, drijft hij zijn illegale aktiviteit nog op; hij werkt voor het inlichtingsnet *Beaver Baton* en verwerft door die inzet de graad van luitenant van de IAD-SRA (Inlichtings- en Aktiediensten, Services de Renseignements et d'Action). Hij begint het illegaal blad *Sambre et Meuse* uit te geven, stelt het zelf op en verspreidt het, en maakt het tot spreekbuis van een onverzoenlijke Waalse afwijzing van het 'Nieuwe Europa'. Op 13 april 1943 houdt men hem opnieuw aan; bij de ondervragingen lost hij niets; de vijand stuurt hem dan in *Nacht und Nebel* : na de St. Léonard-gevangenis zal hij een lange reeks van kampen en gevangenissen door moeten. Vrienden helpen hem te overleven. In Dachau komt

het 7e Amerikaanse Leger hem bevrijden; op 15 mei 1945 is hij terug in België, na ruim 35 maanden opsluiting.

Nauwelijks hier terug begint hij een nieuwe strijd, en wel voor de erkenning van de rechten van zijn medegevangenen. Door-kneet jurist, advocaat van een grote zaak, pleit hij honderden zaken. Als voorzitter van de Nationale Confederatie van de Politieke Gevangenen en Rechthebbenden en als voorzitter van het Kontaktkomitee van de Vaderlandslievende Verenigingen ontpopt hij zich als een ware meester in de kunst van het onderhandelen. Goed wetend wat hij wil, vasthoudend, handig en scherpzinnig, slaagt hij er in stukje bij beetje los te krijgen waar hij recht op heeft, en wenst het niet als een toegeving te aanvaarden. In de hitte van een debat heeft hij geen schrik om de stem te verheffen; hij weet als door instinkt hoe ver hij te ver mag gaan. Met zijn hart en energie verzet hij bergen. Een ooggetuige heeft hem eens beschreven als een vechthaan, maar dan met leeuwenklauwen.

Deze man van aktie, deze meester van het woord had het bijna nooit over zichzelf. Maar hij wilde dat de geschiedenis van de oorlog zou geschreven worden. Toen de kans kwam, nam hij van zijn voorgangers de wil over om een instelling op te richten die zich daar in volle vrijheid aan zou wijden. Samen met zijn vrienden van het Kontaktkomitee zette hij zich met zijn hele morele gewicht in opdat het onderzoek naar de historische waarheid er de enige bekommernis van zou zijn. En toen na jaren het Navorsings- en Studiecentrum voor de Geschiedenis van de Tweede Wereldoorlog werd gesticht, zette de spontane beweging van zijn medestanders hem in de zetel van ondervoorzitter. Deze funktie paste hem; nooit werd ze bij hem een ere-ambt. Met heel de daadkracht, ja onstuimigheid van zijn temperament heeft hij het Centrum helpen leiden en verdedigen. Hij, de verzetsman, de geëngageerde, heeft ook gevochten opdat geen enkele beperking, geen verbod, geen vorm van druk zou wegen op het onderzoek, ook niet als het over de kollaboratie of de bezetter ging.

Eén jaar op twee zat hij het Wetenschappelijk Komitee voor, in een beurtrol met de ondervoorzitter die uit de hooglerarenleden wordt verkozen; als militante Waal en man met grote praktische ervaring is hij er steeds in geslaagd eensgezindheid te laten heersen in dit Komitee, met Vlamingen, Brusselaars, hoogleraren. In wat dan toch maar een klein stuk was van zijn aktiviteiten laat hij een grote leegte achter.

A. Régibeau heeft heel weinig geschreven; toch heeft hij de 5e aflevering van de *Mededelingen* (november 1973) een inleidend woord meegegeven, dat nu als wetenschappelijk testament mag gelden. Als eerbewijs brengen wij er hier enkele zinsneden uit, die waarlijk een geloofsbelijdenis mogen heten :

"De mens bereikt soms moeilijk, - en dit woord "soms" is geenszins restrictief -, de objectieve neutraliteit. Is de volledige objectiviteit wel echt menselijk? En is de zuivere waarheid iets anders dan een loutere geestesvisie? Wij zullen er hier niet over redetwisten. Maar zou het in alle geval geen grove vergissing zijn te geloven dat alleen zij, die dikwijls vanaf het begin van het conflict en soms zelfs voor dit uitbarstte, zeer duidelijk stelling hadden gekozen, fataal en noodzakelijk het meest blootstaan aan een subjectieve analyse van de oorlogsgebeurtenissen 1940-1945?

De vertegenwoordigers van de Weerstand, die gedurende twintig jaar geijverd hebben voor de oprichting van het Navorsings- en Studiecentrum voor de Geschiedenis van de Tweede Wereldoorlog, en die, in de schoot van het Wetenschappelijk Comité, de taak, die zij zich hadden voorgenomen, trachten voort te zetten, hebben de absolute wil hun voortdurende zorg te bewijzen, niet om a posteriori de Geschiedenis te oriënteren maar om het opzoeken van de bronnen te vergemakkelijken. Het is de taak van de specialisten, de bronnen te onderzoeken en te onderwerpen aan de aandachtige en voorzichtige strengheid, vereist door de historische kritiek, om aldus een objectieve studie van de voorbije gebeurtenissen te verwezenlijken.

De beroepshistorici, die lid zijn van het Wetenschappelijk Comité, hebben de wil tot objectiviteit kunnen vaststellen van de vertegenwoordigers van de Weerstand, die aan hun zijde zeten. Dit is niet een loutere bewering, maar een reeds vaststaande realiteit. En deze wil is eigen aan allen, die weigeren van de Geschiedenis een vervormd beeld op te hangen."

Kommandant Georges Hautecler overleed te Sainte-Ode op 5 december 1978 na een lange ziekte die hem meerdere jaren had gedwongen zijn activiteiten te beperken. Geboren te Luik op 20 mei 1914 koos hij voor de militaire loopbaan naar het voorbeeld van zijn vader, die hij had verloren toen hij nog maar enkele maanden oud was. In november 1934 begon hij, als eerste van zijn promotie, aan de opleiding van de Koninklijke Militaire School. Daarna werd hij als officier der infanterie ingedeeld bij het 3e Linie-regiment, om bij de mobilisatie van 1939 overgeplaatst te worden naar respectievelijk het 23e en 33e Linie, die beiden waren voortgekomen uit zijn oorspronkelijk regiment. Bij de Duitse aanval op 10 mei stond hij als luitenant aan het hoofd van vernielingstroepen aan de Nederlandse grens ten noorden van Antwerpen. Hij werd er vervangen door een andere officier, en hij vergezelde de voorhoede van het 7e Franse Leger met als opdracht in Noord-Brabant de verbinding te verzekeren tussen de Nederlandse verdedigingslijnen en de Belgische stellingen. Georges

Hautecler, die steeds een levendige belangstelling voor geschiedenis had getoond, zag zich nu middenin historische gebeurtenissen geplaatst; na de oorlog zou hij er een verslag over brengen in zijn *La nuit de Brèda*. Na de 18-daagse veldtocht, waarin hij verbonden was aan de staf van de 13e Divisie, ging hij voor 5 jaar in krijgsgevangenschap naar Duitsland; in de kampen gaf hij voordrachten over diverse onderwerpen van krijgsgeschiedenis. Na zijn terugkeer in België in 1945 werd hij tot kapitein bevorderd, vervolgens tot kommandant, en zou in verschillende eenheden dienen.

Historicus, niet door vorming, maar door aanleg en als het ware uit roeping, ging hij in 1954 over naar de Historische Dienst van het Leger. Hij toonde er zich erg actief en publiceerde meerdere studies van niveau, en wel over de gevechten waaraan de Ardeense Jagers hadden deelgenomen, een eenheid waarvoor hij een voorliefde had omwille van hun moedige houding op het slagveld.

Vervolgens heeft hij zijn talenten kunnen dienstbaar maken in de Dienst van Krijgsgevangenen, die hij geleid heeft tot hij op pensioen ging. Van dan af heeft hij zich gebogen over de geschiedenis van de krijgsgevangenen, zonder nochtans die der Ardeense Jagers te verwaarlozen, en ook al eens deze beide onderzoeksterreinen verlatend, bvb. voor zijn publikatie *Le rapport du général Leman sur la défense de Liège en août 1914*, waarmee hij zich om zo te zeggen van een ereschuld kweet: zijn vader, die hij nooit had gekend, maakte deel uit van de staf van generaal Leman. Zijn beste ogenblikken besteedde hij echter aan zijn geliefkoosde onderwerpen; zo schreef hij een boek over de ont-snappingsen, *Evasions réussies*.

Vanaf 1 augustus 1969 deed het Centrum een beroep op zijn ervaring en droeg hem op - in de kwaliteit van vrij navorser - de krijgsgevangenen te bestuderen. Een vrucht daarvan was zijn artikel in de 2e aflevering van de *Bijdragen tot de Geschiedenis van de Tweede Wereldoorlog* (1974), Het godsdienstige leven van de Belgische krijgsgevangenen (1940-1945). Zijn publikaties vertegenwoordigen evenwel slechts een klein gedeelte van de dokumentatie die hij voor het Centrum heeft bijeengebracht; de ziekte die hem trof heeft hem verhinderd de boeken te schrijven die hij in zijn geest reeds ontworpen had. In februari 1976 dwong zijn gezondheidstoestand hem de geregelde medewerking met het Centrum af te breken; wel bleef hij tot zijn laatste dagen een aandachtig en zeer gewaardeerd korrespondent. Hij stond aan het Centrum zijn dokumentatie af, evenals een gedeelte van zijn boekenbezit. Het Centrum verliest in Georges Hautecler een waardevolle medewerker en een vriend, die het beeld nalaat van een integer historicus, zeer gesteld op nauwkeurigheid, die onbevooroordeeld de waarheid zocht te achterhalen.

AKTIVITEITEN VAN HET CENTRUM

A. WETENSCHAPPELIJK KOMITEE - BETREKKINGEN MET HET BUITENLAND - ENQUÊTES EN OPZOEKINGEN

1. Wetenschappelijk Komitee.

Het Wetenschappelijk Komitee vergaderde, sedert het opstellen van de vorige *Mededelingen*, vijf maal : op 28 april, 19 mei, 29 mei en 24 november 1978, en op 19 februari 1979. Het wijdde de vergaderingen in hoofdzaak aan de te volgen wetenschappelijke politiek, het zoeken van een mogelijk statuut voor het personeel, en de uitbreiding van de lokalen, die veel te klein geworden zijn.

In de schoot van het Wetenschappelijk Komitee werd Dr. Herman Balthazar, gewoon hoogleraar aan de Rijksuniversiteit te Gent, aangeduid als opvolger voor wijlen Prof.Dr. Theo Luykx. Voor zijn benoeming tot hoogleraar was H. Balthazar assistent en vervolgens eerstaanwezend assistent in het Centrum (1969-1970), zodat hij goed vertrouwd is met onze werking.

José Gotovitch, eerstaanwezend assistent, heeft om persoonlijke redenen ontslag genomen als afgevaardigde van het wetenschappelijk personeel; Alain Dantoing, attaché, volgde hem in deze hoedanigheid op.

2. Bureau

Om de vergaderingen van het Wetenschappelijk Komitee voor te bereiden kwam het Bureau samen op 17 april, 17 mei, 13 oktober, 13 november 1978, en op 22 januari 1979.

3. Wetenschappelijk personeel

Ter vervanging van Jan Reynaers, attaché, die ontslag nam, heeft het Comité als zijn vervanger Dirk Martin aangeduid, en dit tijdens de vergadering van 24 november 1978. Tijdens die-

zelfde vergadering werd het mandaat van de tijdelijke attachés Michel Vanbergen en Rudi Van Doorslaer verlengd.

Op 12 april 1978 verdedigde directeur Jean Vanwelkenhuyzen aan de Université Libre de Bruxelles zijn proefschrift ter verkrijging van de graad van Dr. in de Diplomatieke en Politieke Wetenschappen. Dit proefschrift, met als titel 'Les avertissements qui venaient de Berlin', werd bekroond met de prijs voor geschiedenis van de Hubert Pierlot Stichting. Bij deze gelegenheid schreef Guido Van Hoof in *De Standaard* (13 juni 1978) : "Pierlotprijs aan Vanwelkenhuyzen. Studiecentrum Tweede Wereldoorlog geëerd". Ook heeft de vorst het Centrum willen eren door de bekroonde in private audiëntie te ontvangen op 28 juni daaropvolgend.

Jacques Wynants, korrespondent van het Centrum te Verviers, ontving de Prijs van het Gemeentekrediet van België voor zijn studie over Verviers in 1940. Dit werk zal dus in 1980 worden uitgegeven door *Pro Civitate*.

In het *Belgisch Staatsblad* van 16 september 1978 (nr. 179) verscheen de benoeming van directeur J. Vanwelkenhuyzen tot lid van de Kommissie die de renovatie van het Koninklijk Museum van het Leger en van de Krijgsgeschiedenis moet behartigen; hiertoe werd Artikel 4 van het Ministerieel Besluit van 18 maart 1977 gewijzigd.

4. Betrekkingen met het buitenland.

a) Onderzoek in het Public Record Office.

Van 23 januari tot 3 februari 1978 voerden attachés Jan Reynaers en Michel Vanbergen een onderzoeksopdracht uit in het *Public Record Office*, met als taak kopieën mee te brengen van Amerikaanse en Britse bronnen die handelen over de bevrijding van Antwerpen. Resultaat ervan was een reeks kaarten, foto's en documenten. Ook werd met even gunstig resultaat als vorige keer het onderzoek voortgezet in de archieven van de *Political Warfare Executive* en het *Foreign Office*.

Van 17 tot 26 april 1978 voerde attaché Michel Vanbergen een nieuwe zending uit met als taak aanvullende dokumentatie te vinden voor Philippe Plumet, student geschiedenis aan de UCL, die een dissertatie voorbereidt over de Belgische dagbladpers van de bevrijding. Aangezien dit een terrein is dat totnogtoe niet door ons werd aangeraakt, werd er een aantal interessante documenten ontdekt, niet enkel voor het eigenlijke onderwerp, maar ook over gebieden die andere vorsers aanbelangen. Daarom werd een bestelling opgegeven van mikrofijlms van documenten over het politieke, economische en sociale leven in ons land na de bevrijding :

W.O., 202, 554 SHAEF Mission to Belgium and Luxembourg, Civil Affairs, Four - Party Supply Committee. Minutes of meetings (Nov. 1944 - Dec. 1945).

W.O., 202, 681-702 SHAEF Mission to Belgium, Fortnightly Reports Nr. 1-21 (Oct. 1944 - July 1945).

b) Kongres van de Internationale Kommissie voor Vergelijkende Kerkgeschiedenis (Warschau, juni-juli 1978).

Van 25 juni tot 1 juli 1978 vond te Warschau een belangrijk kongres plaats, georganiseerd door het Komitee van Historische Wetenschappen van de Poolse Akademie van Wetenschappen, en wel in 5 afdelingen : I. De veranderingen in de kristelijke maatschappij in de 4e eeuw; II. Het godsdienstig leven van de elites en de massa's in de kristelijke maatschappij van de 15e eeuw, 'Tussen Middeleeuwen en Moderne Tijd'; III. De kristelijke stromingen in de Europese Aufklärung van het einde van de 18e eeuw tot ongeveer 1830; IV. De kristelijke Kerken in het door het Derde Rijk bezette Europa, 1939-1945; V. Historische geografie van de Keren.

Het Centrum droeg bij tot de werkzaamheden van de vierde afdeling met een referaat van Alain Dantoing, 'L'Eglise de Belgique pendant l'occupation allemande (1940-1945)', waarin de eerste resultaten zaten verwerkt van het onderzoek over de Katoelike Kerk in België in oorlogstijd, dat de auteur samen met Frans Selleslagh doorvoert. Kanunnik Roger Aubert, hoogleraar aan de UCL, trok meesterlijk de besluiten uit het werk dat in de vierde afdeling was gepresteerd.

A.D.

c) Archiefonderzoek in de Servicios Documentales te Salamanca.

Van 31 juli tot 5 augustus 1978 bezocht attaché R. Van Doorslaer voor de tweede maal (ten persoonlijke titel) de *Servicios Documentales* te Salamanca (zie *Mededelingen* nr. 8, maart 1978, p. 8).

De beschikbare inventarissen werden verder afgewerkt en het voor België interessant materiaal doorgenomen. Dit heeft in de eerste plaats betrekking op de Belgische vrijwilligers voor de Internationale Brigaden. De teruggevonden gegevens blijken echter te weinig systematisch te zijn om als hoofdbron voor de studie van dit onderwerp te kunnen fungeren. De bedoeling is ze in eerste instantie te verwerken in een bijdrage over de Oost-Vlamingen in de I.B. en in een artikel over de Joodse vrijwilligers uit België, dat voor de 6e aflevering van de *Bijdragen* is bestemd.

Verder werd voor het zelfde tema ook een bezoek gebracht aan de *Servicio Historico Militar* te Madrid; hier worden echter uitsluitend archieven van militair-technische aard i.v.m. de burgeroorlog bewaard; ze zijn dus van geen onmiddellijk nut voor onze studie.

R.V.D.

d) Werkbezoeken in Bonn en Amsterdam.

Dr. Albert DE JONGHE, vrij navorsers, bereidde het derde deel voor van zijn studie "De strijd Himmler-Reeder om de benoeming van een HSSPF te Brussel (1942-1944)", dat verschijnt in de 5de aflevering van de *Bijdragen en Cahiers*. Hiertoe onderzocht hij in sept.-okt. 1978 archiefmateriaal in het *Politisches Archiv* van het *Auswärtiges Amt* te Bonn, en in oktober in het *Rijksinstituut voor Oorlogsdocumentatie* te Amsterdam. Deze studiereizen werden hem mogelijk gemaakt door een krediet van navorsers, hem toegekend door het Nationaal Fonds voor Wetenschappelijk Onderzoek (N.F.W.O.).

e) XVe Internationaal Kongres voor Historische Wetenschappen, Boekarest, 10-17 augustus 1980.

**XV• CONGRES INTERNATIONAL
DES SCIENCES HISTORIQUES**

Het vijftiende Internationaal Kongres voor Historische Wetenschappen zal plaats vinden van 10 tot 17 augustus 1980 in Boekarest, in uitvoering van de beslissingen van het XIVE Kongres (San Francisco, 1975).

Het zal worden georganiseerd door het Bureau van het Internationaal Komitee van Historische Wetenschappen en door het Nationaal Komitee van Historici van de Socialistische Republiek van Roemenië.

Het organiserend Komitee van het XVe I.K.H.W. wil nu reeds een idee hebben van de opkomst en verzoekt derhalve een bericht terzake te mogen ontvangen van alwie van plan is deel te nemen, en wel op volgend adres :

XVème CONGRES INTERNATIONAL
DES SCIENCES HISTORIQUES,
Comité organisateur,
Boîte postale 1-498,
Cod. 70.100 BUCURESTI
Romania

De aankondiging van de geplande deelname moet vermelden : naam, voornaam, adres, en of men alleen dan wel met meerderen zal komen. Het organiserend komitee wenst deze inlichtingen zo vlug als kan binnen te krijgen, ten laatste op 30 april 1979.

De gebruikte talen voor het XVe I.K.H.W. zijn : Duits, Engels, Frans, Spaans en Russisch.

Het inschrijvingsbedrag per persoon bedraagt § 65, en geeft recht op de 4 delen van de Handelingen van het kongres; wie een kongresganger vergezelt betaalt slechts § 30, en een aan een universiteit ingeschreven student § 20.

Deze gegevens zijn ontleend aan een eerste rondschrĳven dat het organiserend komitee verstuurde. Het gedetailleerd programma van het kongres en van de te dier gelegenheid op touw gezette manifestaties zal worden meegedeeld in een tweede schrĳven dat einde 1979 zal worden toegezonden aan alle nationale Komitees van Historische Wetenschappen, aan de universiteiten en aan alwie een aanvraag tot voorlopige inschrijving voor het kongres zal hebben ingediend. Een formulier voor definitieve inschrijving zal worden bijgevoegd.

Het derde rondschrĳven met het definitieve programma zal in april 1980 iedereen bereiken die het verschuldigde bedrag voor deelname zal hebben overgemaakt.

Voegen wij aan deze gegevens nog toe dat het Internationaal Komitee voor de Geschiedenis van de Tweede Wereldoorlog zijn vijfjaarlijkse algemene vergadering zal houden ter gelegenheid van het XVe I.K.H.W. Deze vergadering zal worden voorafgegaan door een colloquium dat waarschijnlijk twee dagen zal beslaan.

Het thema van dit colloquium werd vastgelegd in San Francisco in 1975 : De propaganda tijdens de tweede wereldoorlog - methodes, onderwerpen, resultaten. Op de vergadering van het Bureau op 24 mei 1978 te Boekarest werd overeengekomen dat men 18 referaten van elk 15 tot 20 blz. zou aanvaarden; de inhoud van elk ervan zou in een 20-tal minuten worden uiteengezet. Ook werd overeengekomen dat de Duitse Bondsrepubliek, de Duitse Demokratische Republiek, Frankrijk, Groot-Brittannië, Joegoslavië, Roemenië, de Sovjet-Unie en de Verenigde Staten van Amerika elk twee referaten mogen indienen; een ervan zal tijdens een zitting mondeling worden naar voor gebracht, het andere zal enkel schriftelijk worden verspreid. Voor discussie wordt tijd voorzien.

Het Roemeens Komitee zal ervoor zorgen dat de referaten vóór augustus 1980 zullen worden verspreid; ze zullen verschĳnen in de taal waarin ze aan het Komitee werden toegezonden. De werkzaamheden van het colloquium zullen opgenomen worden in de Handelingen die na het kongres zullen worden gepubliceerd.

Nu reeds zou de lijst van de belangrijkste referaten volledig zijn; toch geven wij ze slechts onder voorbehoud, vatbaar als ze is voor wijzigingen :

- B.R.D. : a) Wechselwirkung von deutschen Kriegspropaganda und Gerüchtekommunikation im Zweiten Weltkrieg (Dr. Wolfram Wette),
b) Nationalsozialistische Propaganda in besetzten Ländern (am Beispiel Serbiens und Kroatiens) (Major Peter Konstanty).
- CANADA : Propaganda and Communications in Canada during the Second World War : A Unique Experience ? (Dr. William Young).
- D.D.R. : a) Der Antisemitismus in der Kriegsideologie des faschistischen Deutschen Reiches, 1939-1941 (Dr. Kurt Petzold),
b) Onderwerp nog te bepalen (verslaggever nog aan te wijzen).
- FINLAND : Finnish War Propaganda in the Second World War : Its aims and organization (Dr. Martti Julkunen).
- FRANKRIJK : a) L'impact de la propagande allemande pendant la drôle de guerre (M. Crémieux-Brilhac),
b) L'organisation de la propagande de la France Libre (M. Ch. Louis Foulon).
- GROOT-BRITTANNIE : a) Britain and the Propaganda of Hope (Lord Briggs),
b) The Propaganda of Subversion (Miss Elisabeth Barker).
- HONGARIJE : La propagande en Hongrie pendant la guerre (Dr. G. Juhasz).
- ITALIE : La propagande italienne pendant la seconde guerre mondiale (Pr. Mario Isnenghi).
- JAPAN : Japanese Propaganda during the Pacific War (Pr. Kentaro Awaya).
- JOEGOSLAVIË : a) Les principaux problèmes de la propagande de la guerre de libération de la Yougoslavie (Jovan Vujosevic),
b) Onderwerp nog te bepalen (verslaggever nog aan te wijzen).
- KAMEROEN : La propagande allemande en Afrique du Nord et en Afrique du Sud - Etude comparative (Alexandre Kum'a N'dumbe).
- NEDERLAND : La propagande de la résistance en Hollande occupée (M. Harry Paape).
- OOSTENRIJK : Die Propaganda für die Wiederherstellung eines unabhängigen Österreichs während des 2. Weltkrieges (Dr. H. Steiner).
- POLEN : La conception de la propagande de la résistance polonaise et en particulier de la propagande destinée aux Allemands (Dr. Czeslaw Madajczyk).

- ROEMENIË : a) La propagande de la résistance et de la guerre anti-hitlérienne en Roumanie (verslaggever nog aan te wijzen).
- U.S.S.R. : a) La propagande pour la guerre de libération de l'U.R.S.S. (verslaggever nog aan te wijzen),
b) La propagande pour la presse du front (verslaggever nog aan te wijzen).
- V.S.A. : a) Propaganda in Wartime : The American Experience (Richard Polenbergh),
b) Propaganda and Policy in American Relations with Spain during the Second World War (Donald Detwiler).
- ZWITSERLAND : Un Etat neutre face à la propagande des belligérants - Le cas de la Suisse, 1939-1945 (Dr. Georg Kreis).

Op het ogenblik van afsluiten van de redactie van deze Mededelingen kunnen wij ook een overzicht geven van de komende colloquia die door het Internationaal Komitee voor de Geschiedenis van de Tweede Wereldoorlog worden gepatroneerd :

- POLEN : Krakau, 22-24 oktober 1979,
De universiteiten en wetenschappelijke instellingen in de invloedssfeer van de As-staten, 1938-1945.
- CANADA : Ottawa, 14-16 november 1979,
De oorlog als nationale ervaring.
- ROEMENIË : Boekarest, 10-17 augustus 1980, XVe I.K.H.W.,
De propaganda tijdens de tweede wereldoorlog - methodes, onderwerpen, resultaten.
- FRANKRIJK : Parijs, herfst 1980,
30 jaar eigentijdse geschiedenis.
- TURKIJE : Ankara, 1981,
Het Midden-Oosten tijdens de tweede wereldoorlog.
- ZWITSERLAND : Neuchâtel en Lausanne, september 1981 of 1982,
De neutraliteit tijdens de tweede wereldoorlog.

Aan deze lijst van vaststaande projecten kunnen enkele geplande studiesamenkomsten worden toegevoegd, die nog nader dienen uitgewerkt. Signaleren we er een van :

- JOEGOSLAVIË : De Duitse minderheden in Centraal Europa tijdens de tweede wereldoorlog.

Dit colloquium, waarvan het onderwerp overigens nog preciezer moet worden omlijnd, is voorzien voor over 4 of 5 jaar.

Ter informatie geven wij ook nog enkele gegevens over een colloquium dat niet door het Internationaal Komitee wordt gepatroneerd :

- ITALIE : Cuneo, 19-21 oktober 1979,
De Italiaanse deelname aan de oorlog op het oostfront (1941-1943).

De streek van Piemonte en het *Istituto storico della Resistenza de Cuneo* namen het initiatief om dit colloquium te organiseren in een provincie van Italië die een buitengewoon zware tol betaald heeft aan de oorlog tegen de Sovjet-Unie. Referaten zullen worden gehouden door deelnemers uit de Duitse Bondsrepubliek, de Duitse Demokratische Republiek, Hongarije, Italië, Roemenië en de U.S.S.R. De gebezigde talen zullen zijn: Duits, Frans en Italiaans.

J.V.

5. Enquêtes.

a) Katolieke Kerk.

In mei 1976 begonnen wij aan een onderzoek op nationale schaal over de Katolieke Kerk tijdens de tweede wereldoorlog. Met deze enquête beogen wij alle priesters te bereiken die toen hun seminarieopleiding kregen of een functie bekleedden in zielzorg of onderwijs. In de 8e aflevering van de *Mededelingen* (maart 1978) konden wij mededelen dat reeds alle priesters van het aartsbisdom een eerste keer gekontakeerd waren. Sindsdien kregen zij reeds een herinneringsschrijven (voor zover ze niet hadden gereageerd); verder werden nu alle priesters van de overige diocesen aangeschreven. In een volgende etappe zullen ook zij indien nodig een tweede oproep tot medewerking ontvangen, en betrekken wij ook de reguliere klerus in dit onderzoek.

A.D. - F.S.

b) Protestanten en orthodoxen in België vóór en tijdens de tweede wereldoorlog.

Totnogtoe kregen de kristelijke minderheden in ons land geen systematische aandacht van de historici; de gestage vordering van het onderzoek van de tweede wereldoorlog heeft eindelijk ook het recent verleden van deze groepen, die in het nationaal leven weinig opvallen, in het studieveld van de geschiedenis gebracht.

Vragen zijn er immers te over: welke rol speelden de Evangelisch-Protestantse Kerk in België, de Gereformeerde Kerken, de Vrije Gemeenten? Bleven er synodedokumenten uit de oorlogsjaren bewaard? Heeft de Federatie van Protestantse Kerken het antisemitisme veroordeeld? Hebben orthodoxe bisschoppen en klerus de 'kruistocht tegen het bolsjewisme' ondersteund? Welk lot overigens kenden de (Wit-) Russen in ons land?

Aan Protestantse zijde heeft Ds. R.H. Boudin, zowat de archivaris van het Belgisch protestantisme, samen met de studen-

ten van de Protestantse Theologische Fakuliteit van Brussel de enquête 'Paul Bouffier' uitgewerkt, waarmee zij zoveel mogelijk dokumenten en informatie willen achterhalen. Dit onderzoek, genoemd naar een jonge protestant die als weggevoerde is omgekomen, omvat behalve de protestantse belijdenissen ook de Anglikaanse Kerk, het Leger des Heils, en diverse kleine religieuze groepen.

Voor het historisch onderzoek van de orthodoxie in België schijnt er nog slechts één lid van de toenmalige clerus in leven te zijn; wel kunnen verscheidene leken nog heel wat materiaal aan getuigenissen aanbrengen.

In de schoot van deze minderheden stelden zich de nationale en religieuze problemen soms sterk uiteenlopend; waar hun invloed op het maatschappelijk leven van ons land zeer gering bleef, was de samenhang in het geloof des te steviger, niet in het minst onder druk van de oorlogsomstandigheden; de tweede wereldoorlog heeft de oekumenische toenadering tussen de diverse kristelijke belijdenissen in ons land terdege gestimuleerd.

Onze enquête wil deze hele problematiek uit het donker lichten; het laat zich raden dat er heel wat werk en tijd in zal kruipen. Wij stellen dan ook elke vorm van medewerking ten zeerste op prijs. Gelieve i.v.m. dit onderzoek contact op te nemen met en briefwisseling te richten aan Jean-Jacques De Vaere, Navorsings- en Studiecentrum voor de Geschiedenis van de Tweede Wereldoorlog, Leuvense plein 4 / bus 19, 1000 Brussel. Oprechte dank bij voorbaat.

J.J.D.V.

6. Het Centrum verleende zijn medewerking.

Voor haar studie over vredesproblemen voor de *School of Peace* van de University of Bradford kwam Marie-Françoise DEMUNCK (Halifax, GB) de verzamelingen van het Centrum doornemen. Verdere buitenlandse navorsers die een beroep deden op de werkinstrumenten en het materiaal van het Centrum zijn : Stephan COURTOIS (Paris), Milton DANK (New York), Etienne DEJONGHE (Université de Lille III), John GILLINGHAM (University of California, USA), Jeff GUNSBURG (USA), Peter LUDLOW (European University Institute, Firenze), Palle SCHMIDT (Esbjerg, DK), Otto SPRONK (Den Haag), Marc SUEUR (Université de Lille III) en Ger van ROON (Vrije Universiteit Amsterdam).

Voor doctoraten en verder post-universitair onderzoek werden de bezoeken genoteerd van Dr. Francis BALACE (U Lg.), Prof.Dr. Herman BALTHAZAR (RUG), Richard BOYEN (Koninklijk Legermuseum), Dr. Erik DEFOORT (KULAK), Rigo DE NOLF (Edegem), Prof.Dr. Etienne HELIN (U Lg.), Philippe MAETER (CRISP), Wouter STEENHAUT (RUG), Prof.Dr. Jean STENGERS (ULB), Dr. Marc VAN DEN WIJNGAERT (UFSAL), Prof.Dr. Romain VAN EENOO (RUG), Prof.Dr. Jan-Frans VERBRUGGEN, Cyriel VLEESCHOUWERS (ARA).

Studenten van de KUL, RUG, UCL, ULB en VUB kwamen voor hun seminarieoefeningen naar het Centrum, terwijl een seminarie over de Vrijwillige Arbeidsdienst voor Vlaanderen, o.l.v. Dr. Van den Wijngaert (UFSAL), een twintigtal studenten aan het werk zette in de verschillende kollekties. Daarnaast brachten veertien studenten van de Protestantse Theologische Fakulteit Brussel, onder leiding van Rector R.H. Boudin, een bezoek aan het Centrum, om kennis te maken met de werkmiddelen en het bewaarde materiaal.

Aan hun licentieverhandeling werkten in het Centrum : Jean-Nick BOCK (ERM), Johan BOSTEYN (KMS), Françoise COLIN (ULB), Hildegard CROONENBORGHES (KUL), Johan DE STAERCKE (ERM), Rolf FALTER (KUL), Jean-Jacques FLAHAUX (UCL), Hector GOOSSENS (RUG), Annemarie HABRAKEN (KUL), Christian HUBIN (UCL), Annick LAURENT (UCL), Anne-Marie LAMBE (UCL), Jean-Jacques MESSIAEN (U Lg.), Claude PIRARD (UCL), Philippe PLUMET (UCL), Christiane SOMERHAUSEN (ULB), Jean-Michel STERKENDRIES (ERM), Bernard TOMASI (UCL), Nico VAN CAMPENHOUT (KUL), Michel VERMOTE (RUG), Brigitte VERSCHRAEGEN (KUL), Hans WELENS (VUB), Geert WOUTERS (KUL).

Ook de grote media en de uitgeverijen deden een beroep op de diensten die het Centrum kan verlenen. Buiten de B.R.T. en de R.T.B.F., waarmee de samenwerking reeds traditioneel kan genoemd worden, verschaftte het Centrum hulp en materiaal aan het *Dauids-fonds*, *Elsevier*, *Encyclopedie Atlen*, *Heideland*, *Lecturama*, het *Limburgs Dagblad*, *Pourquoi Pas ?*, *Sodim*, *Time-Life*. Voor een pedagogisch dossier over het Leger, in opdracht van het Ministerie van Nationale Opvoeding, werkte Jan de Maeyer (KUL) in opdracht van de KMS in het Centrum.

De leeszaal ziet steeds meer gebruikers opdagen; de drukte is op sommige dagen zo groot, dat met verwachting uitgekeken wordt naar de uitbreiding van de lokalen. Onderstaand overzicht vanaf 1973 toont de toename van het aantal bezoeken van lezers :

	1e HALFJAAR	2e HALFJAAR	TOTAAL
1973	152	224	376
1974	263	165	428
1975	363	261	624
1976	370	280	650
1977	252	408	660
1978	292	432	724
1979 (tot 15 maart)	334		

7. Tentoonstellingen

In juli en augustus 1978 kreeg het sympathieke dorp Villers-devant-Orval een tentoonstelling in het teken van 'Villers gisteren en vandaag'; daarbij kwam een lokkende ondertitel : '*L'exode de 25.000 Gaumais en mai 1940*' - 'De uittocht van 25.000 inwoners van het land van Gaume in mei 1940'. Talrijke dokumenten werden hiervoor samengebracht; voor de bewuste exodus evenwel ging het slechts om knipsels uit *L'Avenir*, die de lotgevallen verhaalden van de streekbewoners die, binnen het bereik van de zware Maginot-vuurmonden, op bevel van de Franse militaire overheid werden geëvakueerd, en na soms langdurige omzwervingen meer dan één huis in puin terugvonden. Slechts weinig inwoners weigerden te vertrekken; wie niet ging was een oude dame die de eerste oorlogsdagen in haar tuin doorbracht, zich zo goed en zo kwaad als het ging behelpend met wat daar aan eetbaars viel te vinden.

Al een jaar of tien bezoek ik tentoonstellingen van vergelijkbare opzet; ik vond er heel wat onvermoede schatten en waardevol materiaal. Helaas moet ik het gebrek aan degelijke organisatie ervan betreuren; want terwijl aanplak- en uithangbrieven deze manifestaties tot 30 km. in de omtrek bekend maken en omeen grote toeloop werven, verzuimen ze nogal eens de openingsuren te vermelden; andere keren kloppen de wél opgegeven uren niet met de werkelijkheid. En wat Villers speciaal betreft vind ik het erg jammer dat de enige tentoongestelde dokumenten krantenknipsels waren; al kunnen die zonder twijfel belangrijk zijn, als materiaal voor tentoonstellingen zijn ze toch minder geschikt door o.a. hun moeilijke leesbaarheid en lengte.

Jacques WYNANTS

B. ARCHIEVEN - BIBLIOTEEK - VERZAMELINGEN

1. Archieven : Nieuwe fondsen en geklasseerde dokumenten.

REEKS B : België. Diverse instellingen.

- B 19   Administratie van de Registratie der Domeinen (Antwerpen). Rondschrijvens, 1940-1945.
- B 20   Rood Kruis van België, 1940.
Jongemannen die vermoedelijk in Frankrijk verbleven. Krijgsgevangenen.

- B 21   Verslagen van de Centrale Dienst voor Statistiek, 1942, 1943, 1945.
- B 22   N.M.B.S. Overzicht van sabotagedaden, 1944.

REEKS C : Partijen en politieke bewegingen.

- 1 C 9   Luitenant De Windekring. Statuten. Ledenlijsten.

REEKS J : Processen.

- JB 4   Proces von CLAER.
Meester Jacques Veldekens, die van ambtswege als advocaat was toegevoegd aan generaal von Claer, voormalig kommandant van de O.F.K.-Luik, heeft aan het Centrum het omvangrijk dossier overgemaakt dat voor deze zaak was aangelegd. Doorheen de processen-verbaal van het onderzoek en van de terechtzitting vindt men bijzonder waardevolle gegevens over de Duitse bezettingspolitiek. Voor raadpleging is voorafgaandelijke toestemming vereist.
- JB 5   Proces von FALKENHAUSEN. *Zeittafel*.
Meester Behling heeft voor de verdediging van zijn cliënt een kronologische tafel opgesteld van de aanslagen die in België werden uitgevoerd, evenals van de repressie die de bezetter daarop liet volgen. Dit volume werd op fotokopie gezet in het Bundesarchiv te Koblenz.

REEKS JP : Private dagboeken en handschriften.

Sedert het verschijnen van de vorige *Mededelingen* is de reeks van 219 eenheden aangegroeid tot 255. Uit de belangrijkste aanwinsten vermelden wij er een aantal :

- Over de exodus van 1940, teksten van :
G. Baudouin, Jean Vulsteke, Emile Smits, Robert Abs, Marcel Wautelet, Marcel Colpin, J. Closset, Mevr. Y. Balsat, J. Adam, P. Impens, M. Dieu, Mevr. I. Vanosleek.
- JP 232   (Mikrofilm 87) Jean WISIMUS, Verviers.
Journal de guerre 1941-1944, 2 schrijfboeken.
- JP 233   Pierre-Paul STRUYE, Journal de guerre, 2 schrijfboeken.
- JP 234   Jean LALOT, Ma campagne avec le 5e Chasseurs à Pied, 45 p.

- JP 235   A. RUCHAT, Le Comité de Secours aux réfugiés protestants (CSRP), 12 p.
- JP 243   A. LEDERER, La Force Publique pendant les deux guerres mondiales, 14 p.
- JP 246   K. VAN CAUWELAERT (toegeschreven aan -), Réflexions générales sur la guerre et l'avenir, gestencild, 1 bundel.
- JP 247   Willem VAN PEEL (= Albert BRIENEN), In de Pentonville-gevangenis te Londen, 527 p.
- JP 248   Maurice SZMULEWICZ, Les valises d'un Juif, récit vécu, 91 p.
- JP 250   Luitenant VAN EGROO, Campagne des 18 jours. Historique du 1er Peloton de la 6e Compagnie du 1er Régiment des Chasseurs Ardennais, 142 p.
- JP 252   Frédéric GOBBE, Carnet de route (Le 5e Bataillon belge en France), 86 p.
- JP 254   Mevrouw ANDERSON-WITTOUCK, Journal de guerre 1941-1943, 1 schrijfboek.

REEKS L : Londen

- 3 LC 1   Dossier op fotokopie i.v.m. het 'Proces der 14', Leamington-Spa, 1942-1943.
- LK 7   Dokumenten m.b.t. het 'Belgian Quartette'.
- 1 IM 2   Prescobel, dépêches 1941-1943.

REEKS M : Bezettende overheid

- MA 5   Dank zij Prof. Charles (KMS) kwam het Centrum in het bezit van 5 mappen fotokopies van uittreksels van de *Military Studies* van het *Bundesarchiv-Militärarchiv* te Freiburg/Breisgau. Dat zijn de na de oorlog door Duitse officieren opgestelde verslagen van de krijgsverrichtingen die ze geleid hebben. Ook staat voortaan een kopie van de algemene index van deze enorme verzameling ter beschikking van de bezoekers in onze leeszaal.
- MK 5   Notitieboekje van opdrachten van een Feldgendarm die te Nijvel lag gekazerneerd, 1943-1944 (op fotokopie).
- MK 6   Alarmplan van de OVK-Brussel. Dit bevat een steekkaartensysteem met vermelding van alle te Brussel

gevestigde Duitse instanties met hun personeelsbestand/getalsterkte.

- MO 8 OFK 570, *Geschäftsverteilungsplan*.
- MV 8 *Militärverwaltungsstab, Verzeichnis Diensträume*, Brussel, 20 februari 1941.

REEKS P : Private papieren.

- PC 6 Fonds Dr. CHRISTOPHE
Belgische Hoge Kommissaris voor het departement van de Haute Garonne, die de exodus van 1940 dus op een verantwoordelijke plaats heeft meegemaakt. Dit fonds bevat talrijke verslagen van Belgische diensten die in Frankrijk waren in het leven geroepen om de honderdduizenden vluchtelingen op te vangen en te repatriëren.
- PD 26 Fonds Charles DE NEUTER
Een archief m.b.t. het 'Peloton De Neuter' van het Geheim Leger.
- PD 27 Fonds Fernand DEMANY
Journalist, leidend verzetsman, minister, parlementair, is F. Demany een belangrijke figuur geweest in onze oorlogs- en naoorlogsgeschiedenis. Zijn familie heeft na zijn overlijden zijn archief aan het Centrum overgemaakt; het werd geïnventariseerd, en omvat 51 rubrieken, die grotendeels betrekking hebben op zijn activiteiten als journalist. Interessante dossiers met persknipsels behandelen zijn functies van minister, de publikatie van zijn gedenkschriften en zijn ontslag uit de Kommunistische Partij.
- PR 2 Fonds Henri ROLIN : aanvulling.
Na het overlijden van de voormalige senaatsvoorzitter heeft de familie het reeds bestaande fonds willen verrijken met een aantal stukken m.b.t. de tweede wereldoorlog. Het gaat in hoofdzaak om teksten van de 'Chroniques du mardi', die van 1942 tot 1944 door de BBC werden gebracht, brieven van G. Truffaut en diverse notities over de oorlogsgebeurtenissen. Verder een aantal stukken over de militaire loopbaan van de overledene en een verzameling van *La France Libre*. Het geheel bevat 11 rubrieken.
- PS 8 Fonds SOUPART.
T.g.v. een langdurig interview dat zij ons toestond heeft Mevr. Soupard-Paradis het Centrum een

reeks dokumenten geschonken m.b.t. de activiteiten van haar echtgenoot, een der leidende figuren van de Kommunistische Partij in de Borinage en een der eerste Gewapende Partizanen, die door de bezetter werd gefusilleerd op 10 februari 1942. Het geheel wordt aangevuld met stukken i.v.m. haar eigen deportatie.

- PV 12

Dokumenten VAN ZUYLEN

Het gaat om 12 brieven van de voormalige Directeur-generaal van het Ministerie van Buitenlandse Zaken, tijdens en na de oorlog gericht aan zijn broer. Het Centrum verwierf ze dank zij de Heer Lejeune uit Vielsalm. Raadpleging is aan voorafgaandelijke toelating onderworpen.

- PV 13

Fonds Dr. VAN CAUWENBERGHE

Luitenant-geneesheer Van Cauwenberghe bereikte Londen in juni 1940; hij leidde er van 1940 tot 1943 de Gezondheidsdienst van het Belgisch Land-leger en animeerde tezelfdertijd het blad van de Belgische Strijdkrachten *Vers l'Avenir*. Enkele dossiers belichten deze activiteiten, alsmede het geheel van de problemen waarmee de Belgische Strijdkrachten in Groot-Brittannië te maken kregen.

REEKS R : Het verzet.

- 1 R 2

Groep Pendule (1 map, gift van de Université Li-bre de Bruxelles).

- 11 R 4

La Résistance Ourthe-Amb ve. Steekkaarten van de leden van Aywalle en Sprimont.

REEKS S : Inlichtings- en Aktiediensten.

- 1 S 6-7

Dokumenten m.b.t. het net *Portemine* bij de bevrijding (Giften van de HH. Ponty en Vander Ginst).

- 3 S 4

Kopie van de *London Gazette* van 29 augustus 1919. Lijst van de Belgische agenten van de Britse inlichtingsdiensten.

REEKS X : Belgen in het buitenland.

- XC 1

Fonds D. CYFER

Aktiviteiten van de *Union Belga de Cuba*.

REEKS Z : Naoorlogse groeperingen.

- Z 1   *Groupement National Belge. Dossier i.v.m. de uitgave van de Contribution à l'étude de la Question royale* (Brussel, 1946-1947).

J.G.

2. Biblioteek : Afdeling periodieken.

Toen het *Repertorium van de pers* bewaard in het Centrum in 1974 van de pers kwam bezat het Centrum iets minder dan 500 geklasseerde en beschreven titels van tijdschriften en dagbladen. In de 4 daaropvolgende jaren kwamen daar ongeveer 700 titels bij; jammer genoeg is de wetenschappelijke bruikbaarheid van de meeste van deze aanwinsten geringer dan wenselijk, omdat het veelal gaat om sterk onvolledige verzamelingen, dikwijls zelfs losse nummers. Enige compensatie wordt evenwel geboden door de (uiterste) zeldzaamheid van een aantal nieuw verworven tijdschriften.

De (zeer tijdrovende) beschrijving van deze honderden aanwinsten vordert gestaag; 150 ervan werden gepubliceerd in 3 *Aanvullingen* op het vermeld *Repertorium* (...) en aan alle interkenars erop toegestuurd; een 4e *Aanvulling* van nogmaals 50 titels is voorzien voor de eerste helft van 1979.

Nogal wat aanwinsten betreffen losse afleveringen of speciale nummers (bvb. van buitenlandse tijdschriften, maar gewijd aan de Belgische politiek) van periodieken, die soms vele tientallen jaren zijn verschenen; het is (o.a. financieel) voor het Centrum ondoenlijk om ook al deze kleine aanwinsten in een supplement op het *Repertorium* (...) uit te geven. Toch worden ze - uiteraard - geklasseerd en beschreven volgens het model van het *Repertorium* (...), en aldus ter beschikking gesteld van de gebruikers van de leeszaal. Reeds een honderdtal werden ingerijd in de alfabetische volgorde van het *Repertorium* (...) dat in onze leeszaal berust.

Ook de lopende tijdschriften die het Centrum ontvangt (via betaalde abonnementen, ruil- en gratis abonnementen, private schenkingen) worden geleidelijk in het leeszaal-*Repertorium* (...) ingevoegd, zodat dit uiteindelijk een volledig en up to date gebracht overzicht zal bieden van het complete tijdschriften- en dagbladenbestand van het Centrum.

L.K.

Naast de bestaande reeksen R (Tijdschriften) en D (Dagbladen) staat voortaan ook een reeks A (van 'Annuaaria', Jaarboeken) ter beschikking van de bezoekers.

De meeste titels van deze voorlopig nog beperkte reeks (t.w. 48) komen voort uit een schenking die het Auditoraat-generaal enkele jaren terug aan het Centrum overmaakte.

Van de reeks A werd een apart repertorium opgesteld, naar het model van het in 1974 door André CORDEWIENER bezorgde Repertorium van de pers bewaard in het Centrum; het ligt ter inzage in de leeszaal onder het nummer E 1.

Hieronder bieden we een keuze uit de titels, met telkens tussen haakjes het jaar / de jaren die het Centrum bezit :

The American Yearbook (1942)
Annuaire du pétrole (1939)
Annuaire protestant (1938)
Almanach du Trait d'Union (1941)
Jaarlijksche catalogus van het Vlaamsche boek (1943)
Church of England Almanach (1941)
Deutscher Wirtschaftskalender (1943)
Deutsches Frauenschaft. Jahrbuch der Reichsfrauenführung (1936, 1937)
Institut für Deutsche Ostarbeit Krakau. Jahrbuch (1941)
Jahrbuch der Auslandsorganisation der NSDAP (1941, 1942)
Jahrbuch des Reichsarbeitsdienstes (1940, 1941, 1942, 1943)
Jahrbuch der Weltpolitik (1943)
The Japan Yearbook (1936)
Kalender der Deutschen in der Slowakei (1943)
Nationalsozialistisches Jahrbuch (1938)
Wir folgen. Jahrbuch der Jungmädels (1942).

In deze reeks werden ook enkele jaarlijkse publikaties opgenomen die het Centrum ontvangt, en die meestal een activiteitenverslag bevatten van een wetenschappelijke instelling. Als vbn. : *Jaarverslag* (van het) *Rijksinstituut voor Oorlogsdocumentatie*; *Rapport d'activité* (du) *Service International de Recherches Arolsen*.

Wij hopen dat deze vooralsnog bescheiden reeks eenzelfde groei moge kennen als ons tijdschriftenbestand.

L.K.

3. Fototeek

Statistiek der uitleningen voor de periode september 1977 - februari 1979 :

Privé-personen	117
B.R.T. - R.T.B.F.	133
Uitgevers	1.794
Kranten & Weekbladen	367
Filmproducers	50
Tentoonstellingen	166
TOTAAL	2.627 fotos

Wat de uitleningspolitiek betreft onderstrepen wij dat voortaan zal worden gestreefd naar het ter beschikking stellen van reproducties in plaats van originele foto's. Deze werkwijze biedt een dubbel voordeel : enerzijds blijft het broze fotomateriaal gevrijwaard van door het veelvuldig manipuleren veroorzaakte schade en, anderzijds, komt het Centrum op die manier in het bezit van makkelijk te bewaren clichés die herhaaldelijk voor reproducties kunnen gebruikt worden. Bovendien voorkomt men aldus dat kostbare foto's zouden zoek geraken en/of onrechtmatig worden gebruikt.

F.S.

C. PUBLIKATIES EN VOORDRACHTEN

1. Publikaties van het Centrum

- Jan REYNAERS, *Inventaris van het microfilmmateriaal betreffende België in de Tweede Wereldoorlog. 1. Archief van de Reichsführer SS und Chef der Deutschen Polizei.* GRMA, T 175, Brussel, 1978.
- Luk KONGS en Philippe DRYON, *Repertorium van de pers bewaard in het Centrum - 3e Aanvulling / Répertoire de la presse périodique conservée au Centre - 3ème Supplément*, Brussel, 1978.
- Alain DANTOING stelde voor het *Institut belge d'information et de documentation* de tekst op van een *QUID*, een beknopte voorstelling van het Navorsings- en Studiecentrum voor de Geschiedenis van de Tweede Wereldoorlog.

2. Publikaties van het wetenschappelijk personeel

Alain DANTOING

- *La hiërarchie catholique et la Belgique sous l'occupation allemande*, in *Revue du Nord*, LX, nr. 237, pp. 311-330.

Albert DE JONGHE, vrij navorser

- *Berchtesgaden (19 november 1940), voorgeschiedenis, inhoud en resultaat*, in *Res Publica*, XX, 1978, 1, pp. 41-54.

José GOTOVITCH

- *Victor Larock dans la clandestinité : le théoricien du renouveau*, in *Socialisme*, nr. 145, februari 1978, pp. 22-23.
- *L'opinion et le Roi, 1940-1944*, in *Res Publica*, XX, 1978, 1, pp. 55-114.
- *La résistance, sources et méthodes*, in *Cahiers de Clio*, nr. 54, 1978, pp. 66-70.
- *L'armée belge en Grande-Bretagne, remous 1940-1942*, Brussel, Navorsings- en Studiecentrum voor de Geschiedenis van de Tweede Wereldoorlog, Note de travail, 10, 1978, 10 p.
- Medewerking aan het *Bulletin d'Histoire de Belgique 1975-1976*, in *Revue du Nord*, LIX, juli-sept. 1977.
- Met Herman BALTHAZAR : *Camille Huysmans. Geschriften en Documenten. Deel VII. Camille Huysmans in Londen, Antwerpen, Standaard*, 1978, 268 p.
- *Belgique : Eglise et syndicat sous l'occupation, 1940-1942*, in *Revue du Nord*, LX, 238, pp. 581-588.

Luk KONGS

- Medewerking aan de *Bijdragen tot de geschiedenis van het pedagogisch leven in België in de 19de en 20ste eeuw. Deel III. De periodieken 1896-1914. Tweede stuk. O.l.v. Prof. Dr. Maurits DE VROEDE*, Gent-Leuven, 1978, 1131 p.

Wim MEYERS

- *Les collaborateurs flamands de France et leurs contacts avec les milieux flamingants belges. Les visées territoriales sur la Flandre française pendant la Seconde Guerre mondiale*, in *Revue du Nord*, LX, 237, pp. 337-349.
- Medewerking aan : *Overzicht van het lopend onderzoek over de nieuwste geschiedenis in België (1975-1977) - Aperçu des recherches courantes d'histoire contemporaine en Belgique (1975-1977)*, Brussel, 1978, 144 p.

Rudi VAN DOORSLAER

- *De Kommunistische Partij en haar geschiedschrijving, een kritische analyse*, in *Vlaams Marxistisch Tijdschrift*, XII, 1, 1978, pp. 25-36.

Jean VANWELKENHUYZEN

- *Neutralité et défense nationale. - Quelques traits de la politique militaire belge en 1939-1940*, in *Commission Internationale d'Histoire Militaire*, Acta, nr. 3, pp. 341-358.

3. Voordrachten en referaten van het wetenschappelijk personeel

Alain DANTOING

- *La hiérarchie catholique et la Belgique sous l'occupation allemande*, op het Kongres van de Internationale Kommissie voor Vergelijkende Kerkgeschiedenis, Warschau, 25 juni - 1 juli 1978.

Luk KONGS

- *Fascisme. Een beknopte inleiding*, voor het Chili-Komitee te Oostende, 9 november 1978.
- *Europese fascistische bewegingen tussen beide wereldoorlogen*, in het kader van een studiecycclus, georganiseerd door het Daens-Aktiefonds te Antwerpen, 15 november 1978.
- *Vlaamse Beweging en fascisme tussen de wereldoorlogen*, in het kader van een studiecycclus, georganiseerd door het Daens-Aktiefonds te Antwerpen, 13 december 1978.

Wim MEYERS

- *Het Navorsings- en Studiecentrum voor de geschiedenis van de tweede wereldoorlog : zijn historiek en zijn werking*, voor het Karel Bulsfonds-Koekelberg, 22 maart 1979.
- *Hoe België de tweede wereldoorlog overleefde. Bedenkingen bij het schrijven van een overzicht en bij de methodologische problemen van de geschiedschrijving over WO II*, voor de Marx-ring-Brussel, 27 maart 1979.

Rudi VAN DOORSLAER

- *De Spaanse burgeroorlog*, inleiding op *L'Espoir*, film van André Malraux, voor 'De Andere Film' te Gent, 8 januari 1979.

Jean VANWELKENHUYZEN

- *Les contacts militaires franco-belges en 1939-1940*, voor het Centre d'Etudes européennes de Waterloo, op 20 februari 1978.
- *Les avertissements qui venaient de Berlin*, voor de Société de l'Ordre de Léopold, op 10 mei 1978.
- *Neutralité à tout prix ?*, voor de Société royale des Officiers retraités, op 10 juni 1978.

4. Radio- en televisie-uitzendingen

Jean VANWELKENHUYZEN, directeur, heeft zijn medewerking verleend aan een reeks radiouitzendingen voor de R.T.B.F. over

- de krijgsgevangenen : 13 en 20 maart, 10, 17 en 24 april 1978.
- de politieke gevangenen : op 22 mei, 12, 19 en 26 juni 1978.

Ook verleende hij zijn medewerking aan de 3 afleveringen van het T.V.-programma over de "drôle de paix" :

- 8 mei 1978 : "Neutres à tout prix ?";
- 15 mei 1978 : "Le temps des alertes";
- 22 mei 1978 : "La fin des illusions".

KRONIEK

(VOORLOPIGE) KAART VAN DE SLUIKPERS

Om beter tegemoet te komen aan de noden van de onderzoekers en van leraren geschiedenis die met hun leerlingen plaatselijke enquêtes willen ondernemen hebben wij een geografisch steekkaartensysteem opgesteld van de klandestiene pers die het Centrum bezit. Deze beperking verklaart meteen dat de hier samengebrachte gegevens slechts van voorlopige aard zijn, en derhalve niet slaan op het geheel van de klandestiene pers voorzover die nu gekend is. De 559 titels die het Centrum bezit lijken ons evenwel een voldoende rijke basis om er een nuttige tabel mee op te stellen.

Onze steekkaarten werden opgesteld met de provincie als uitgangspunt, terwijl meer precieze gegevens over de juiste streek of lokaliteit ook werden opgenomen. En bij de uitwerking van dit overzicht leek het ons eveneens aangewezen de partijen of groeperingen te vermelden waarvan illegale bladen verklaarden de spreekbuis te zijn.

De hieronder gebrachte gegevens bieden dus een totaaloverzicht. Wij willen er op wijzen dat de cijfers elkaar niet altijd dekken : van enkele organen van verzetsbewegingen weten wij nog steeds niet waar ze werden uitgegeven; andere bladen werden verspreid in een streek die tussen twee provincies te paard zat, en worden dus bij elk van die provincies geteld; weer andere bladen, vooral dan Brusselse, waren voor heel het land bestemd. Wij hebben ze dus in groepen ingedeeld, maar wie de klandestiene pers in een bepaalde streek bestuderen wil zal met deze beperkingen en dubbeltellingen rekening moeten houden.

J.G.

A. Verdeling per provincie

ANTWERPEN	35	(1)	waarvan	Antwerpen	28	
				Mechelen	3	
				Lier	2	
BRABANT	217		waarvan	Brussel	124	
				Brussel (nationale bladen)	60	
					184	
				Waals Brabant	4	
				Leuven	12	
				Tienen	7	
HENEGOUWEN	97		waarvan	Bergen en de Borinage	23	
				Charleroi	25	
				het Doornikse en Moeskroen	18	
				het Centrum	16	
LUIK	75	(2)	waarvan	Luik	55	
				Verviers	10	
				Hoei en Borgworm	3	
LUXEMBURG	18		waarvan	Aarlen	5	
NAMEN	17		waarvan	Namen	10	
OOST-VLAANDEREN	35	(3)	waarvan	Gent	16	
				Aalst	6	
				Dendermonde	3	
				Ronse	2	
WEST-VLAANDEREN	23	(4)	waarvan	Brugge	4	
				Kortrijk	7	
				Oostende en Knokke	6	
ONBEKENDE HERKOMST	36					
TOTAAL	559					

- (1) Op 46 titels die worden vermeld in de licentiaatsdissertatie van Danielle LAMBRECHTS, *Sluikpers in de provincie Antwerpen tijdens de tweede wereldoorlog*, KUL, 1977.
- (2) Op 141 titels die worden vermeld bij J. DUJARDIN, *Inventaire des publications périodiques clandestines (1940-1944) de la province de Liège*, in *Cahiers d'histoire de la Deuxième guerre mondiale*, 1967, pp. 34-94.
- (3) Op 57 titels die worden vermeld in de licentiaatsdisseratie van Hector GOOSSENS, *De klandestiene pers in Oost-Vlaanderen tijdens de tweede wereldoorlog*, RUG, 1978.
- (4) Op 43 titels die worden vermeld in de licentiaatsdissertatie van Bernard DENECKERE, *De Westvlaamse klandestiene pers tijdens de tweede wereldoorlog*, KUL, 1976.

B. Verdeling per verzetsbeweging

- Onafhankelijkheidsfront	75	
Solidariteit	22	
R.N.J. - Jeugdfront	16	
Syndikale Strijdkomitees	44	
Mouvement de défense paysanne	3	
Vrienden van de Sovjet-Unie	7	TOTAAL O.F. 167
- Kommunistische Partij	51	
J.G.S.U. - Roode Volksjeugd	14	TOTAAL K.P.B. 65
- Socialistische beweging		
B.S.P. - J.S. - A.B.V.V.	18	
- Trotskisten	10	
- Waalse bewegingen	10	
- Syndikale eenheidsbeweging	5	
- M.N.R. - N.K.B.	2	
- M.N.B.	8	
- Bladen in vreemde talen	8	

STATISTISCH OVERZICHT VAN DE JODEN DIE IN BELGIE WOONDEN OP 10
 MEI 1940. OPGESTELD OP BASIS VAN DE DOKUMENTATIE VAN HET MINISTE-
 RIE VAN VOLKSGEZONDHEID.

Het 8e nummer van de *Mededelingen* bracht een aantal statistische gegevens, die wij hier aanvullen met een tabel die werd opgesteld door de Administratie van Oorlogsslachtoffers van het Ministerie van Volksgezondheid. Deze tabel is de vrucht van geduldige, zeer veel tijd vragende opzoeken in alle beschikbare bronnen en getuigenissen.

J.G.

A. Niet gedeporteerd.
 (noch geïnterneerd) 30.339 waarvan 2.569 Belgen

B. Gedeporteerd / in België geïnterneerd

Gedeporteerd vanuit Mechelen	25.475	waarvan 1.023 Belgen	1.291 gere-
Geïnterneerd te Mechelen	1.500	waarvan 265 Belgen	patrieerd
Geïnterneerd in Belgische			90 overleden
gevangenis	753	waarvan 102 Belgen	
TOTAAL	27.728	waarvan 1.390 Belgen	

C. Gedeporteerd / geïnterneerd in Frankrijk

Gedeporteerd uit Drancy	5.019	waarvan 159 Belgen	289 gerepa-
Geïnterneerd te Drancy	30	waarvan 3 Belgen	trieerd
Verplicht tewerkgesteld			
in Noord-Frankrijk (1)	345	waarvan 31 Belgen	
Geïnterneerd in Zuid-			
Franse kampen	1.013	waarvan 35 Belgen	
Geïnterneerd te Gurs	802	waarvan 13 Belgen	
TOTAAL	7.209	waarvan 241 Belgen	
ALGEMEEN TOTAAL	65.326	waarvan 4.200 Belgen	

LOPEND UNIVERSITAIR ONDERZOEK OVER DE TWEEDE WERELDOORLOG

Onderstaande gegevens werden samengebracht uit : 1) *Overzicht van het lopend onderzoek over de nieuwste geschiedenis in België (1975-1977)*, uitgegeven door de Belgische Vereniging voor Nieuwste Geschiedenis; 2) het 2e nummer van de *Mededelingen* van diezelfde Vereniging (november 1978); 3) een lijst van de dissertaties die worden voorbereid aan de Koninklijke Militaire School; deze lijst werd ons welwillend bezorgd door Prof. Charles van de KMS. Het bestreken gebied is niet slechts de oorlog, maar ook zijn voorgeschiedenis en nasleep, dus de periode 1936-1950. Tussen haakjes worden voor elke dissertatie ook de universiteit, de afdeling en de promotor vermeld, voorzover die elementen reeds vastliggen.

a) Doctoraten

- DANTOING, Alain, *L'Eglise catholique en Belgique pendant la Seconde Guerre mondiale* (UCL, Geschiedenis, R. Aubert).
- KONGS, Luk, *Het Verdinaso 1931-1941* (RUG, Geschiedenis)

---

(1) Het totaal aantal Joden die in Noord-Frankrijk werden tewerkgesteld bedraagt 2.252, waarvan er 1.873 naar Mechelen werden overgebracht. Het cijfer 345 slaat op hen die in Frankrijk geïnterneerd bleven.

- MEYERS, Willem, *De jeugdbewegingen tijdens de bezetting* (RUG, Geschiedenis).
- PLISNIER-LA DAME, Francine, *La femme dans la Résistance en Belgique*.
- SELLESLAGH, Frans, *De tewerkstelling van Belgische arbeidskrachten in eigen land en in Duitsland tijdens de bezetting* (KUL, Geschiedenis, L. Wils).
- STEENHAUT, Wouter, *De Unie van Hand- en Geestesarbeiders 1940-1944* (RUG, Geschiedenis).
- VANBERGEN, Michel, *Analyse et évolution de la guerre psychologique à destination de la Belgique occupée. Londres 1940-1944* (ULB, Geschiedenis).
- VAN DOORSLAER, Rudi, *De Kommunistische Partij en de vorming van een anti-fascistische eenheidsbeweging : het Belgisch experiment 1935-1940* (RUG, Geschiedenis).
- VOS, Louis, *De katholieke Vlaamse Studentenbeweging (1914-1940) (Collegeleerlingen en universiteitsstudenten)* (KUL, Geschiedenis, L. Wils).

b) Licentiaatsdissertaties

- CHERON, Marc, *La politique antimilitariste des socialistes durant l'Entre-deux-guerres* (UCL, Geschiedenis, H. Haag).
- COLIN, Françoise, *Les mouvements de collaboration wallons* (ULB, Geschiedenis, J. Stengers).
- CROONENBORGH, Hildegard, *Het Vlaams nationaal Zangverbond tijdens WO II* (KUL, Geschiedenis, L. Wils).
- FALTER, Rolf, *Winterhulp* (KUL, Geschiedenis, L. Wils).
- HUBIN, Christian, *La collaboration. Etude de presse du "Nouveau Journal"* (UCL, Geschiedenis, H. Haag).
- INGAM, Chantal, *L'aide médicale apportée à la Belgique par le Portugal, 1940-1942* (UCL, Geschiedenis, R. Aubert).
- LAURENT, Annick, *L'épuration* (UCL, Geschiedenis, J. Lory).
- MESSIAEN, Jean-Jacques, *La neutralité belge et la presse liégeoise* (ULG, Geschiedenis, P. Gérin).
- PIRARD, Claude, *La manière dont les prisonniers communiquaient avec l'extérieur* (UCL, Politieke Wetenschappen, Paul M.-G. Lévy).
- SOMERHAUSEN, Christine, *Les Belges à Dora* (ULB, Geschiedenis, J. Stengers).

- TOMASI, Bernard, *Charleroi sous l'occupation allemande, 1940-1944* (UCL, Geschiedenis, J. Lory).
- VAN CAMPENHOUT, Nico, *Karel Heynderickx* (KUL, Geschiedenis).
- VERMOTE, Michel, *Stakingsonderzoek betreffende vooroorlogse periode* (RUG, Geschiedenis, H. Balthazar).
- VERSCHRAEGEN, Brigitte, *Sluikpers WO II* (KUL, Geschiedenis, L. Wils).
- WELENS, Hans, *De KPB na WO II* (VUB, Geschiedenis, J. Craeybeckx).
- WOUTERS, Greet, *Klandestiene pers in Brussel tijdens WO II (krantjes ontstaan in het jaar 1941)* (KUL, Geschiedenis, L. Wils).

c. Dissertaties in voorbereiding aan de KMS o.l.v. Prof.Dr. J.-L. Charles.

De volgende dissertaties zullen worden ingediend aan de KMS :

1. In 1979

- BOSTEYN, J., *De propaganda tijdens de tweede wereldoorlog.*
Kritische studie van de voorstelling van de vijand door de Belgische voorlichtingsdiensten te Londen en door de sluikpers in het bezette land.
- CONSTANT, M., *De organisatie van de vliegende eenheden tijdens de Tweede Wereldoorlog.*
Vergelijkende studie van de organisatie van de grote gevechtseenheden bij de RAF (Wing), de USAAF (Groep) en de Luftwaffe (Geschwader).
- GUTH, F., *Les Luxembourgeois au camp de concentration à Mauthausen (1940-1945).*
- JANSSENS, Y., *La "Drôle de guerre" en Belgique (1939-1940).*
De maatregelen van de Belgische Militaire Luchtvaart voor de verdediging van de Belgische neutraliteit en de operationale voorbereiding van de gevechtseenheden in deze periode. De technologische aspecten van deze maatregelen en de politieke en militaire gevolgen ervan c.q. gevolgtrekkingen eruit.
- NYS, J., *De veldtocht in Skandinavië in 1940.*
Het gebruik van de Luftwaffe in de eerste gekombineerde operatie van de oorlog en het gebruik van "Air Power" tegen "Sea Power". De rol gespeeld door de RAF en de Noorse Luchtmacht bij de strijd om het lucht-overwicht.
- PEETERS, P., *De veldtocht in Polen in 1939.*
Het gebruik van de doktrine van de "Blitzkrieg" en de rol gespeeld door het Poolse vliegwezen.

2. In 1980

- CORNELIS, F., *De geallieerde luchtmachten in België gedurende de tweede wereldoorlog.*
De ontplooiing van de eenheden, de bouw en evolutie van de vliegvelden, de operaties vanaf de Belgische vliegvelden.
- DE BUYST, F., *Het Belgische Militaire Vliegwezen tussen beide wereldoorlogen, 1918-1940.*
De gevolgen van de demobilisatie, de heropbouw en de voorbereiding tot de tweede wereldoorlog.
- TAMSYN, G., *De Duitse dagjacht.*
Oprichting, organisatie, middelen en inzet gedurende de campagnes van 1939 en 1940. Evolutie gedurende de oorlog en teloorgang in 1945.
- VAN GOETHEM, P., *Het Internationale Rode Kruis en het Rode Kruis van België in dienst van de Belgische politieke en militaire gevangenen tijdens de oorlog 1940-1945.*

HET CENTRUM EN DE PERS

In *Boekengids*, oktober 1978, kwam een laattijdige bespreking van de *Bijdragen* 2 (1972) en 3 (1974). De *Mededelingen* 8 kregen een gunstig onthaal, waarin vooral de gepubliceerde gevangenisbrieven tussen Mgr. Cardijn en A. Haulot, in St.-Gillis, 1942, uitgegeven door J. Gotovitch en F. Selleslagh, opgemerkt werden. Besprekingen verschenen in *Dimanche-Presse*, 3.IX.78, *Vers l'Avenir*, 5.IX.78, *La Dernière Heure*, 5.IX.78, *Le Soir*, 6.IX.78, *Le Drapeau Rouge*, 8.IX.78, *Le Peuple - Le Travail - Journal et Indépendance*, 10.IX.78, *Grenz-Echo*, 12.IX.78, *De Standaard*, 14.IX.78, *Het Vrije Waasland*, 15.IX.78, *Le Peuple* (opnieuw), 17.IX.78, *De Nieuwe Gids - Het Volk*, 5.XII.78 en tenslotte *Dietsland-Europa*, XII.78.

Vermelden we tenslotte het debat over de koningskwestie op Antenne 2, op 23 januari 1979, waaraan naast Directeur J. Vanwelkenhuyzen en José Gotovitch, e.a. assistent, eveneens Prof. Dr. J. Willequet, lid van het Wetenschappelijk Komitee, deelnam met een aantal andere Belgische historici. Aan deze T.V.-uitzending wijdde de Belgische pers talrijke en diverse kommentaren.

W.M.

Dat gezaghebbende buitenlandse tijdschriften hun lezers naar onze *BIJDRAGEN/CAHIERS* verwijzen, kan ons slechts verheugen. Wij zien er het bewijs in dat de door ons gevoerde publikatiepolitiek wordt gewaardeerd en vruchten afwerpt. Zo vermeldt Bernd

WEGNER in een diepgaand literatuurbericht over de Waffen-SS (1) de eerste twee delen van A. DE JONGHES ontrafeling van de strijd tussen Himmler en Reeder om de benoeming van een HSSPF te Brussel. Hij noemt die twee bijdragen 'höchst aufschlussreich', zeer belangwekkend, en waardeert dat ze 'vielschichtig angelegt' zijn, dat ze een uiterst ingewikkelde materie - eigenlijk een hele reeks onderling samenhangende onderwerpen - aanboren. DE JONGHES artikels belichten, aldus nog WEGNER, "een van de interessantste hoofdstukken van de buitenlandse politiek van de SS, omdat ze aantonen dat de invloed van de SS zich al spoedig grenzen gesteld ziet wanneer de rechtstreekse steun van Hitler ontbreekt".

Ook elders in het buitenland neemt men kennis van de BIJDRAGEN. Zo stelt Dr. N. in 't Veldt in het NRC-HANDELSBLAD van 13 mei 1978 vast : "(...) de legende dat de Wehrmacht als bezetter altijd zoveel zachtzinniger optrad dan partij of SS, is wat België betreft, deskundig afgebroken door A. De Jonghe."

Vermelden wij nog dat de studies van A. De Jonghe over het bezettingsregime van ons land worden samengevat in *Le 100%, Organe de l'Union Nationale des Réfractaires 100%* (verscheidene afleveringen, 1978 en 1979).

L.K.

---

(1) WEGNER, B., *Die Garde des 'Führers' und die 'Feuerwehr' der Ostfront. Zur neueren Literatur über die Waffen-SS*, in *Militärgeschichtliche Mitteilungen*. Herausgegeben vom Militärgeschichtlichen Forschungsamt, Freiburg im Breisgau, n° 23 (1978/1), pp. 210-236, en opnieuw in voetnoot 53, p. 234.

LEKTUURNOTA'S

Ward ADRIAENS, *Vrijwilligers voor de vrijheid. Belgische anti-fascisten in de Spaanse burgeroorlog*, Leuven, Kritak, 1978, 140 p.

In 1976 voltooide de auteur zijn licentiaatsverhandeling over de Belgische vrijwilligers in de Internationale Brigaden. Recent werd dit werkstuk, deels samengevat, deels herwerkt en aangevuld, gepubliceerd.

Overlopen wij eerst even de structuur van dit boek. Na een korte inleiding over de ontwikkeling van de Spaanse geschiedenis na de eerste wereldoorlog en de oprichting van de Brigaden op initiatief van de Kommunistische Internationale, worden in het hoofdwerk de Belgische vrijwilligers behandeld, alsook hun wedervaren tijdens de tweede wereldoorlog.

Zeggen wij meteen dat dit boek zeker verdiensten heeft, maar evenzeer te veel gebreken om een fundamentele bijdrage te zijn over het behandelde onderwerp. Verdienstelijk is in ieder geval de erg verzorgde opmaak en voorstelling van het boek. Ook over de logische manier waarop de verschillende hoofdstukken aan elkaar werden gezet, niets dan lof. Ieder deelthema wordt trouwens verlucht en geïllustreerd door de verhalen van de vrijwilligers die de auteur opspoorde en interviewde.

Wat de inhoud van de tekst zelf betreft, zijn wij zoals gezegd echter niet zo opgetogen. Vooreerst kunnen wij de inleiding moeilijk een originele bijdrage noemen. Te veel passages en gegevens werden overgenomen uit het standaardwerk over de Spaanse Burgeroorlog van Georges Soria (SORIA, Georges : *Guerre et révolution en Espagne (1936-1939)*. Paris, Livre Club Diderot - Editions Laffont, 1976, 5 vol.), zonder dat evenwel de bron één enkele maal in dit verband wordt vernoemd. Aan zulk een verwerpelijke handelwijze wensen wij geen woorden te verspillen. Verder is het boek - in de wél originele bijdrage over de Belgen in de Brigaden - doorspekt met een aantal flagrante historische onjuistheden. Enkele voorbeelden.

De auteur schrijft dat de samensmelting van de Socialistische Jonge Wacht en de Kommunistische Jeugd - die trouwens enkel in Brussel en Wallonië in de praktijk werd gebracht - tot in mei 1940 werd gehandhaafd, daar waar de eenheid officieel op het Kongres van Moeskroen in mei 1939 werd verbroken. De "Union des Socialistes Anti-Fascistes/U.S.A.F." wordt als een militie van de Belgische Werkliedenpartij betiteld, betiteling waarmee deze partij wel niet erg gelukkig zou geweest zijn. De wet op

de privé-milities laat W.A. in oktober 1933 in voege treden, terwijl ze pas in juli 1934 in het parlement werd gestemd. De werkzaamheden van de "Interministerieele Commissie met de opdracht den toestand der ingeweken vreemdelingen te onderzoeken", verkeerdelijk "Ministerieel Komitee voor de Kontrole op de politieke vluchtelingen" genoemd, laat de auteur in 1939 aanvangen. Deze Interministeriële Kommissie - in 1939 hervormd en onder de hoede van de minister van Justitie gebracht - werd echter reeds in 1936 opgericht door minister Soudan. Nog volgens W.A. zetelden daarin als afgevaardigden van de Internationale Rode Hulp Jules Vanderlinden en Luc Peereboom. Deze laatste was inderdaad verbonden aan de I.R.H. als advocaat, pleitte bijgevolg veel emigrantenzaken, maar officieel zetelde hij niet in de Interministeriële Kommissie. Wie dat wel deed was Jean Taillard, met als plaatsvervanger Paul Nothomb. Wanneer de auteur de Belgische kaders in de Brigaden behandelt schrijft hij ondermeer : "Chavée stierf onder de oorlog in het kamp van Sachsenhausen, Bastien werd door de Duitsers aan Franco uitgeleverd". Deze beide gegevens zijn echter onjuist : de dichter-advocaat uit La Louvière Achille Chavée stierf pas na de oorlog en de jurist Jean Bastien uit Bergen - hij overleed in december 1944 in Sachsenhausen na een grote rol te hebben gespeeld in het Belgisch Leger der Partizanen - werd nooit aan Franco uitgeleverd. Bastien werd wel in december 1940 in Brussel aangehouden en naar een Parijse gevangenis overgebracht. Men vreesde toen in kringen van de Kommunistische Partij voor zijn uitlevering aan Nationaalistisch Spanje. In mei 1941 werd Bastien echter opnieuw vrijgelaten, vermoedelijk door tussenkomst van de Komintern.

Maar niet enkel de onjuistheden ontsieren dit boek. Het is inderdaad zo dat het bronnenmateriaal dat de auteur ter beschikking had een te smalle basis vormde om op een wetenschappelijk niveau het onderwerp te kunnen behandelen. Daarenboven worden de verzamelde gegevens - voor bepaalde onderwerpen grotendeels afkomstig uit interviews - totaal onkritisch overgenomen in de tekst. Het gevolg hiervan is dat ook het totaalbeeld dat wordt geschetst onvoldoende geschraagd wordt door uitgebalanceerde historische gegevens.

Zo wordt in het boek een overzicht gebracht van de linkse politieke vluchtelingen in België die een aanzienlijk contingent vrijwilligers voor de Brigaden leverden. Los van het feit dat de Italianen - vooral anarchisten - niet worden behandeld, wordt van de Joodse en Duitse anti-fascistische emigrantenkringen een beschrijving opgehangen die niet op archiefstudie, maar essentieel op een schamel aantal - niet in de bronnenopgave vermelde - interviews steunt. Dat zulks niet strookt met een historische-wetenschappelijke werkwijze hoeft geen betoog.

Ook de weinig oordeelkundige aanpak van het archiefmateriaal dat de auteur verzamelde springt in het oog. In essentie steunen de gegevens over de Belgische en emigranten-vrijwilligers op de volgende bronnen : het onvolledig personderzoek van onderluitenant André De Smet (DE SMET, André : La Belgique et la Guerre Civile Espagnole (1936-1939). E.R.M. Mémoire présenté pour l'obtention de titre de licencié en Sciences sociales et

militaires. 1965-66. Enkel de franstalige pers werd voor deze licentiaatsverhandeling nagekeken), de uit 1947 daterende lidkaarten van de "Vriendenkring van de Vrijwilligers voor het Republikeinse Spanje", administratieve dossiers van de Brigaden en tenslotte een dertigtal interviews. Dit materiaal, met uitzondering van de 150 dossiers van de administratieve diensten van de Brigaden, heeft één gemeenschappelijke noemer: het brengt bijna uitsluitend gegevens over de vrijwilligers die op een of andere manier aangesloten waren bij of relaties onderhielden met een politieke organisatie. Konkreet was dit bijna steeds de K.P.B.

De besluiten die men kan trekken uit de studie van dit materiaal zijn dus in die zin onvolledig dat een andere groep vrijwilligers niet in rekening wordt gebracht. Uit een gedetailleerde studie die wij maakten over de Gentse vrijwilligers voor de Internationale Brigaden blijkt dat de groep van "niet direkt politiek betrokkenen", de marginalen, sociaal-ontwortelden en avonturiers verhoudingsgewijs groter was dan wat W. Adriaens in zijn studie aangeeft. (Wij wensen te beklemtonen dat hier in geen enkel opzicht sprake kan zijn van huurlingen in de letterlijke betekenis van het woord. De soldaten van het republikeins leger evenals de buitenlandse vrijwilligers kregen een zo kleine vergoeding dat er zeker geen geldelijk voordeel uit te halen viel.). Ook de continuïteit van het politiek engagement tijdens de tweede wereldoorlog bleek voor een groot deel van de Gentse vrijwilligers niet zo evident te zijn.

Het prototype van de vrijwilliger voor de Brigaden dat de auteur schetst, namelijk een geharde anti-fascist op rijpere leeftijd, wiens inzet in Spanje een voortzetting was van de politieke en syndikale activiteiten in eigen land, als het ware een toonbeeld van moreel altruïsme, dient bijgevolg zij het niet ontkracht, dan toch gerelativeerd. Wanneer wij tot een dergelijk besluit konden komen, was het omdat wij over bronnen beschikten die aan de auteur ontbraken. Let wel, dit is geenszins een verwijt aan het adres van de schrijver. Onze kritiek gaat enkel naar het feit dat hij de beperktheid van zijn archiefmateriaal niet doorzag, noch aan de lezer meedeelde.

Het gevolg hiervan is dat de a-priori heroïsche voorstelling van de anti-fascistische vrijwilliger werd bevestigd. Daarmee zijn misschien erg kortzichtige politieke doeleinden gediend, maar zeker niet de wetenschappelijke studie.

R.V.D.

Guy Franz AREND, *L'offensive des Ardennes et la bataille de Bastogne*, Dinant, Bourdeaux-Capelle, 1977, 336 p., ill.

De verzamelingen van het Bastogne Historical Center vormen het basismateriaal van dit boek, dat een aantal teksten brengt die tijdens of kort na de gebeurtenissen zijn neergeschreven door de belangrijkste tegenspelers van de befaamde *Battle of*

the Bulge. Het Amerikaans standpunt vinden wij in het dagboek van generaal Patton en in het opschrift van het Amerikaans gedenkteken te Bastenaken. De ondervraging van de krijgsgevangenen generaal von Manteuffel te Londen in november 1945 vormt het Duitse luik.

Verder schetst Arend de slag zelf, en bezorgt ons tot slot ook een aantal nauwkeurige gegevens over de troepensterkte van beide tegenstanders.

Dit werk werd samengesteld op vraag en ten behoeve van de bezoekers van het *Bastogne Historical Center*, en is een handige gids voor wie snel in deze stof wil wegwijs geraken; talrijke foto's verhogen er de waarde van.

A.D.

Herman BALTHAZAR - José GOTOVITCH, *Camille Huysmans Geschriften en Documenten. Vol. VII. C. Huysmans in Londen, Antwerpen, Standaard Wetenschappelijke Uitgeverij, 1978, ill., ind., 268 p.*

De enorme persoonlijkheid van Camille Huysmans, met zijn slechte en goede kanten, alsmede het bestaan van een uiterst rijk privé-archief van Huysmans zelf, dat voor wetenschappelijk onderzoek toegankelijk werd gemaakt, stonden aan de bakermat van de reeks *Geschriften en Documenten*, waarvan we hier het zevende deel voor ons liggen hebben. De opzet van de gehele reeks is duidelijk : door middel van dokumenten en teksten, bewaard in het archief, de persoonlijkheid en de activiteiten van Huysmans weer te geven in al zijn rijkheid en veelvuldigheid.

Huysmans in Londen is een uitermate interessant onderwerp. De beide auteurs, die reeds over ervaring beschikken inzake het optreden van Huysmans door verschillende studies, brengen hier een geslaagde bronnenuitgave. Alle activiteiten van Huysmans in Groot-Brittannië (1), en zelfs voorafgaandelijk - de beweegredenen voor de "vlucht" van Huysmans uit Antwerpen - worden eerst globaal geschetst in een inleiding van 30 pagina's. Daarin tonen de auteurs terecht aan dat tot dusver de handelingen van de Belgen en van de Belgische regering in Londen niet diepgaand werden bestudeerd. Het Huysmans-archief biedt daartoe nu een ideale beweegreden. Talrijke aanknopingspunten maken het nu de vorser mogelijk talrijke getuigenissen en bronnen op te sporen, om uiteindelijk tot een gehele en volledige studie van dat fenomeen te komen. Hopelijk zullen de vorsers van die gelegenheid gebruik maken.

Zes hoofdstukken brengen dan, telkens voorafgegaan door een inleiding, een aantal teksten, die zelf door een korte situatieschets worden ingeleid, de standpunten van Huysmans vertolken

---

(1) Behalve de activiteiten in het raam van de Socialistische Internationale, die het voorwerp zullen uitmaken van een volgend deel.

en hoe die door zijn medestanders en door zijn Britse partners ontvangen werden. Die hoofdstukken behandelen de vlucht naar Frankrijk en het vertrek naar Londen, de strijd voor de vorming van de Belgische regering, het Belgische Parlementair Bureau en de problemen rond de controle over de regering Pierlot, het Belgisch Leger, de diamantindustrie en tenslotte Belgisch Kongo.

Een schat van informatie, postume getuige van Huysmans' intelligentie en politiek doorzicht, wordt hier voortreffelijk gepresenteerd door twee historici die reeds hun sporen verdienen in het wetenschappelijk onderzoek en eens te meer het bewijs leveren van wat historische vorming, vakkennis en interesse tot resultaat kunnen hebben.

Spijtige randbemerking : dat een uitgeverij van het niveau van De Standaard zoveel zetduivels aan het werk liet.

W.M.

Bijdragen tot de Geschiedenis van een Generatie. Een liber amicorum voor Mr. Willem Melis. Samenstelling : Arthur DE BRUYNE. s.l., in eigen beheer, Drukk. Rinda, Kemzeke, 1977, 277 p.

Dit boek wil - kan het anders voor een Liber Amicorum ? - allereerst een huldeblijk zijn, een bundel opstellen van vrienden, die de 70-jarige W. Melis in de bloemetjes willen zetten. Het brengt dan ook vooral herinneringen en anekdotes aan, die sfeer scheppen, maar minder bijdragen tot een bredere geschiedschrijving dan de titel laat verwachten. De meeste stukken bleven trouwens té kort om werkelijk 'bijdragen' te mogen heten, en sommige ervan stellen de weetgrage lezer dan ook danig teleur (bvb. dat van M. Dewulf, *De Vlaamse Frontpartij te Sint-Niklaas tussen 1921 en 1932*, pp. 151-154). Enige langer uitgevallen opstellen maken dit gelukkig goed; zo bvb. dat van G. Durnez over Melis als hoofdredakteur van de naoorlogse *Standaard* (pp. 169-188), waaruit we heel wat nieuws kunnen garen.

W. Melis (° 31 juli 1907) trad als student in de rechten (te Leuven én te Gent) vooral op de voorgrond in studentenpublicaties, o.m. als hoofdredakteur van het Leuvense *Ons Leven* en van de *Gentse Studenten Almanak voor het jaar 1931*. Later droeg hij verantwoordelijkheid in het *Verdinaso*, als gouwleider van Oost-Vlaanderen en - vrij kortstondig - als hoofdredakteur van *Hier Dinaso* !. Voor de oorlog had hij deze politieke beweging verlaten, sloot opnieuw aan in de eerste oorlogszomer, en trok zich terug na het uiteenvallen van het *Verdinaso* (jan.-febr. 1941). Tijdens de oorlog was hij hoofddirecteur bij de Nationale Landbouw- en Voedingscorporatie waar hij de dienst Pers en Propaganda leidde. Ook zette hij toen de v.z.w. Boerenhulp aan stadskinderen op poten, die hij als voorzitter is blijven leiden. Als advocaat (voor en na de oorlog), als schepen van Sint-Niklaas, als organisator van menig politiek, sociaal, cultureel initiatief, bekleedde hij vooral een opmerke-

lijke plaats in zijn 'thuisland', het Land van Waas, maar ook bvb. inzake Groot-Nederlandse betrekkingen. Een en ander komt goed uit de verf, veel bleef evenwel onvermeld, dat een grondiger behandeling verdient. En enkele interpretaties vragen om historische kritiek, bvb. waar het gaat over het einde van het Verdinaso in het eerste halfjaar van 1941.

Een sympathiek en lezenswaard gedeelte van het boek vormen de opstelletjes van W. Melis zelf, waarin hij op zijn jeugd terugblijkt. Een uitstekende gedachte ook was het opnieuw uitgeven in fac-simile van enkele van zijn vooroorlogse teksten, die voor de gemiddelde lezer onvindbaar zijn.

L.K.

Paul BIRON, *Mon Mononke Désiré*. 1944. *Mon mononke et la libération*, Luik, Ed. Dricot, 1978, 8°, ill., 320 p.

Het vijfde en laatst verschenen boek in deze succesrijke reeks gaat over de bevrijdingsperikelen van "mon mononke Désiré" op de gekende, pittige manier naverteld door "neef Mathieu". Zoals in de voorgaande werkjes wordt ook hier een belangrijke periode uit de oorlogstijd (de bevrijding van Luik en wat eraan voorafgaat) op een humoristische en soms ook ontroerende wijze beschreven in een eigenaardige maar toch vlot leesbare mengeling van Luiks dialect en Frans. In dit boek krioelt het weer van de plezierige woordspelingen en gelukkig neemt "Mathieu" nog altijd een loopje met de spellingsvoorschriften, zodat wij met volle teugen van deze nieuwe "mononke" hebben kunnen genieten. Wij weten dat de auteur op de ingeslagen weg voortgaat en wensen hem dan ook verder succes toe met de originele verteltrant die hij wist te ontwikkelen.

F.S.

Francis BOLEN, *Histoire authentique, anecdotique, folklorique et critique du cinéma belge depuis ses plus lointaines origines*, Brussel, Ed. Memo et Codec, 1978, 505 p.

Niet zonder ironie biedt Bolen ons hiermee een erudiet werk aan, dat wel snel tot de klassieken over de zevende kunst zal gerekend worden. Het is een werkelijk kapitaal boek voor onze kennis van de Belgische filmgeschiedenis, vrucht van zowel geduldig opzoekingswerk als van persoonlijke herinneringen. De omvang van het materiaal schaadt nergens de grote lijnen van het verhaal noch de aantrekkelijkheid der presentatie.

Een 60-tal blz. zijn gewijd aan de periode van de tweede wereldoorlog; wij stippen er de belangrijkste elementen van aan: in bezet België beperkte de produktie zich welhaast volledig tot de korte film, en meer speciaal tot de documentaire en de animatiefilm. Te Londen legde de regering in ballingschap nadruk op de produktie van 'aktualiteiten', die de Belgische aanwezig-

heid aan de zijde der geallieerden op het scherm moesten brengen. Vermelden wij ook de realisatie van 7 'films de complément', die het werk van 'de Londenaren' in de zalen van het bevrijde België moesten voorstellen, en van 2 fictiefilms van private firma's, die ook het hunne wilden halen uit het Belgisch verzet, dat toen goed in de markt lag. Het aandeel van Kongo in de oorlogsspanning werd meesterlijk op film gebracht door André Couvin, die uit België was ontsnapt; voor de oorlog had hij twee didactische kortfilms gemaakt voor de wereldtentoonstelling van New York, die tijdens de bezetting zowel door de Duitsers als door de Belgen te Londen voor propagandadoeleinden werden afgedraaid. Het schijnt de auteur ontgaan te zijn dat de bezettende overheid aan A. Couvin een *Ausweis* heeft verstrekt waarmee hij naar Parijs kon gaan in opdracht van 'Luc', waarvan hij een der stichters was... Vervolgens behandelt Bolen de films die kort voor de bevrijding klandestien werden gerealiseerd, en de films van de bevrijdingstijd; hun waarde lijkt meer op het historische en sentimentele vlak te liggen dan wel op het esthetische. Ter afronding van de tweede wereldoorlog komen dan nog twee epuratieprocessen ter sprake.

Het is jammer dat een zo uitstekend werk niet nauwkeuriger op zetfouten werd nagekeken, o.a. voor de eigennamen (niet Zwaenepoel, maar Swaenepoel, pp. 232, 295, 505; en niet De Vleeschauwer, maar de Vleeschauwer, pp. 196, 205-206, 483), e.d. (niet camera, maar caméra, pp. 183, 218). Verder lijkt het getal 2.000.000 Belgische vluchtelingen te hoog, ook al ligt het bij de 2.200.000 die door de Belgische ambassade in Parijs werden opgegeven; dichterbij de werkelijkheid schijnen de 1.500.000 te liggen, die door het Belgische Rode Kruis werden geteld, cijfer dat door de Duitse administratie werd bevestigd (blz. 179). En Cecil de Sausmarez (blz. 195) werd inderdaad *Regional Director for the Low Countries* bij het *Political Warfare Executive*, maar dit gebeurde slechts in juli 1943, en onder *Low Countries* dienen de landen van de Benelux te worden verstaan. In september 1944 werd hij eerste sekretaris benoemd van de Britse ambassade te Brussel. De uitzendingen van Radio-Belgique, waarop hij toezich uitoefende, begonnen niet op 24 maar wel op 28 september 1940, de verjaardag van het offensief der Vlaanderen dat door koning Albert werd geleid in 1918. Deze kleine precizeringen doen natuurlijk niet in het minst afbreuk aan de grote waarde van deze publikatie, waarvan de lof niet meer hoeft gezongen.

M.V.

Lucien CHAMPION, *Guerre du Sanglier. Mai 1940. Les Chasseurs Ardennais au combat*, Bruxelles, Musin, 1977, 169 p.

De auteur, generaal-majoor op rust en erevoorzitter van de *Fraternelle des Chasseurs Ardennais*, nam deel aan de 18-daagse veldtocht als officier in de 1e Divisie Ardeense Jagers; in 1944-1945 was hij kompaniekommandant van een vrijwilligerseenheid die deelnam aan de bevrijdingsoffensieven.

Zijn boek schetst de inzet van de Ardeense Jagers in de meiveldtocht, van de verdragingsgevechten aan de Belgisch-Duitse grens tot aan de Leieslag. Een laatste hoofdstuk, *L'espoir dans la nuit*, behandelt de rol van de Sociale Dienst van de Ardeense Jagers in de totstandkoming van de eerste maquis-groepen. Deze sociale dienst "was zonder twijfel enig in zijn soort in zoverre hij de banden wist in stand te houden waardoor men behoorde tot een legeronderdeel dat in 1940 had meegevochten, terwijl hij terzelfdertijd een dekmantel bood ter bescherming van het engagement van menige 'groene muts' in de illegale strijd".

A.D.

Le Congo dans la guerre. Les Accords tripartites Belgique - Grande-Bretagne - Etats-Unis, Bruxelles, CRISP, *Courrier Hebdomadaire* n° 781-782, 9 december 1977, 56 p.

In 1971 publiceerde het CRISP, Centre de Recherche et d'Information Socio-Politique, een aantal stukken i.v.m. de aankomst te Londen van de Belgische regering; zijn *Courrier Hebdomadaire* van 9 december 1977 maakt nu 35 dokumenten openbaar die berusten in het archief van het *Foreign Office* en te maken hebben met Belgisch Kongo tijdens de tweede wereldoorlog.

Deze dokumenten kwamen tot stand rond de onderhandelingen die België voerde met het Verenigd Koninkrijk en de Verenigde Staten ter regeling van de uitvoer van strategische goederen naar de geallieerden en van de levering voor diezelfde geallieerden aan onze kolonie, onderhandelingen in funktie van de Belgische deelname aan de oorlogsinspanningen en van het op peil houden respektievelijk opvoeren van het Kongolees industrieel potentieel. Aan deze stukken werd het memorandum toegevoegd van de overeenkomst die de drie voornoemde staten over het Kongolees uranium afsloten.

Deze publikatie brengt ons dus onmiskenbaar belangrijke gegevens over een zwaarwegend luik van de Belgische deelname aan de geallieerde oorlogvoering. Wij moeten evenwel benadrukken dat het hier slechts om een keuze gaat : deze aflevering van de *Courrier Hebdomadaire* pretendeert enkel de meest betekenisvolle stukken te bieden, te weten '*ceux qui explicitaient le plus clairement possible les visées de la Grande-Bretagne et des Etats-Unis relatives au Congo, d'une part, les réactions des Belges aux pressions anglo-américaines, d'autre part*'.

A.D.

Edgard DELVO, *De mens wikt... Terugblik op een wisselvallig leven*, Antwerpen, De Nederlandsche Boekhandel, 1978, 8°, 189 p.

Na zijn *Sociale collaboratie*, waaraan in de *Mededelingen* bij wijze van randbemerkingen uitvoerig aandacht werd besteed (1), publiceert E. Delvo nu wat men "Mémoires" kan noemen, zijn herinneringen aan een wisselvallig leven. Het onderwerp is de moeite waard, wanneer men het leven van de auteur onder ogen neemt. Geboren Gentenaar, ondanks moeilijke omstandigheden als onderwijzer gediplomeerd en universitaire studies gevolgd hebbend, opgang in het socialistisch milieu voor de oorlog, de breuk met het socialisme à la Marx in de tijd van het Plan De Man, de totale breuk in de kollaboratie met het aansluiten bij het VNV, de Unie voor Hand- en Geestesarbeiders, dat is zijn levensloop, die E. Delvo aan de lezer laat kennen.

Het is een boeiend verhaal, en voer voor historici, alhoewel we deze tekst, meer dan de vorige publikatie, enigszins beïnvloed vinden door gebeurtenissen en vooral door onderzoek a posteriori.

Hoe dan ook, de lektuur van dit werk is een "must" voor wie maar enige belangstelling heeft voor onze hedendaagse geschiedenis.

W.M.

R. DE PAEPE, *De luchtaanvallen op Kortrijk, Heule, Marke en Bissegem gedurende de Tweede Wereldoorlog (1939-1945)*, Kortrijk, (Oudheidkundige Kring), 1977, 8°, ann., cart., ill., tabl., 154 p.

Na een kronologische schets van de luchtaanvallen, doorweven met statistieken over het aantal slachtoffers, kaarten en foto's (waaronder enkele interessante Britse luchtopnamen), verschaft de auteur enkele bondige gegevens over de hulpverlening aan de geteisterden en onderzoekt hij het verband tussen de bombardementen van die Westvlaamse gemeenten en de landing der geallieerden. Het laatste hoofdstuk is volledig gewijd aan een statistisch overzicht van de schade aan huizen, gebouwen en landbouwgronden. Het geheel wordt afgerond met een reeks bijlagen waarin, aan de hand van enkele originele bijdragen, enkele deelaspekten van de raids op Kortrijk onder de loep worden genomen. De problematiek van de geallieerde luchtaanvallen op Belgische lokaliteiten is nagenoeg nooit op een degelijke manier bestudeerd. Daarom verheugen wij ons om de publikatie van dit baanbrekend werk.

F.S.

---

(1) *Mededelingen* 7, december 1976, p. 50-53.

Raymond DERINE, *Repressie zonder maat of einde ? Terugblik op de collaboratie, repressie en amnestiestrijd*, Leuven, Davidsfonds, 1978, 8°, bibl., 195 p.

Prof. Derine is sinds jaar en dag een voorstander van amnestie. Om die eis te illustreren schreef hij het hierboven vermeld essay. Wat meer bepaald de kollaboratie betreft kunnen we, vanuit het Vlaams standpunt, dat de auteur heeft ingenomen, spreken van een goede syntese. De auteur heeft - zijn bibliografie en voetnoten getuigen daarvan - een goed gebruik gemaakt van de tot dusver bekende literatuur en feiten. Wat het deel repressie betreft krijgen we een overzicht van de feiten en van de reakties, uiteenlopend van aard, op het verloop van de epuratie. Wat uiterst belangrijk is in het betoog van de auteur, is het geleidelijk aan beter begrijpen, van het merendeel van de Vlaamse publieke opinie, van de eis amnestie te verkrijgen. Dat is het onderwerp van het derde deel. Kortom, een boek dat het voordeel heeft een niet geheelde wonde in de Belgische samenleving te behandelen, een wonde die gemakkelijk te helen is, maar die nog altijd tot een van de ziektebeelden van onze maatschappij behoort.

W.M.

Jacques DE VOS, *Mei 1940 ten zuiden van Gent, Gavere, 't Fontein-tje*, 1977, 192 p.

Deze studie koncentreert zich volledig op de militaire gebeurtenissen tijdens de 18-daagse veldtocht in de streek tussen Wetteren (Schelde stroomafwaarts) en Gavere-Semmerzake (stroomopwaarts). Waar het iemand zou verwonderen dat een niet-militair zich met historische studie van krijgsverrichtingen stricto sensu bezig houdt, weze hij dadelijk gerustgesteld : de auteur haalt méér dan eer van zijn werk. Het is een uitermate nauwkeurige analyse geworden, waarvan de kracht niet in de laatste plaats ligt in de beperking van het onderwerp.

Niet alleen wie als militair die beroerde dagen in het T.P.B., Tête de Pont de Gand, meemaakte, maar ook de streekbewoners van toen en nu krijgen hier een stuk boeiende lektuur. En voor de gedetailleerde kennis van het oorlogsgedrag van het Belgisch leger is het een degelijke aanvulling. Een aantal scherpe, nooit voordien gepubliceerde foto's verhogen nog de waarde van deze prestatie, die volledig in de vrije uren tot stand moest komen.

L.K.

Jos GHYSENS, *Het Aalsters volksleven. Het markt- en straatlied 1860-1950*, Aalst, Genootschap voor Aalsterse Geschiedenis, 1978, 370 p.

Jos Ghysens, de specialist van de geschiedenis van Aalst, begeeft zich op de muzikale toer met deze leuke antologie van markt- en straatliedjes. In een apart hoofdstuk publiceert hij enkele tientallen gekende en minder gekende liedjes uit het rijke Vlaamse volksleven tijdens de oorlogsperiode. Enkele liedjes, ontleend aan revue-opvoeringen, zijn typisch Aalsters. De meeste melodietjes, die de auteur zoals gewoonlijk na veel en moeizaam speurwerk wist bijeen te brengen, werden echter overal in Vlaanderen gezongen of geneuried als zovele uitdrukkingen van spottend verweer tegen de bezetter en zijn trawanten en van spetterende vreugde om de herwonnen vrijheid. De auteur zorgde tevens voor talrijke illustraties die goed bij de teksten aansluiten en rondde zijn werk af met een interessant overzicht van het gebruikte bronnenmateriaal en een handige index van de gepubliceerde liedjes.

F.S.

José GOTOVITCH, *Isabelle Blume*, Brussel, Fondation Joseph Jacquemotte, 1976, 248 p.

Toen I. Blume op 12 maart 1975 overleed, bereidde de R.T.B. een aflevering van 'Télémémoires' over haar voor; de samenstelling van het voorbereidend dossier had de omroep aan J. Gotovitch toevertrouwd. Tegelijkertijd kreeg ook het idee van deze uitgave - die tenslotte een politiek *In memoriam* werd - vaste vorm.

De basis voor dit boek wordt gevormd door interviews die in 1974 werden afgenomen; ze zijn hier kronologisch-tematisch ingedeeld, worden voorafgegaan door een inleiding, en gestoffeerd met persknipsels en tussenkomsten in parlementaire debatten. Daaruit komt de arbeidersmilitante - haar vader was een geëngageerde dominee uit de Borinage - naar voor, die zich bij haar politieke stellingnamen niet enkel door de rede maar ook door het hart liet leiden. Deze konstante vinden wij vooral terug in haar aktie voor de Spaanse republiek, voor de berooide politieke en raciale vluchtelingen die in de jaren '30 hun heil in België zochten. Belangrijk is daarnaast ook haar verblijf en kort 'ministerschap' in Londen tijdens de tweede wereldoorlog. Tenslotte is het haar politieke rechtlijnigheid die haar de uitsluiting kostte in 1951: niet akkoord met de buitenlandse politiek van de B.S.P.-leiding kwam zij in volle koude oorlog aan de andere kant van de barrikade te staan. Zich neerleggen bij de partijdiscipline zou voor haar een nieuwen persoonlijk 'München' zijn geweest. Ze verliet meteen de beweging die bijna 30 jaar haar familie en haar thuis was geweest. In verband met de uitsluiting uit de B.S.P. van I. Blume brengt de auteur trouwens een reeks belangwekkende elementen aan, gesteund op het archief-dossier dat op het Emile Vandervelde Instituut berust.

Toch is dit boek - zoals de auteur trouwens zelf aangeeft - geen wetenschappelijk-biografische studie. Wel zal dit werk daar zeker de inleiding en hopelijk de stimulans toe zijn.

R.V.D.

Oscar HEEMANS, *Tussen honderd bruggen*, Gent, Frans Masereelfonds, 1977, 176 p.

In 1977 publiceerde een uitgeverij uit de D.D.R. het gero-mantiseerd verhaal van O. Heemans over de activiteiten van het Gentse korps van het 'Belgisch Leger der Partizanen' (1). Nog datzelfde jaar bracht het Masereelfonds een vertaling op de markt. Heemans, zelf vanaf 1942 korpskommandant van het B.L.P. in Gent, heeft ons doorheen het hoofdpersoonage Edmond een stuk herinneringen gebracht aan zijn eigen verleden, echter geen geschiedenis.

Toch vormt de kennismaking met de dagelijkse praktijk van de verzetsstrijder, zijn heldendaden en zwakheden, de typologering van de personages en de psychologische beleving van dit bestaan, een verruiming van de historische horizon. Indien men deze beschrijving, gepleegd door de man aan de basis en enkel gesteund op eigen ervaring, in deze optiek leest, veel meer dan zich te verlaten op het eigenlijke feitenrelaas, kan dat ook voor de historicus waardevol zijn.

R.V.D.

George E. SPITTAEL, *Duel aan het Schipdonkkanaal. Mei 1940*, Eeklo, G. Spittaël, 1978, 350 p.

In dit prachtwerk, dat zowel inhoudelijk als qua vormgeving biezonder goed geslaagd is, onderzoekt de auteur heel nauwgezet de hardnekkige strijd die einde mei 1940 aan het afleidingskanaal van de Leie tussen Balgerhoeke en Zomergem-Schipdonk tussen Belgische en Duitse troepen werd geleverd. Spittaël raadpleegde niet alleen alle mogelijke Belgische en Duitse officiële bronnen, maar legde ook contacten met tal van personen en instellingen in binnen- en buitenland, waardoor hij in het bezit kwam van een brede waaier waardevolle gegevens. Als amateur-historicus is Spittaël er wonderwel in geslaagd die fenomenale massa inlichtingen te verwerken tot een indrukwekkend fresco, waarvan ongetwijfeld mag gezegd worden dat het een klaar en objectief beeld geeft van die chaotische meidagen.

---

(1) *Zwischen hundert Brücken. Episoden vom Partisanenkampf in Ostflandern*, Berlin, Militärverlag der Deutschen Demokratischen Republik, 1977, 223 p.

Bij de samenstelling van zijn werk heeft de auteur gekozen voor een kronologische beschrijving van het verloop der gevechten (van 24 tot 27 mei) in beide kampen. De tekst wordt als het ware gevisualiseerd met meestal originele illustraties die op zichzelf al het bekijken waard zijn. Tenslotte werd nog gezorgd voor een bibliografie, een zeer gedetailleerd overzicht van het gebruikte bronnenmateriaal en (wat vaak in dergelijke werken ontbreekt) voor precieze personen- en plaatsnamenregisters. Om de evolutie van de beschreven strijd te kunnen volgen, voegde de auteur nog een map met voor een leek makkelijk te ontcijferen kaarten bij zijn werk. Kortom, dit boek heeft ons aangenaam verrast en verdient zeker navolging.

F.S.

Wolfgang TREES, *Krieg ohne Sieg. Schicksale in Europa 1935-1945*, Aachen, Zeitungsverlag Aachen GmbH, 1978, 8°, ill., ind., 334 p.

De auteur, die reeds naam en faam gemaakt heeft inzake publicatie van fotoboeken (*Schlachtfeld Rheinland, Die Amis sind da !*), probeert in dit werk *mit Hilfe von Geschichten* een bijdrage te leveren tot de geschiedenis. Hij brengt ons 18 in een vlotte reportagestijl geschreven verhalen over de oorlogsbelevissen van evenveel personen die hij in Duitsland, Nederland en België ging opzoeken. Het gaat hier niet om grootse heldendaden of markante feiten, maar om boeiende ervaringen die men in de rubriek "faits-divers" tijdens de tweede wereldoorlog zou kunnen onderbrengen. Uit België laat hij twee personen aan het woord : ridder Pierre van Outryve d'Ydewalle, voormalig goeverneur van West-Vlaanderen en Paul Demez, een politiefunktionaris uit Verviers. Eerstgenoemde vertelt hoe hij als 28-jarige kabinetschef van eerste-minister Pierlot in mei 1940 belast werd met het in veiligheid brengen in Frankrijk van belangrijke Belgische staatsarchieven. Dankzij het vertellerstalent van de auteur beleven wij opnieuw het nogal rocamboleske avontuur van van Outryve, Taymans en de Staercke die er, na tal van omzwervingen, in slagen de 84 kisten archieven te laten inmetzelen in een zaal van het Benediktijnerklooster van Poyanne. Ondanks de bezetting van het klooster door de Duitsers zouden die precieuze papieren er tot februari 1946 ongestoord bewaard blijven. Trees pakt vervolgens het geval Demez aan die, na zijn terugkeer in juli 1940 uit Frankrijk, onmiddellijk als agent van de Britse geheime diensten en als uitgever van sluikbladen actief wordt. Verdacht van spionage wordt hij op 18 februari 1941 aangehouden en in september van datzelfde jaar ter dood veroordeeld. Door de tussenkomst van o.m. von Falkenhausen wordt hij begenadigd, waarna hij van de ene Duitse gevangenis naar de andere wordt gesleept tot hij op 29 april 1945 door de Amerikanen wordt bevrijd en over Parijs en Brussel naar Verviers terugkeert. Het boek laat zich lezen als een roman en is bovendien uitstekend geïllustreerd en fraai gepresenteerd. Trees is werkelijk een van de weinigen die goede vulgarizatieliteratuur over de tweede wereldoorlog produceert.

F.S.

William UGEUX, *Le "Groupe G" (1942-1944). Deux héros de la Résistance : Jean Burgers et Robert Leclercq*. Met een woord vooraf door W.J. Ganshof van der Meersch. Parijs-Brussel, Elsevier Sequoia, 1978, 235 p.

Wie hier een diepgaande geschiedenis van de Groep G denkt te vinden zal ontgoocheld worden; maar dat heeft hij slechts aan zich zelf te wijten : wie de titel goed leest merkt meteen dat de auteur zijn onderwerp heeft beperkt. Over de Groep G kan men trouwens zo goed als onmogelijk een klassieke monografie schrijven, al was het maar omwille van de vervlechting van de verschillende verzetsgroepen, zeker op het terrein van de zgn. Aktiegroepen.

W. Ugeux heeft de groep willen schetsen door haar twee opeenvolgende leiders en enkelen van hun adjunkten volle aandacht te geven, en is daar meesterlijk in geslaagd. Aldus brengt hij een waarachtig beeld van dit 'avontuur van de geest', dat met een 'koude intelligentie' werd geleefd, wat nochtans geen warme - en noodzakelijke - vriendschap uitsloot tussen die oud-studenten van de Université Libre de Bruxelles. De voorbeeldig gestructureerde groep, zich terdege bewust van haar specifieke taak, slaagde er dank zij die koele intelligentie in om op het geschikte ogenblik werkelijk doeltreffend op te treden. De bezetter begreep het, bewonderde die doelmatigheid, vreesde ze, en sloeg toe : Jean Burgers, aangehouden in maart 1944, zou zijn toewijding met de dood bekopen.

Ugeux laat ons werkelijk de mentaliteit, de sfeer, de 'ambiance' van de Groep G aanvoelen; men krijgt bijna spijt dat men er geen deel van uitmaakte ! Maar, we herhalen het, dit boek blijft slechts een fresco, soms levendig van kleur, zodat sommige gezichten en bepaalde akties het volle licht krijgen. Het geheel evenwel moet men zelf raden. Maar dit is geen bezwaar; zoals het boek hier ligt zal het niet snel geëvenaard worden, en het doet tenvolle recht wedervaren aan die jonge mannen die hun verantwoordelijkheid hebben opgenomen. Toch eindigen we met onze spijt uit te drukken : waarom toch zet iemand als Ugeux zich niet aan de schrijftafel om ons te laten weten wat er zijn eigen leven zo vruchtbaar heeft gemaakt ? Een autobiografie na deze biografie(ën) ? Wie het bewonderenswaardige *Passage de l'Iraty* kent, zou er zich vast om verheugen.

J.D.

Albert VAN DEN ABEELE, *Brieven uit Rusland (1941-1944)*, Oude-naarde, Sanderus, (niet in de handel), 1977, 241 p., ill.

De 23-jarige Albert Van den Abeele, student in de germaanse filologie aan de Gentse rijksuniversiteit, was in augustus 1940 vrijwillig in Duitsland werk gaan zoeken; in augustus 1941 keerde hij naar Vlaanderen terug om zich te melden voor het *Freiwillige Legion Flandern* van de *Waffen-SS*; op 4 maart 1944 werd hij als vermist (waarschijnlijk gesneuveld) opgegeven in de Oekraïne. Zijn uitgebreide korrespondentie (een 150 stuks, dus

ongeveer 1 brief om de 5 dagen) met zijn familie bleef bewaard en werd nu door die familie in eigen beheer uitgegeven met slechts geringe ingrepen : modernisering van de spelling, en weglating van enkele passages die enkel herhaalden wat in een vroegere brief (bvb. aan een andere broer of zus) reeds aan bod was gekomen.

De uitgave van dit boek is bedoeld als piëteitsvol geschenk voor de 90e verjaardag van de vader van de auteur der brieven; meteen echter is het een dokument van waarde voor de geschiedschrijving van het oostfrontgebeuren : dagboeken of korrespondentie van deze vrijwilligers werden tot heden niet of nauwelijks gepubliceerd. Voor de eigenlijke feitengeschiedenis van betrekkelijk weinig waarde (ook al wegens de Duitse censuur, die bvb. geen plaatsnamen doorliet), is deze bundel des te interessanter als psychologisch materiaal, temeer omdat de schrijver gekarakteriseerd kan worden als een vrij typische vertegenwoordiger van de idealistische, flamingantische, katolieke Ruslandvrijwilligers : uit een kinderrijk gezin, met een geloof dat een levende traditie was en waarvoor men iets over had; vorming door de Dietse, romantische vooroorlogse jeugdbeweging; de eerste generaties studenten van de vernederlandste Gentse universiteit, die zich als een elite zagen, geroepen om de Vlaamse emancipatie vooruit te stuwten; een uitgesproken anti-kommunisme, dat in de konfrontatie met de konkrete toestanden in de Sovjet-Unie bevestigd werd in zijn vooroordelen en nauwelijks aan politiek-analytische diepgang won. Dat de oorlogvoering op dit terrein haar invloed liet gelden was vanzelfsprekend; het Europa in zijn brieven is - uiteraard - het Europa van de Duitse propaganda. Van enig inzicht in het misbruik dat een imperialistisch Duitsland van deze duizenden vrijwilligers maakte, is geen sprake. Dit wil nog niet zeggen dat de jonge Van den Abeele geen oog had voor een mogelijke nederlaag van de As, maar hij bevestigt tot het einde toe zijn optimistische wil om zijn man te staan aan die zijde van de worsteling, waarvan hij overtuigd was dat ze de goede was.

Heel dit boek getuigt van een solied karakter en van morele ernst, gepaard aan een sterk traditioneel en weinig kritisch denken; als document humain sprekend, als bron voor de mentaliteitsgeschiedenis een verrijking.

L.K.

W.J.D. VAN GEET, *De Gendarmerie te Antwerpen 1830-1977*, Antwerpen, De Vlijt, 1978, 243 p.

De auteur, kommandant van het Rijkswachtdistrikt Antwerpen, brengt in deze studie een interessante bijdrage tot de plaatselijke geschiedschrijving van de metropool vanaf het ontstaan van de Rijkswacht in de nieuwe Belgische staat tot 1977. Elke gebeurtenis in die periode wordt uitvoerig beschreven, terwijl uiteraard veel aandacht wordt besteed aan het leven van de "gendarm" en zijn gekazerneerde gemeenschap. Wat ons in het bijzonder interesseert is de periode 1940 tot 1945. De auteur wijdt

hieraan de pp. 149-178, waarbij wel iets teveel naar het anekdotische wordt overgegaan. Toch hebben de historici van de hendaagse geschiedenis wel aanknopingspunten in dit werk.

Ahurrissant punt in dit werk voor alle geïnteresseerden en dan meer in het bijzonder de historici is wel de mededeling van de auteur in zijn inleiding op p. 7 : "in de gendarmerie immers worden de archieven slechts twintig jaar bijgehouden en, hoe ongeloofwaardig dit ook moge klinken, stelselmatig jaarlijks verkocht per kilogramgewicht aan de meest biedende opkoper" !!! Wat een verlies !!!

Afgezien daarvan, een lezenswaardig werk, dat vooral de "Sinjoren" zal bevallen.

W.M.

C. VERBIST, *Rijkevorsel 1940-1945*, Rijkevorsel, C. Verbist, 1978, 152 p.

Aan de hand van getuigenissen en gegevens uit plaatselijke archieven geeft de auteur ons een kronologisch overzicht van het oorlogsgebeuren in die Kempense gemeente. Het boeiende verhaal van het dagelijks leven tijdens de bezetting neemt ongeveer de helft van het boek in beslag, terwijl (terecht) evenveel ruimte wordt ingenomen door het relaas van de harde en langdurige bevrijdingsgevechten in en om de gemeente (25 september tot 23 oktober 1944). Zoals dat het geval is voor andere goed-samengestelde werkjes over lokale oorlogsgeschiedenis, vindt men ook hier, beter dan in de "grote" wetenschappelijke studies, de échte tijdsfeer terug. De grote verdienste van C. Verbist bestaat er inderdaad in de lezer onder te dompelen in de verbitterde strijd die elke dag opnieuw, en vier jaar lang, moest geleverd worden om gewoon in leven te blijven.

F.S.

Geoffroy WARNER, *La crise politique belge de novembre 1944 : un coup d'état manqué ?* in *Courrier hebdomadaire du CRISP*, n° 798, 19 mei 1978.

Heeft de Kommunistische Partij van België, gesteund door die verzetsorganisaties waarin ze een overwegende invloed had, in november 1944 een greep gedaan naar de staatsmacht ? Deze vraag heeft heel wat polemieken gevoed. Men weet dat de kommunistische ministers en F. Demany op 16 november de regering hebben verlaten uit protest tegen de ontwapening van het verzet; de 25e van diezelfde maand bracht het Onafhankelijkheidsfront een betoging op de been, die plotseling het uitgestippeld parcours verliet voor de zogeheten neutrale zone (rond koninklijk paleis en parlamentsgebouw); daar stootte ze evenwel op de rijkswacht, die van vuurwapens gebruik maakte, waarbij er gekwetsten vielen. De 8e december gewaagde W. Churchill in het Lagerhuis van een poging tot staatsgreep in ons land.

De Belgische archieven blijven gesloten, en de tijdgenoten-getuigen terughoudend; maar een Brits historicus brengt nu een eerste poging van antwoord op de vraag, met als materiaal de archieven van de SHAEF (*Supreme Headquarters of the Allied Expeditionary Forces*) en van het *Foreign Office*, die voor onderzoek wél toegankelijk zijn. Voor een goed begrip van de waarde van deze archieven moet men weten dat de geallieerden tot een verdeling in invloedssferen waren overgegaan; hierbij kreeg Groot-Brittannië de grootste verantwoordelijkheid toegewezen in de geallieerde taken in België.

Warner geeft een overzicht van de Britse opvattingen en houding in deze bewogen dagen, en langs deze omweg komen wij een en ander aan de weet over de aanpak door de regering Pierlot. De kritische analyse van de auteur zet de gebeurtenissen in een juister daglicht: het is duidelijk dat er geen sprake is geweest van een poging tot staatsgreep op 25 en 28 november. De Belgische regering heeft het gevaar dat ze zou gelopen hebben dik in de verf gezet om van de geallieerden militaire steun te verkrijgen, steun waarover deze laatsten overigens geenszins wilden marchanderen. De Britten zagen in de manifestatie een poging om de val te bewerken van het kabinet Pierlot, waarover in ons land een ruim verspreide ontevredenheid heerste. De Britse bewindslieden waren van mening dat die ontevredenheid op heel wat punten gerechtvaardigd was. Maar omdat de geallieerde verbindingslijnen door troebelen in West-Europa konden worden bedreigd, kon men zich geen verstoring van de openbare orde veroorloven. Churchill evenwel van zijn kant hield alle aandacht op Griekenland gevestigd, waarbij hij graag parallele moeilijkheden elders aangreep om het dramatisch karakter van de Griekse twist aan te dikken.

Deze originele studie, gebaseerd op volkomen nieuw materiaal, konfronteert ons eens te meer met het scherpe contrast van de vergelijkbare Belgische archieven, die gesloten blijven.

J.G.

Guy WEBER, *Des hommes oubliés. Histoire et histoires de la Brigade Piron*, Bruxelles, Musin, 1978, 269 p.

Na een aandeel te hebben gehad in de gebeurtenissen van 1960 in het onafhankelijk geworden Kongo, was G. Weber verbonden aan de intergeallieerde generale staf van de NATO; op dit ogenblik is hij vleugeladjutant van Leopold III. In 1940 werd hij krijgsgevangen gemaakt, en bleef dit korte tijd; daarna trad hij toe tot de Nationale Koninklijke Beweging; toen hij op te hete kolen kwam te zitten stak hij het Kanaal over, en nam dienst bij de Brigade Piron, waarvan hij alle gevechten als jong officier meemaakte.

Met dit boek pretendeert Weber geenszins een historiografische studie te brengen; hij schreef het "voor hen die er bij waren", en draagt het op aan "de meest bescheidenen van de 2.500

militairen die de 1st Belgian Group uitmaakten, die beter bekend staat als de Brigade Piron". Dit boek vol herinneringen en anekdotes beschrijft de oprichting van de Brigade in Groot-Brittannië, haar deelname aan de gevechten in Normandië, België, Nederland en Duitsland, en vestigt terecht de aandacht van historicus en geïnteresseerde op dit weinig onderzocht aspect van de Belgische oorlogsinspanning.

A.D.

Jules WOLF, *Dans l'ombre et le silence - Breech, un agent secret occasionnel*, Brussel, Rossel, 1977, 250 p.

Ondanks de ongelijke waarde van enkele onderdelen en een aantal passages met zwakke stijl is dit ongetwijfeld een nuttig boek, dat in z'n geheel aangenaam leest. De schrijver, een advokaat, neemt deel aan de 18-daagse veldtocht, zit drie maanden vast in een *Oflag*, waaruit hij als Vlaming vrijkomt, en beslist daarna - na heel wat aarzeling - zich als Jood te laten inschrijven, waarop hem de uitoefening van zijn beroep verboden wordt.

In september 1941 kan hij naar Groot-Brittannië vertrekken, waar hij door de Staatsveiligheid wordt gerekruteerd; op 28 maart 1942 springt hij boven Frankrijk om er voor het net 'Sabot' (van de onvergetelijke Pierre Bourriez) de 'doorgang' naar Spanje te verzorgen, het verzenden van de 'colis', d.w.z. hulp aan militairen die Londen willen bereiken, of aan agenten voor wie het vasteland te warm onder de voeten is geworden. Dit stuk is het belangwekkendst, en het moet betreurd dat de geschiedenis van geheim agent Breech (van zijn rekrutering en training tot zijn aanhouding op 4 september 1942) zo kort is uitgevallen (nog niet een vijfde van het boek). Wolf, tegen wie men geen echt bezwarend bewijsmateriaal had kunnen vinden, krijgt 1 jaar gevangenisstraf, en komt op 12 september 1943 effectief vrij. Vervolgens duikt hij onder en werkt te Parijs, later te Tours, voor het net 'Millet'. Na de bevrijding maakt hij nog deel uit van een kommissie voor onderzoek van oorlogsmisdaden en woont verscheidene processen bij, waaronder enkele te Nürnberg.

'*Ici s'achèvent les carnets de Breech*'. Men merke op dat de kodenam, die door de *Secret Service* werd gegeven, vanaf het begin door de bezitter ervan werd verminkt in een verwarring tussen Breech (wat wil zeggen 'de laatste') en de echte *deck-name*, Breech, wat 'bres' betekent en een eervoller en sprekender naam is voor deze specialist-verantwoordelijke voor ontsnappingen naar Groot-Brittannië.

J.D.

J. WYNANTS, 1940-1945. *Verviers en images*, Brussel, Libro-Sciences, 1978, 4°, ill., 139 p. - J. JOUR, 1940-1945. *Liège en images*, *id.*, 1978, 4°, ill., 109 p. - G. WILLIOT, *Images quotidiennes de Bruxelles sous l'occupation*, *id.*, 1978, 4°, ill., 160 p. - Ch. DUROCHER, 10 mai - 28 mai 1940. *La campagne des 18 jours en images. La question royale (2)*, *id.*, 1978, 4°, ill., 124 p.

Deze vier, in een korte tijdspanne, door één Brusselse uitgever op de markt gebrachte fotoalbums bevestigen wat wij hier al eerder voorspeld hebben : de tweede wereldoorlog in beeld is in België een rendabel onderwerp aan het worden.

Het eerste van de vier voorgestelde werken (J. Wynants) is veruit het beste. Het is dan ook gemaakt door een specialist die de oorlogsgeschiedenis van zijn stad en streek door en door kent. Zijn kennis én zijn gevoel voor de juiste keuze van de illustraties, maken het album tot een aangenaam werk. Het aksent ligt vanzelfsprekend op het beeldmateriaal dat echter niet zomaar op de lezer wordt losgelaten. Het is voorzien van degelijke onderschriften en wordt door heldere bindteksten in de algemene kontekst geplaatst. Het werk is kronologisch opgebouwd. Het begint met de "drôle de guerre", behandelt dan de bezettingsperiode zelf, met aparte hoofdstukken over de kollaboratie en het verzet, en eindigt met zeer interessante beelden van de bevrijding en de geallieerde "bezetting". Zowel inzake inhoud, als wat de opmaak betreft is de auteur zeer zakelijk gebleven. Een voortreffelijk fotoboek over een stad tijdens de bezetting.

Hetzelfde kan zeker niet gezegd worden van het boek van Jean Jour die resoluut partij kiest bij het beoordelen van feiten en toestanden. Hij is ongenueanceerd in zijn uiteenzetting en schrijft vaak op zo'n cassante manier, dat men de indruk heeft dat hij een zeker genoegen schept in het kwetsen van bepaalde personen en groepen. Dit boek is veeleer een (slecht) pamflet dan een historisch werk. Het gepubliceerde fotomateriaal is daarentegen het bekijken waard, maar komt jammer genoeg niet tot zijn recht door een wansmakelijke lay-out. Luik had zeker een beter foto-boek verdiend.

Het derde werk in de reeks, dat van G. Williot, is stukken beter dan het voorgaande. Men zou het een bronnenpublikatie kunnen noemen, omdat het enerzijds de dagelijkse notities (1943-1944) van de auteur bevat en, anderzijds, goed gekozen beeldmateriaal aanbiedt over het dagelijks leven in het bezette Brussel.

Het laatste boek (Charles Durocher) is het tweede deel in een reeks van vier geïllustreerde werken over de koningskwestie (1934-1951). Tot nog toe is alleen het tweede deel (over de achttiendaagse veldtocht) verschenen. Na een bombastische inleiding ("L'armée en Campagne sous le commandement de Léopold III, génial Chef de Guerre") wordt de mobilizatie en daarna de 18-daagse veldtocht, onderverdeeld in drie hoofdstukken (aanval, doorbraak, nederlaag), in beeld gebracht. Elk gedeelte wordt

voorafgegaan door een nogal aftands aandoend militair relaas van de campagne. Het werk bevat biezonder weinig originele illustraties en komt, ook wat de presentatie betreft, vrij ouderwets over. Hopelijk zullen de drie volgende delen wat aantrekkelijker zijn.

F.S.

GIFTEN

Hieronder brengen wij de lijst van de dokumenten, boeken en andere publikaties die het Centrum mocht ontvangen sedert het afsluiten van de vorige lijst; deze lijst loopt tot en met 28 februari 1979. De tussen haakjes bijgevoegde nummers zijn die van het klassement van het Centrum. N.B. De lezer gelieve ook de rubriek 'Aktiviteiten van het Centrum. B. Archieven - Bibliotheek - Verzamelingen' (pp. 19-26) te raadplegen.

Wij danken nog eens oprecht alle schenkers voor de kostbare steun die zij het Centrum verleenden bij de verrijking van zijn verzamelingen.

Gift van André Furnémont

De Heer A. Furnémont, conservator van het Stedelijk Museum van Hoei, schonk aan het Centrum een belangrijke reeks aanplakbrieven die uitgingen van de sekretarissen-generaal, de Duitse overheid (te Luik en te Hoei) en het stadsbestuur van Hoei, waarvoor het Centrum hem speciaal dankt.

Gift van A. Stragier

De Heer A. Stragier uit Brussel maakte het Centrum een flinke verzameling brochures en boeken over, opgebouwd rond de Vlaamse Beweging. Wij mochten eveneens een volledige verzameling ontvangen van *Arbeidsorde* (R 948), maandblad dat van 1938 tot 1940 door Victor Leemans werd uitgegeven. Ook voor deze schenkingen drukt het Centrum graag zijn speciale dank uit.

A. BOEKEN, BROCHURES, TIJDSCHRIFTEN

- ALERS, A. (Brussel) : een nummer van Het Belfort.
- AMICALE DES PRISONNIERS POLITIQUES ET AYANTS DROIT DE BRESSOUX (Bressoux) : Hommage des Prisonniers Politiques de Bressoux à leurs camarades disparus.
- ARCHIVES NATIONALES (Parijs) : Guide des papiers des ministres et secrétaires d'état de 1871 à 1974.
- ASSOCIATION DE DROIT INTERNATIONAL ET DE RELATIONS INTERNATIONALES DE LA REPUBLIQUE SOCIALISTE DE ROUMANIE (Bukuresti) : Revue roumaine d'études internationales (1977-1978).
- THE BEATE KLARSFELD FOUNDATION (New York) : Klarsfeld (Serge), Die Endlösung der Judenfrage in Frankreich; The Holocaust and the Neo-Nazi Mythomania (5268); Joseph Billig, La solution finale de la question juive (5266).
- BERNARD, H. (Brussel) : het eerste nummer van Le Téméraire, organe de l'Asbl "Les Bourguignons".
- BERNIER, G. (Ohain); een belangrijke reeks boeken, tijdschriftafleveringen en brochures.
- BEUGNIER, M. (Nalinnes) : Historique des 10 et 11 A, 1939-1940.
- GEMEENTELIJKE BIBLIOTHEEK van EPINAL : 9e gedrukte catalogus.
- BÖTING, J.C. (St.-Denijs-Westrem) : een aflevering van Neptunus Info Marine.
- BREYER, J. (Jupille) : Historiek van de 5e Infanteriebrigade "Merckem".
- BRIENEN-DE KESEL, E. (Gent) : 15 nummers van De Gieljotine van Pierlala (R 678), Vrij Dietsland, Orde (R 827) en meerdere brochures, persknipsels en pamfletten.
- BROUETTE, E. (Brussel) : twee artikels over het Ministerie van Openbare Werken tijdens de tweede wereldoorlog.
- BRUNEEL, A. (Brussel) : Le Luxembourg aux XIXe et XXe siècles; A la découverte de l'homme et de la région (Centre de documentation d'histoire de Mariemaont).
- BRUYNINCKX (Brussel) : volledige verzameling van het Bulletin officiel de la Chambre des Médecins, 1942-1944.
- CENTRE COMMUNAUTAIRE LAIC JUIF (Brussel) : verzameling van zijn tijdschrift Regards (R 994).
- CENTRALE D'OEUVRES SOCIALES JUIVES (Brussel) : afleveringen 185-192 van haar tijdschrift Centrale (R 1032).
- CENTRE DE DOCUMENTATION HISTORIQUE (Brussel) : A. Servais, La reconstitution des archives militaires belges (2 ex.)
- CEULE, K. (Brussel) : Bibliothèque municipale d'Epinal, Guerre 1939-1945, Tome 1, A-J.
- CHARITA, J. (Brasschaat) : Bommen op België, 1940-1945 (Commissariaat-generaal voor de passieve luchtbescherming).
- CHARLES, J.L. (Brussel) : La résistance armée en Belgique 1940-1944. Guide bibliographique établi par M. Goossens, J.L. Charles, J.-J. Heirwegh, E. Cleenewerck de Crayencour; F.X. Robert, Les maquis belges sous l'occupation, dissertatie (KMS), 1977.
- CHRISTOPHE, C.M. (Hoei) : fotokopie van zijn bijdragen in het tijdschrift L'Athénée.
- COMMISSION REGIONALE D'HISTOIRE DU FRONT DE L'INDEPENDANCE DE LIEGE (Luik) : nr. 5 van de Chroniques de la Résistance du Front de l'Indépendance (R 717).
- DE BRIE, M. (Poperinge) : Het college in een beroerde tijd. 1939-1945, in: Collegecronicke van het St.-Aloysiuscollege, Menen.
- DEMANY, Mevr. F. (Brussel) : 21 afleveringen van het klandestien blad La Résistance.

- DESMET, R. (Brussel) : J. Van Nuffel, Les Allemands et leurs prisonniers de guerre (B 513).
- DE THIER, J. (Brussel) : Paul Timbal, Why the Belgian Diamonds never fell into the Enemy Hands. May 10, 1940 - June 23, 1940.
- DE VAERE, J.-J. (Brussel) : Corrie ten Boom, Victoire à Ravensbrück; R.A.F. Middle East; Evolution de la guerre dans le Pacifique. L'Amérique riposte.
- EYNS, A. (Brussel) : 1 nummer van Légion Nationale (R 459 B).
- PROTESTANTSE THEOLOGISCHE FAKULTEIT (Brussel) : brochures : Arthur Wauters; Eva in overall; Nederland heeft u nodig; Battle together for Britain; Nederland zal herrijzen.
- INTERNATIONALE FOEDERATION DER WIDERSTANDSKAEMPFER (Wenen) : 76 afleveringen van Résistance Unie (R 498), 5 nummers van Internationale Hefte der Widerstandsbewegung (R 997) en Cahiers internationaux de la résistance (R 998).
- FOBE, H. (Afsnee) : Vinkt 1940 (B 1380).
- VERBROEDERING 2/8 A (Antwerpen) : 6 nummers van VICI en FM; persknipsels en beeldmateriaal.
- GALLANT, J. (Gent) : O.C. Heemans, Zwischen hundert Brücken (B 1374).
- GOBERT, J. (Luik) : Livre d'Or des 5e, 17e, 35e, 55e Régiments de Ligne; 2 nummers van het driemaandelijks blad van de Verbroedering van deze eenheden.
- GRUENEBAUM, K. (Brussel) : 1 nr. van Grenz-Echo.
- HECTOR, L. (Rouvroy-Harnoncourt) : Massul et Molinfaing à travers les âges.
- HEYMAN-COULIN, Mevr. (Verviers) : Rassemblement universel pour la paix, Congrès Universel pour la Paix, Bruxelles, 3-6 septembre 1936.
- HULSENS, G. (Gent) : Het Italiaans futurisme als politieke beweging (VUB, licentiaatsdissertatie, 1977 (Th. 115)
- JOOS, P. ('s Gravenbrakel) : Résistance spirituelle; le diocèse de Tournai sous l'occupation allemande; Regards. Etudes et travaux (1 aflevering); een reeks brochures.
- KEMPENEERS, A. (Wezembeek-Oppem) : J. Kempeneers, La vie dans un Oflag (fotokopie).
- KOCH, H. (Luxemburg) : 1 aflevering van Les Sacrifiés (R 376).
- KONGS, L. (Gent) : M. Boveri, Treason in the 20th Century; 1 nr. van Le Cri du Peuple (R 680); 1 nr. van Le Rouge et le Noir (R 407 B); 1 nr. van Rebel (R 696); jaargangen 1976, 1977 en 1978 van Delta (R 497); 4 nrs. van De Solidarist (R 793); 1 nr. van Orde (R 827); 1 nr. van Vrij Dietsland; 1 nr. van Naar Bosch en Hei; een uitgegeven spreekbeurt van Indalecio Prieto (1938).
- LAMOTTE, A. (Namen) : François Desey, La Seconde Guerre mondiale à la Planete; Alphonse Côme, Journal de captivité.
- LEROY : meerdere nrs. van dagbladen.
- LEVY, P.M.G. (Louvain-la-Neuve) : Lothar Kettenacker, La politique de nazification en Alsace, le dl.
- LINTERS, A. (Gent) : afleveringen van tijdschriften Elckerlyck, Revue des Deux Mondes, Rechtskundig Tijdschrift; Sisley Huddleston, Avec le Maréchal; persknipsels en diverse brochures.
- MARYNS-CHANDELON, Mevr. (Brussel) : een geallieerde propagandabrochure; een Duits militair zakboekje.
- Kolonel SBH MASSART, A. (Brussel) : Historique du 12e Régiment de Ligne, Tome 1 : 1830-1914.
- MASSON, H. (Brussel) : L'invasion allemande en Pologne.
- MATHOT, R. (Frasnes-en-Fagnes) : Hitler a-t-il délogé de Brûly-de-Pesche? Overdruk van Au Pays des Rières et des Sarts (B 1523/3).

- MEGANCK, J. (Brussel) : 40e Anniversaire du Génie du Corps de Cavalerie et du Génie de Blindés; verzamelingen van FM en van Nos Forces.
- MERCURI, L. (Rome) : 15 nrs. van Quaderni della F.I.A.P. (R 597).
- MICHIELSEN, L. (Merksem) : Balming, II, 36 (= laatste aflevering) (R 309).
- MILAN, M. (Genève) : Rivoluzione Nazionale e Collaborazione nella Francia di Vichy : Leggenda e Realta; L'Adesione della Stampa alla Francia di Vichy : "Le Temps", Giugno-Dicembre 1940.
- MONBRON, J. (Grivegnée) : meerdere afleveringen van Présence. Bulletin de liaison de l'Amicale des Stalags XXa et XXb (R 847).
- NATIONAAL VERBOND DER BELGISCHE OORLOGSKRUISEN : 38 nrs. van Het blad der Oorlogskruisen en van het Driemaandelijks tijdschrift van het Nationaal Verbond der Belgische Oorlogskruisen (R 047).
- NEUMAN, H. (Brussel) : uittreksel uit een studie over het verzet in België.
- NIHOUL, M. (Chatelet) : Le Vieux Chatelet, nr. 17 (1977).
- NYS, L. (Brussel) : brochure : "Derrière l'épaisse fumée de gros cigares".
- OTH, J. (Neufchâteau) : Zegels van Displaced Persons-kampen.
- PAPELEUX, L. (Angleur) : L'Athénée, 1 nr.; overdruk uit La Vie Wallonne, Goering en Hitler à Yvoir en 1940.
- PROVIS, A. (Brussel) : een reeks brochures van tijdens en dadelijk na de tweede wereldoorlog.
- ROLIN, Mevr. H. (Brussel) : verzameling van La France Libre (R 164).
- ROYER, R. (Brussel) : Histoire de Rénovation wallonne.
- RUCHAT, A.H. (Grandcourt) : Un Suisse dans la tourmente 1940-1945 (B 1523/16).
- SCHUERMANS, M. (Brussel) : een reeks dagbladnummers en tijdschriftafleveringen.
- SEGERS, C. (Deurne) : World Press News, 18 december 1941; 3 nrs. van Marine en Belgium (R 491); Commando's 1942-1945; Photographies de la guerre de libération nationale (Joegoslavië); 1 nr. van Het Leger - De Natie; 1 nr. van Message (R 165).
- SIMON, P. (Luik) : Annuaire de l'Amicale du Stalag XIII B.
- SOMERHAUSEN, L. (Brussel) : Service international de recherches Arolsen. Rapports d'activité 1975, 1976, 1977.
- STEPOSZ, H. (Warschau) : M. Juchniewicz, Les Polonais dans la résistance européenne 1939-1945; id. in Duitse versie; W. Bieganski, Les Polonais dans les combats en Europe occidentale; Z. Bielecki, Pour l'indépendance. Septembre 1939; Wojskowy Przegląd Historyczny, XIX (Warschau, 1974); Military Technique Policy and Strategy in History.
- STESSEL (Brussel) : 10 nrs. van Die Kunst im Deutschen Reich (R 234).
- STICHTING VRIENDENKRING VAN OUD-NATZWEILERS (Badhoevedorp) : 11 afleveringen van Natzweiler Berichten (R 048).
- SWINNEN, H. (Visé) : Collège Saint Hadelin, Visé. Mémorial 1881-1956 (B 1523/8).
- SZYFFER, M. (Brussel) : 6 nrs. van de Berliner Illustrierte Zeitung (R 1218), de Illustrierter Beobachter (R 196), de Münchener Illustrierte Presse (R 1219) en Die Wehrmacht (R 193).
- UNIVERSITAIRE FAKULTEITEN SINT-IGNATIUS (Antwerpen) (Biblioteek) : een belangrijke reeks boeken en brochures.
- UNIVERSITE LIBRE DE BRUXELLES (Biblioteek) : een belangrijke reeks boeken en brochures.
- VAN CAUWENBERGHE, R. (Luik) : volledige verzameling van Vers l'Avenir (R 337).
- VAN DEN ABEELE, Fam. (Oudenaarde) : A. Van den Abeele, Brieven uit Rusland (B 1398).
- VAN DOORSLAER, R. (Gent) : 1 nr. van La Nation Espagnole.
- VANIEKAUT, G. (Charleroi) : brochure uitgegeven t.g.v. 75e verjaardag van de Université du Travail.

- VERBROEDERING GENIE (Antwerpen) : een reeks brochures (op fotokopie).
- VERCAUTEREN, D. (Brussel) : 4 nrs. van Cahiers Léopoldiens.
- VERMEYLEN, P. (Brussel) : Victor Larock.
- VRANCKEN-PIRSON, I. (Luik) : Réaction, nr. 1 (1955).
- WARDS (Wellington) : National Archives of New-Zealand, A Cumulative List of Holdings, 1976.
- WODON, A. (Brussel) : Louis de Lichtervelde, Notice sur Louis Wodon, membre de l'Académie; Louis Wodon, La constitution belge et la défense de l'Etat; Louis Wodon, Les formes politiques - Les dictatures nouvelles.
- WYNANTS, J. (Verviers) : Verviers en images. 1940-1945 (B 1530).

B. DOKUMENTEN, ARCHIEVEN

- ALERS, A. (Brussel) : een pak persknipsels (PA 1).
- ARCHIEF EN MUSEUM VAN DE SOCIALISTISCHE ARBEIDERSBEWEGING (Gent) : 69 foto's over de Hitlerjugend.
- BRIENEN-DE KESEL, E. (Gent) : een belangrijke reeks documenten (JP 247).
- CHRISTOPHE, Mevr. (Brussel) : fotokopieën van archieffonds Dr. Christophe (PC 6).
- COENRAETS, G. (Brussel) : fotokopieën van dagbladen, tijdschriften, aanplakbrieven, documenten; kopie van 14 telegrammen Prescobel (1 LM 2).
- CYFER (De Heer en Mevr.) (Brussel) : een reeks kopieën van documenten en fotoreproducties (XC 1).
- DE COENE, J. (Gent) : stukken m.b.t. het 32e Linierregiment (PD 29).
- DE JEAN, V. (Antwerpen) : archieven (PD 25).
- DELFORGE, M. (Namen) : meerdere archiefbundels (PD 31).
- DE NEUTER, Ch. (Nil-St-Martin) : fotokopieën van stukken m.b.t. het Geheim Leger (PD 26).
- DE PESTER, Ch. (Waver) : dagboeken uit oorlogs- en naoorlogstijd (PD 30).
- DE PINCHART, H. (Brussel) : dagelijkse verslagen van het 164th Quartermaster Bn, dat in 1945 te Luik gekazerneerd lag (AS 3).
- DESMET, R. (Brussel) : Statuten van de Luitenant Dewindekring (Oflag IIIA, Lückenwalde) (1 C 9); verder een reeks documenten.
- DEWEER, J. (Saint-Léger) : kopie van 38 klandestiene bladen, waarbij 7 voor het Centrum nieuwe titels.
- DE RADITZKY D'OSTROWICK, S. (Aarlen) : archief van zijn vader (PD 32).
- FRANQUET, J. (Chenée) : 3 nummers van illegale bladen L'Agent des Services Publics, Services Publics, La Voix Boraine.
- GOOSSENS, H. (Gent) : fotokopieën van 8 klandestiene bladen.
- IMPRIMERIE GEORGES FRERE (Toerkonje) : 2 kaarten in kleur "Camps de prisonniers en Allemagne".
- JOUANT, L. (Luik) : een belangrijke reeks fotokopieën van private militaire documenten.
- LANDRAIN, F. (Brussel) : 15 foto's.
- LAURENT, L. (Brussel) : stukken betreffende de Belgen in Groot-Brittannië (LK 7).
- LAUWERS, B. (Antwerpen) : illegale bladen : Libération, La Résistance passive.
- LEJEUNE, P. (Vielsalm) : persknipsels.
- LEPLAT, L. (Etterbeek) : een reeks dagbladen van de bevrijdingstijd.
- LEVY, P. (Gembloers) : persoonlijke documenten (PD 6).

- MATHOT, R. (Frasnes-en-Fagne) : fotokopieën van dokumenten.
- PAPELEUX, L. (Angleur) : fotokopieën van 3 dokumenten betreffende het verblijf van Hitler te Yvoir in juni 1940.
- PAULUS, G. (Nijvel) : fotokopie van zakboekje met notities van opdrachten van Feldgendarme Döhler (Nijvel, 10 juni 1943 - 31 januari 1944) (MK 5).
- PHILLIPART DE FOY, J. (Brussel) : een repatriëringsmachtiging van een bevrijde krijgsgevangene.
- PLIER, Mevr. (Brussel) : geparachuteerde pamfletten en illegale dokumenten.
- PROVIS, A. (Brussel) : een reeks illegale bladen.
- RENS, J. (Brussel) : fotokopieën van briefwisseling met Joseph Bondas, sekretaris-generaal van het A.B.V.V. (PR 5); fotokopieën van een brief en van een nota van oktober 1944 (PR 5).
- ROLIN, Mevr. H. (Brussel) : oorlogsarchieven van Henri Rolin (aanvullende gift) (PR 2).
- RUL, J. (Antwerpen) : zijn archieven (PR 6).
- SEGERS, C. (Deurne) : een bundel omzendbrieven aan verbindingsagenten (PS 6).
- SEVRIN, A. (Mont-sur-Marchienne) : persknipsels.
- SIMON, P. (Luik) : een kaart.
- SONNEVILLE, M. (Moeskroen) : fotokopieën van 7 dokumenten van de illegale B.S.P. en van de bevrijdingsdagen (PS 7).
- SPELKENS (Brussel) : een belangrijke reeks dagbladen en tijdschriften van de vooroorlogse en naoorlogse periode.
- VAN LOO, A. (Brussel) : kopie van een belangrijke reeks illegale bladen en van bladen uit de bevrijdingstijd.
- VAN SCHOENBEKE, G. (Gent) : diverse dokumenten.
- VANWELKENHUYZEN, J. (Brussel) : een foto van graaf Capelle en een van majoor Sas.
- VERCAUTEREN, D. (Brussel) : tekeningen van Henri Pieck van Buchenwald; tekeningen van Prosper De Vuyst van het krijgsgevangenkamp van Eichstätt.
- VERHULLE, G. : illegale bladen, foto's, teksten van sermoenen, en de kopie van het tweede hoofdstuk van P. Struye (PS 4).
- VERLEYEN, J. (Brussel) : stukken van de Federatie van Belgische Zeelieden van de oorlogen 14-18 en 40-45 i.v.m. de ontruiming van Duinkerken en het leven van onze vissers in Groot-Brittannië (PV 16).
- WATERNAUX, G. (Brussel) : statistische dokumenten betreffende de Joden in België (Biblioteek).
- WISLET, J. (Herstal) : stukken betreffende de Belgen in het strafkamp van Füllen (JP 240).

C. PRIVATE DAGBOEKEN, ONUITGEGEVEN HERINNERINGEN

- CALLEBAUT, M. (Brussel) : Ma guerre à moi (persoonlijk dagboek) (JP 256).
- PICARD, Ch. (Verviers) : fotokopie van oorlogsdagboek van soldaat Depouhon (JP 241).
- RUCHAT, A. (Grandcourt) : een getuigenis over het Komitee voor Hulp aan Protestantse Vluchtelingen (JP 235).
- SOUPART-PARADIS, Y. (Havré) : oorlogsherinneringen; pamfletten en illegale bladen van de federatie van de Borinage van de K.P.B. (PS 8).
- STRUYE, P.P. (Brussel) : handschrift van zijn oorlogsdagboek (JP 233).
- WITTOUCK, Mevr. (Brussel) : oorlogsdagboek van haar echtgenoot (JP 254).
- WODON, A. (Brussel) : een foto van zijn vader.

HET CENTRUM ZOEKT...

In het algemeen :

Alle geschreven of gedrukte dokumenten, mondelinge getuigenissen en beeldmateriaal i.v.m. de tweede wereldoorlog.

Meer speciaal :

- Foto's over de mobilisatie van 1939-1940 en de achttiendaagse veldtoch.
- Foto's en affiches i.v.m. de activiteiten van het verzet tijdens de oorlog en bij de bevrijding.
- Verzamelingen of losse nummers van rexistische bladen en publikaties; ook gegevens over bestaande verzamelingen van rexistische publikaties en inlichtingen over hun bestand zijn welkom.
- Losse afleveringen of verzamelingen van de volgende tijdschriften :

Dietbrand

La Belgique militaire - Belgische Militaire tijdingen
(vóór nr. 72, 1969)

Revue belge d'histoire militaire - Belgisch tijdschrift
voor militaire geschiedenis (van vóór 1972)

Revue de droit pénal militaire et de droit de la guerre
(van vóór 1967)

Revue internationale d'histoire militaire - Interna-
nal Review of Military History (vóór nr.28, 1969)

De stem der Oorlogskruisen

Volk en Staat (dagblad) (van vóór 1940)

Dit 9de nummer van de *Mededelingen* werd samengesteld door Alain DANTOING, Jean DUJARDIN, José GOTOVITCH, Luk KONGS, Wim MEYERS, Frans SELLESLAGH, Michel VANBERGEN, Rudi VAN DOORSLAER, Jean VANWELKENHUYZEN en Jacques WYNANTS.

Redaktiesekretariaat en vertalingen uit het Frans : Luk KONGS.

De redaktie van deze aflevering werd afgesloten op 31 maart 1979.

Bladschikking en tikwerk : Lieve MAES.

Offsetdruk : André FLAMEE.

B I B L I O G R A F I E

van de in 1977

verschenen publikaties

betreffende

BELGIË TIJDENS DE TWEEDE WERELDOORLOG

door

Willem C.M. MEYERS

Assistent

INLEIDING

Deze nieuwe aflevering van de lopende bibliografie vermeldt de publikaties verschenen in 1977 betreffende België tijdens de tweede wereldoorlog. Het schema van deze uitgave is, na acht jaren ervaring, nu vastgelegd. Wat de principes van dit schema betreft, verwijzen wij de lezers naar de vorige Mededelingen en vooral naar de Bibliografie 1970-1975, België tijdens de tweede wereldoorlog, verschenen in 1978 (1).

Om de raadpleging ervan te vergemakkelijken, herhalen we hier nog even de beginselen van de praktische voorstelling. Elke aangehaalde publikatie krijgt een volgnummer voor de auteursnaam. Wanneer een tweede verwijzing naar deze publikatie nodig blijkt, wordt enkel dit volgnummer herhaald. Een x duidt een wetenschappelijke publikatie aan, + een dag- of weekbladartikel, een ° einde-studie-verhandeling, die voor consultatie de toelating van de auteur vereist.

Willem C.M. MEYERS

15 juni 1978

---

(1) De bibliografieën, verschenen in de Mededelingen, werden gebundeld in één volume, met een auteursnamenregister, een personenregister en een plaatsnamen- en zakenindex. Dit volume bevat 1070 titels, systematisch geordend, op 146 p.

BIBLIOGRAFIEEN, INVENTARISSEN EN WERKINSTRUMENTEN

1. x DE SCHEPPER (Hugo), *Inventaris van de verzameling Hendrik De Man*, Brussel, Algemeen Rijksarchief, 1977, 4°, ind., 100 p. (E 6)
2. x GOOSSENS (M.), CHARLES (J.-L.), HEIRWEGH (J.-J.), CLEENEWERCK DE CRAYENCOUR (E.), *La résistance armée en Belgique 1940-1944. Guide bibliographique*, Bruxelles, Ecole royale militaire, 1977, 4°, III + 31 p. (E 6)
3. x GOTOVITCH (José), *Papiers privés. J. Bondas, L. Delsinne, A. Gerlo, A. Huyssens, Ch. Overputte, H. Rolin, M. Sonnevill, G. Vereeken, A. Wauters, Collection An 40*, Bruxelles, Centre de recherches et d'études historiques de la Seconde Guerre mondiale, 1977, 4°, ind., II + 87 p. (E 2)
4. x KONGS (Luk), *Repertorium van de pers bewaard in het Centrum. 1e aanvulling*, Brussel, Navorsings- en studiecentrum voor de geschiedenis van de tweede wereldoorlog, 1976, 4°, 50 p. (E 1)
5. x LOUPIAS (Alma), *Katalogus van de boekerij van de kollektie Vermeire, 's Hertogenbosch*, Rijksarchief in Noord-Brabant, 1976, 68 p.
6. x MEYERS (Willem C.M.), *België in de tweede wereldoorlog. Bibliografie (1970-1975)*, Brussel, Navorsings- en Studiecentrum voor de geschiedenis van de tweede wereldoorlog, 1977, 4°, ind., 146 p. (E 6)
7. x STEENHAUT (Wouter), *Opgave van de mikrofilms*, Brussel, Navorsings- en Studiecentrum voor de geschiedenis van de tweede wereldoorlog, 1975, 4°, 15 p. (E 2)
8. x STEENHAUT (Wouter) - VAN DEN STEEN (Maurice), *Archief DeVlag*, Brussel, Navorsings- en Studiecentrum voor de geschiedenis van de tweede wereldoorlog, 1977, 4°, ind., VIII + 152 p. (E 2)

ICONOGRAFIE

9. DE GHEIN (Rik) - DE RIDDER (Clem), *Een halve eeuw Vlaams idealisme*, Tiel/Amsterdam, Lannoo, 1977, 4°, ill., (128 p.). (B 1337)
10. x SELLESLAGH (Frans), *België tijdens de bezetting. Fotorepertorium*, Navorsings- en Studiecentrum voor de geschiedenis van de tweede wereldoorlog, 1977, 4°, ind., VII + 151 p. (E 2)
11. WYNANTS (Jacques), *Verviers en images 1940-1945*, Bruxelles, Editions Libro-Sciences, 4°, ill., 139 p.

I. VOORROORLOG (1936-9.V.1940)

A. BINNENLANDSE POLITIEK

12. ° ADRIAENS (Ward), *Getuigenissen van vrijwilligers uit België die strenden in de internationale brigaden voor het republikeins Spanje (1936-1939)*, Brussel, VUB, 1976, 4°, ind., 36 p. + ann. (TH 114)
13. + ADRIAENS (Ward), *Mechelen tegen het fascistisch beest. I. Interview met een Mechelse oud-Spanjestrider, J. Bekaert. II. Interview met Jef Van Hooff*, in *Den Ambetanten Mecheleir*, VI-VII-VIII/1077. (K 445)
14. x BRELAZ (Michel), *Henri de Man et le nêo-socialisme belge*, in *Res Publica*, 1976, 2, p. 251-266. (R 979)
15. + DESHOUGNES (Jean), *Souvenirs de journaliste. Il y a quarante ans : le rexisme et Degrelle à Verviers. L'élection de 1937*, in *Le Courrier*, 5/VIII/1977. (K 478)
16. *Dossier Jef Van Extergem*, in *Vlaams Marxistisch Tijdschrift*, 1976, 1, p. 7-87. (R 987)
17. + *Het dossier van het Oostends bedrukt papier. Deel 3. De crisisjaren 1930-1940*, in *De Stoeten Ostendenoare*, VIII/1976. (K 449)
18. x KRAMER (Steven Philip), *Neo Socialism : The Belgian Case (1930-1940)*, in *Res Publica*, 1976, 1, p. 59-80. (R 979)
19. TEMMERMAN (F.), *Souvenirs d'une carrière au Palais de la Nation*, in *La Belgique Militaire*, n° 123, VIII/1977, p. 11-17. (R 021)
20. + VLAEMYNCK (Carlos), *Achter de schermen van W.O.II. Franse K.P.-leider Maurice Thorez dook onder te Brugge*, in *Brugs Handelsblad*, 3/VI/1977. (K 460)
21. x VOS (Louis), *De ideologische oriëntering van de katholieke studerende jeugd in Vlaanderen (1936-1940). Een voorlopige balans*, in *Belgisch Tijdschrift voor Nieuwste Geschiedenis*, VIII, 1977, 1-2, p. 207-235. (R 002)
22. *Wat zoudt gij zonder 't werkvolk zijn ? Anderhalve eeuw arbeidersstrijd in België. Deel I : 1830-1966*, Leuven, Kritak, 1977, 4°, bibl., ill., tabl., 228 p. (B 1361)

Cfr. nrs 9, 132, 138-140.

B. BUITENLANDSE EN MILITAIRE POLITIEK

23. x PROVOOST (Guido), *Vlaanderen en het militair politiek beleid in België tussen de twee wereldoorlogen*, Leuven, Davidsfonds, 1976-1977, 8°, bibl., ind., 2 vol. (B 1213)

Cfr. nrs 36-38.

C. DUITSE ANTI-FASCISTISCHE IMMIGRANTEN

24. x DUYTSCHAEVER (Joris), *Zur Asylpraxis in Holland und Belgien: Der Fall Hans Bendgens-Henner (1892-1942)*, in *Amsterdamer Beiträge zur neueren Germanistik*, Band 6, 1977, p. 69-117. (K 453)
25. GRUENEBAUM (Kurt), *Deutsche Emigranten in Belgien*, in *Die Gazette*, 1977, n° 3, p. 3-4; n° 4, p. 14-15. (K 476)
26. x TINDEMANS (Carlos), *Transit-Exiltheater und Rezeption in Antwerpen 1933-1940*, in *Amsterdamer Beiträge zur neueren Germanistik*, Band 6, 1977, p. 165-182. (K 453)

II. DE ACHTTIENDAAGSE VELDTOCHT

A. MILITAIRE GEBEURTENISSEN

27. x BIKAR (André), *Mai 1940 dans la position fortifiée de Liège. 10 mai 1940: la 253e division d'infanterie allemande, venant d'Aix-la-Chapelle entre dans le sous-secteur du 1er régiment cycliste frontière belge, et s'arrête devant les forts d'Aubin-Neufchâteau et de Battice*, in *Revue belge d'histoire militaire*, XXII-3, IX/1977, p. 260-284; XXII-4, XII/1977, p. 347-376. (R 017)
28. CHAMPION (Lucien), *Guerre du sanglier. Mai 1940. Les Chasseurs Ardennais au combat*, Bruxelles, Louis Musin, 1977, 8°, ann., cart., ill., 168 p. (B 1423)
29. D. (R.), *Les tragiques surprises du 10 mai 1940. L'attaque traîtresse du viaduc de Butgenbach*, in *Ceux du 1A*, VI-VII/1977, p. 6. (R 045)

30. + DEHALEUX (Léon), *Du 10 au 21 mai 1940 le Fort d'Aubin-Neufchâteau, avec son voisin de Battice, imposait aux troupes d'invasion allemandes "le plus dur combat d'artillerie du front ouest". L'ennemi rendit les honneurs de la guerre à son chef, le commandant d'Ardenne et à toute la garnison*, in *Le Jour*, 22-24/VII/1977. (R 479)
31. GILLES (Daniël), *La tache de sang* (roman), Paris, Albin Michel, 1977, 8°, 332 p. (B 1403)
32. HAUTECLER (Georges), *La bataille pour Vinkt. Défense de Vinkt le 25 mai 1940 par le bataillon Philippart (IIIe Bon du 1er régiment de Chasseurs Ardennais)*, in *Le Chasseur Ardennais*, n° 109, 1977, p. 20-22. (R 046)
33. HAUTECLER (Georges), *La bataille pour Vinkt. La journée du 25 mai au 1er Bataillon du 1er Régiment de Chasseurs Ardennais (Bon Temmerman)*, in *Le Chasseur Ardennais*, 1977, n° 110, p. 20; n° 111, p. 19-20; n° 112, p. 22-23. (R 046)
34. + STEPHANY (Pierre), *Une interview du commandant de la dernière unité à résister en 1940. Ceux de Tancrémont*, in *Le Jour*, 25/V/1977. (K 457)
35. + VANWELKENHUYZEN (Jean), *La surprise du 10 mai 1940*, in *Le Monde*, 11/V/1977. (K 477)

Cfr. nr 41

B. KONING EN REGERING

36. ARON (Robert), *Léopold III ou le choix impossible*, Paris, Plon, 1977, 8°, 396 p. (B 1389)
37. *Colloque "La Question Royale" - Colloquium "De Koningskwestie"* (Bruxelles - Brussel, 28-29 nov. 1976). Robert DEVLEESHOUWER, *Soliloque sur un colloque*; Antwoord van Dr. A. DE JONGHE; Réponse de J. VANWELKENHUYZEN, in *Belgisch Tijdschrift voor nieuwste Geschiedenis*, VIII, 1977, 3-4, p. 587-604. (R 002)
38. REMY, *Le 18e jour. La tragédie de Léopold III, Roi des Belges*, Paris, France-Empire, 1976, 8°, ann., 422 p. (B 1305)

C. BURGERBEVOLKING EN VLUCHT

39. + *Un ancien combattant raconte... L'exode de 1940 !* in *Nord-Eclair*, 20-28/VIII/1977. (K 492)
40. INSTITUT SAINT-LOUIS-NAMUR, *Heures sombres et heures de gloire. Quel-*

ques récits de la période 40-45 dans le pays de Namur, Namur, Cercle "Pays de Namur", 1975, 8°, ill., 42 p. (B 1420)

41. MICHEM (Frans), *Vinkt 1940*, Gand, Ed. Mortier, 1977, 8°, bibl., cart., ill., tabl., 135 p. (B 1380)
42. TALBOT (Paul), *10 mai 1940. Souvenirs d'une enfant de Fauvilliers*, in *Le Chasseur Ardennais*, n° 112, 1977, p. 20-21. (R 046)
43. + VAN DEN HOOFF (F.), *Drieëndertig jaar na Bastenaken een ongewone vraag. Antwerpse Amerikaan droomt van Belgisch kultuurhuis in Californië*, in *Gazet van Antwerpen*, 22/XII/1977. (K 439)

D. WEGVOERINGEN

44. ROLAND (Walter), *De Spooktrein*, in *Welkom in Siberië* (1), p. 27-101. (B 1400)
45. x VLAEMYNCK (Carlos H.), *Dossier Abbeville. Arrestaties en deportaties in mei 1940*, Leuven, Davidsfonds, 1977, 8°, bibl., ill., ind., 424 p. (B 1439)

III. DE BELGISCHE REGERING MET DE GEALLIEERDEN

46. + C. (J.), *Uit het oorlogsdagboek van "Rode Duivel" Marcel Kenens uit Beringen*, in *Het Laatste Nieuws* (Editie Limburg), 30/I/1977. (K 481)
47. + DE WOLF (H.), *De pastoor die piloot werd. Enige Belgische vlieger die krijgsgevangenen maakte neemt afscheid van luchtmacht*, in *Het Laatste Nieuws*, 30/XII/1977. (K 438)
48. F. (E.), *Femmes d'officiers au Congo (suite et fin)*, in *La Belgique Militaire*, n° 120, I/1977, p. 3-5. (R 021)
49. PAIROUX (E.), *Un corps expéditionnaire belge en Nigérie en 1942*, in *La Belgique Militaire*, n° 121, II/1977, p. 3-10; n° 122, V/1977, p. 20-27.

---

(1) Een aantal vroegere publikaties van Walter Roland werden gebundeld als *Welkom in Siberië*, Antwerpen, Walter Soethoudt, 1977, 8°, ill., 426 p.

50. PERNET (R.), *Algemene politieke voorbereiding van de bevrijding van België door de regering te Londen*, in *Pallas*, LXV, 1976/4, p. 1-4.
51. TEMMERMAN (F.), *Miranda*, in *La Belgique Militaire*, n° 121, III/1977, p. 20-22. (R 021)
52. + *Luc Varenne fourbit ses premières armes à la Légion*, in *Story*, 1/XI/1977. (K 442)

Cfr. nrs 3, 114.

IV. HET BEZETTE BELGIË

A. DE BEZETTING

53. DE LAUNAY (Jacques), *La Belgique à l'heure allemande*, Bruxelles, Paul Legrain, 1977, 8°, ann., facs., ill., 360 p. (B 1362)
54. LEJEUNE (Philippe) - LESSIRE (Adrien), *Le passage de Hitler à Bastogne, le 17 mai 1940*, in *Le Pays de Bastogne*, 1976, 4, p. 2-3.
55. MATHOT (René), *Hitler à Yvoir en octobre 1940*, in *Le Guetteur wallon*, 1977, n° 1, p. 16-20. (B 1325/18)
56. STAQUET (Willy), *Charleroi pendant les premiers temps de l'occupation*, in *Hainaut-Tourisme*, VIII/1977, p. 197-200. (K 459)

Cfr. nr 143.

B. KOLLABORATIE

57. + DE V. (E.), *Brieven uit Rusland (1941-1944)*. + Albert van den Abeele, *Oostfronter*, in *'t Pallieterke*, 21/IV/1977. (K 462)
58. + DE V. (E.), *De Vlaamse Landsleiding. I. Het kasteel te Bad Pyrmont - II. Einde van het avontuur*, in *'t Pallieterke*, 10-17/III/1977. (K 466)
59. NARVAEZ (Louise), *Degrelle m'a dit*, Bruxelles, Ed. Baucens, 1977 (ré-édition), ann., bibl., ind., 379 p. (B 1395)
60. ROLAND (Walter), *Art. 113*, in *Welkom in Siberië* (1), p. 111-302. (B 1400)

(1) Cfr. nr 44, voetnoot 1.

61. ROLAND (Walter), *Niets dan de waarheid*, in *Welkom in Siberië* (1), p. 305-388.
62. VAN DEN ABEELE (Albert), *Brieven uit Rusland (1941-1944)*, Oudenaarde, Sanderus, 1977, 8°, cart., ill., 241 p. (B 1401)
- Cfr. nrs 106, 138, 143-144.

C. VERZET

63. + H. BARBARY vertelt : de Oostendse Witte Brigade in '40-41, in *De Stoeten Ostendenoare*, VII/1977. (K 450)
64. BROKKEN (P.), BUNKENS (B.), DRABBE (G.), DUTRY (G.), VALCKE (D.), *Het Geheim Leger, Zone V, sector 2, De gebeurtenissen die geleid hebben tot de moordpartijen van Foret en Sohan*, (Brussel), Koninklijke Militaire School, 1975, 4°, ann., bibl., cart., 25 p. (TH 96)
65. + (CORNILLIE (John), *De Witte Brigade*, in *De Stoeten Ostendenoare*, IX-X/1977. (K 451)
66. LA FRATERNELLE DES A.S., *Le camp de Blaireaux*, in *Pygmalion*, 3e trimestre 1977, p. 2-3. (K 435)
67. FURST (Albert), *Clémaraais dans la guerre (1943-1944)*, Arlon, Editions du Sorbier, 1977, 8°, ill., 101 p.
68. HEEMANS (Oscar Cornelius), *Tussen honderd bruggen* (2), Gent, Frans Masureelfonds, 1977, 8°, ill., 176 p. (B 1355)
69. HIANCE (Roger), *Journal d'un petit village sous la botte allemande*, Wonck, R. Hiance éd., 1977, 8°, cart., ill., 285 p. (B 1435)
70. HODY (Serge), *Ces hommes qui ont été des résistants...* 1. Jules Gubin, commandant Valère : d'abord un syndicaliste. 2. Jules Gubin, Frégoli de la Résistance. 3. L'attentat contre le collège échevinal du "Gross Lüttich". 4. L'exécution de Robert Lejour et des membres de la "Brigade spéciale". 5. Condamné à mort, Marius, l'adjoint de Lejour, est simplement expulsé du pays. 6. Les Américains m'appelaient Eisenhower ! 7. Ce que je voudrais dire aujourd'hui. 8. Paul Hoornaert, de Liège, un des fondateurs de l'Armée Secrète. 9. Quand un garde-frontière rencontre un chasseur ardennais. 10. Marion rencontre le chef Arthur, chevillard de Bergilers, et conclut avec lui un accord tacite. 11. Marion attiré dans un guet-apens. 12. Notre maquis quotidien, par Arthur Derwa, in *Scop-Liège*, 1977, n°s 1-12. (K 436)

(1) Cfr. nr 44, voetnoot 1.

(2) De duitse vertaling werd gepubliceerd als *Zwischen Hundert Brücken. Ereignisse, Tatsachen, Zusammenhänge*, Berlin, Militärverlag der DDR, 1977, 12°, cart., facs., ill., 222 p. (B 1374)

71. + JANS (Rob), *Wij waren geen helden*, in T.V. Ekspres, 11/XI/1977. (K 443)
72. + JOOSSEN (F.), *Armée secrète*. (1) *Seule contre une colonne blindée*; (2) *Commandante par intérim*; (3) *Quatre ans de camps de concentration*, in *Panorama*, 18/XI/1977-2/XII/1977. (K 441)
73. ° LAMBRECHTS (Danielle), *Sluikpers in de provincie Antwerpen tijdens de tweede wereldoorlog*, Leuven, KUL, 1977, 4°, bibl., 131 p. (TH 117)
74. + (MONTEYNE (Emiel), *Het Onafhankelijkheidsfront*, in *De Stoeten Osten-denoare*, IX-X/1977. (K 451)
75. ° PIETTE (Daniel), *Le Mouvement National Royaliste au cours de la deu-xième guerre mondiale*, Bruxelles, Ecole royale militaire, 1975, 4°, ann., bibl., cart., 106 p. (TH 110)
76. TURF (Jef), *Een politieke identiteit voor communisten*, Antwerpen, Stan-daard Uitgeverij, 1977, 12°, ind., 146 p. (B 1368)
77. + VANDEROSTYNE (Mon), *Belgische Yvettes redden leven van Britse piloten. Kasteelheren en pachters in land van vrijbuiters. - Aalsterse Yvette leidde verzet van 900 aktivisten. Rita betaalde miljoenen aan fami-lies oorlogsslachtoffers*, in *De Standaard*, 9-10-11/XI/1977. (K 461)
78. VAN KERKHOVE (Valeer), *De gijzelaars* (roman), Leuven, Davidsfonds, 1977, 8°, 189 p. (B 1093)
79. + VAN LIESHOUT (Jan), *"Uit het zuiden geen nieuws". Het 'Hannibalspiel' aan de Maas*, in *Limburgs Dagblad*, 1/XII/1977 - 15/XII/1977. (K 444)
80. + V.D.B. (J.), *Placied De Paepe, de minzame "wijze man van Gent". "Als ik bijt, is 't met de glimlach"*, in *De Post*, 30/I.1977. (K 483)
81. WOLF (Jules), *Dans l'ombre et le silence*, Bruxelles, Rossel, 1977, 8°, ill., 250 p. (B 1419)

Cfr. nrs 2-3, 13, 16, 40, 106, 114, 132, 137.

D. TERREUR

1. ALGEMEENHEDEN

82. + *Les événements tragiques des 17 et 18 août 1944 à Courcelles*, in *L'Echo du Centre - Le Rappel*, 16/VIII/1977. (K 463)

Cfr. nr 41.

2. RASSENVERVOLGING

83. LIEBMAN (Marcel), *Né juif. Une enfance juive pendant la guerre*, Paris-Gembloux, Ed. Duculot, 1977, 8°, ill., 192 p. (B 1421)

3. KONCENTRATIEKAMPEN

84. HAULOT (Arthur), *Dachau*, Bruxelles, Editions Est-Ouest, 1977 (réédition), 83 p.
85. + LE COUVREUR (O.-P.), *Dachau, Noël 1944. François Questiaux, apôtre et patriote*, in *Le Rappel*, 25/XII/1977. (K 465)
86. + M. (D.), *Louis Kiebooms : Ik heb de relativiteit der politieke passies ingezien. De nazi's hadden een heel dossier, ik werd dadelijk opgepakt*, in *De Post*, 23/I/1977. (K 484)
87. ° VERHAMME (Alice), *Les Belges déportés à Buchenwald en dehors des grands convois (de 1940 au 3 septembre 1944)*, Bruxelles, ULB, 1976, 4°, ann., cart., tabl., 303 p. (TH 105)

Cfr. nrs 65, 72, 130, 132.

4. BOMBARDEMENTEN

88. DE PAEPE (R.), *De luchtaanvallen op Kortrijk, Heule, Marke en Bissegem gedurende de Tweede Wereldoorlog (1939-1945)*, Kortrijk, (Oudheidkundige Kring), 1977, 8°, ann., cart., ill., tabl., 154 p. (B 1387)
89. + STERKEN (L.), *En toen kwam Hasselt aan de beurt... Pasen 1944 werd het echt oorlog*, in *Het Belang van Limburg*, 29/III - 5/IV/1977. (K 456)

Cfr. nr 40.

E. EKONOMIE EN TEWERKSTELLING

90. + CHAMUT (Marc), *Une Belgique au-dessus de tout soupçon ?* in *Trends-Tendances*, 8/X/1977. (K 474)
91. COLLIN (Fernand), *De politiek van de tewerkstelling tijdens de bezetting*, in *Mededelingen van de Koninklijke Academie van Wetenschappen, letteren en schone kunsten van België, klasse der letteren*, 39.1, 1977, 14 p.

92. DELVO (Edgard), *De gastarbeiders in het Verde Rijk*, in *Dietsland-Europa*, 1977, 2, p. 11-14; 3, p. 5-8. (R 559)
93. x GILLINGHAM (John Rowley), *Belgian Business in the Nazi new order*, Gent, Jan Dhondt Stichting, 1977, 8°, ind., 237 p. (B 1352)

F. KRIJGSGEVANGENEN

94. BONTRIDDER (Armand), *1940-1945. Le Gardien mélancolique ou Trente ans après*, (Courcelles, Imprimerie Schautteet), 1975, 8°, 166 p.
95. D. (C.), *Un prisonnier pas comme les autres*, in *La Belgique militaire*, n° 122, V/1977, p. 3-4. (R 021)
96. GABRIEL (Jean), *Femmes d'officiers du temps passé*, in *La Belgique militaire*, n° 121, III/1977, p. 26-32. (R 021)
97. LEGROS (Marcel), *6 juin 1944. Pas question de pavoiser*, in *Le XIII B*, VI/1977, p. 3-4. (R 043)
98. 1636B, *Cet homme dont j'ai oublié le nom*, in *Ceux du 1A*, V/1977, p. 7; VI-VII/1977, p. 8. (R 045)
99. PAULET (Léon), *OFLAG IIA - Prenzlau*, in *La Belgique militaire*, n° 124, IX/1977, p. 3-7. (R 021)
100. PAULUS (Georges), *Une libération en Prusse Orientale*, in *Ceux du 1A*, V/1977, p. 4-6. (R 045)
101. 46363, *Le Retour*, in *Le XII B*, IV/1977, p. 2-6. (R 043)
102. THAUVOYE (Raoul), *Témoignage. Mes souvenirs depuis 1940*, in *Le XII B*, IX/1977, p. 3-4.
103. VAN DER BORGHT (Corneille), *Le scandale des disparus. Guerre 1940-1945*, s.l., s.n., 8°, ill., tabl., 248 p. (B 1399)

G. DAGELIJKS LEVEN EN PERS

104. + AWOUTERS (Pierre), *Een avondje met Marcel Cox*, in *Het Belang van Limburg*, 22-23/I/1977. (K 482)
105. DONNAY (Raymond), *Le rire clandestin*, Liège, Ed. Dricot, 1977, 8°, 96 p. (B 1422)
106. + *Het dossier van het Oostends bedrukt papier. Deel 4. De zwartschrijvers. Deel 5. Witte pers in zwarte tijden. Deel 6. Witte pers in*

- zwarte tijden : "Uilenspiegel", in *De Stoeten Ostendenoare*, nrs 5-7, 1977. (K 449)
107. DUFLOU (Remy), *Vlamertinge tijdens de tweede wereldoorlog 1940-1945*, Ieper, Iepers Kwartier, 1977, 8°, cart., ill., ind., 271 p. (B 1354)
108. x GEUKENS (Erik), *Bij het overlijden van Mark Tralbaut : de betekenis van "De Dag" voor de Vlaamse pers*, in *Wetenschappelijke Tijdingen*, XXXV, 1976, col., 129-138.
109. LEMPEREUR (Emile), *Parenthèse sanglante encore !* in *Charleroi à coeur ouvert* (1), p. 176-180. (B 1448)
110. + NEIRYNCK (Freek), *Vader Tamboer, zijn leven, zijn liedjes en zijn markten* (Opgetekend uit de mond van Willem Bauwens). XV. *De oorlogsjaren*, in *Vooruit*, 24/IX/1977. (K 480)
111. SPILLEBEEN (Willy), *De Vossejacht* (roman), Leuven, Davidsfonds, 1977, 8°, 285 p. (B 1327)
112. + STEPHANY (Pierre), *Réveillons sous l'occupation. Marché noir, harengs pour Noël et bière à 0,8*, in *Le Jour*, 28/XII/1977. (K 464)
113. UREEL (Lut), *De lange geboorte*, Brugge, Desclée De Brouwer, 1977, 8°, 217 p. (B 1367)
- Cfr. nr 78.

V. VAN DE BEVRIJDING TOT DE VREDE (8/V/1945)

A. BEVRIJDING

114. + BLONDEEL (E.), *En 1944 déjà, les paras en Ardennes*, in *Vox*, 10/III/1977. (K 458)
115. TIRELIREN (A.), *Einde van de oorlog te Essen. Oktober 1944*, in *De Spycker*, 1976, 3-4, p. 146-160.
- Cfr. nr 40.

---

(1) Gembloux, Ed. Duculot, 1977, 8°, ann., bibl., ill., 192 p.

B. ARDENNENOFFENSIEF

116. AREND (Guy Franz), *De slag om Bastogne. "De streep door de rekening..."* (1), Brussel, Sagato, 1977, 8°, ill., 172 p. (B 1425)
117. AREND (Guy Franz), *L'offensive des Ardennes et la bataille de Bastogne*, Bruxelles, Sagato, 1977, 8°, cart., ill., 336 p. (B 1436)
118. BROWNLOW (Donald Grey), *Panzer Baron. De militaire heldendaden van Generaal Hasso von Manteuffel* (1), Brussel, Sagato, 1977, 8°, cart., ill., ind., 174 p. (B 1434)
119. + MILMEISTER (Jean), *Das Duell der Geheimdienste in der Ardennen-offensive*, in *Luxemburger Wort*, 16/XII/1977. (K 440)

C. HEROPBOUW VAN HET LEGER

120. SAMART (J.), *Historique du 14e Bataillon de Fusiliers*, (Bruxelles), Centre de Documentation historique des Forces Armées, 1977, 8°, ann., cart., ill., tabl., 176 p. (B 1333)

VI. NA-OORLOG

A. POLITIEK

121. x DE GROOF (Jan), *Over de wording van de CVP-PSC. Enkele krachtlijnen, gegevens en bedenkingen bij de wording van de Christelijke Volkspartij*, in *Res Publica*, 1977/1, p. 83-98. (R 979)
122. + *Het dossier van het Oostends bedrukt papier. Deel 7. De korte euforie na de bevrijding*, in *De Stoeten Ostendenoare*, XII/1977. (K 452)
123. ° HANIN (Bernard), *La politique économique des gouvernements Van Acker et Huysmans (31 mars 1946 au 12 mars 1947)*, Louvain, UCL, 1976, 4°, tabl., XIV + 164 p. (TH 109)

---

(1) De Franse versie werd door dezelfde uitgever gepubliceerd.

124. ° MAETER (Pierre-Paul), *Le Mouvement Ouvrier dans la Question Royale 1944-1950*, Bruxelles, ULB, 4°, bibl., 143 p. + ann. (TH 116)
125. POULET (Robert), *Histoire d'une amitié*, in *Ecrits de Paris*, IX/1977, p. 28-36.

Cfr. nr 19.

B. EPURATIE EN REPRESSION

126. DAELE (Jan Emiel), *Je onbekende vader* (roman), Brussel, Manteau, 1977, 8°, 159 p. (B 1427)
127. + DE V. (E.), *Repression, "op diabolische wijze voorbereid..."*. I. Het wraakroepend geval Vindevogel. II. Borms en Vindevogel. III. Theo Brouns. IV. José Streel gefusilleerd. V. De 1056 dagen doodstrijd van Robert Poulet. VI. Het schrikbewind van de straat, in 't Pallieterke, 24/XI-29/XII/1977. (K 467)
128. KASPERMANN, *De bevrijding van klerk Lanek* (roman), Leuven, Davidsfonds, 1977, 8°, 200 p. (B 1381)
129. ROLAND (Walter), *Kain, waar is je broeder ?* in *Welkom in Siberië* (1), p. 389-426. (B 1400)

Cfr. nrs 111, 122, 125, 130-131, 136.

VII. PERSONALIA

AERTS, Bert

130. + DE LEY (Leo), *Te gast bij Bert Aerts "Vergeef me mijn tranen"*, in *Zie*, 25/V/1977. (K 447)

BRONNE, Carlo

131. BRONNE (Carlo), *Le temps des vendanges. Mémoires*, Bruxelles, Louis Musin Editeur, 1976, 8°, ill., 318 p. (B 1424)

---

(1) Cfr. nr 44, voetnoot 1.

CAMU, Louis

132. *Louis Camu 1905-1976*, Bruxelles, Banque Bruxelles Lambert, 1977, 8°, bibl., ill., 109 p. (B 1449)

CLAESSENS, Bob

133. FONTAINE (Colette), *Bob Claessens. Le temps d'une vie*, Bruxelles, Fondation "Bob Claessens"-fonds, 1977, 8°, bibl., ill., ind., 292 p. (B 1370)

COENE, Seppe

134. + VERWERFT (Gust), *Te gast bij Seppe Coene, voorzitter Ijzerbedevaart-komitee : "Wil deze generatie dan niet meer strijden ?"*, in *Zie*, 11/XI/1977. (K 442)

DE MEEÛS, Adrien

135. DRESSE (Paul), *Le drame d'Adrien de MeeÛs*, in *La Revue générale*, V/1977. (K 446)

DE VREE, Paul

136. FLORQUIN (Joos), *Ten huize van... Paul de Vree*, in *Ten huize van... 13*, p. 132-187 (1). (B 0518)

GERLO, Aloïs

137. FLORQUIN (Joos), *Ten huize van... Aloïs J.P. Gerlo*, in *Ten huize van... 13*, p. 188-226 (1). (B 0518)

HERMANS, Ward

138. PROVOOST (Guido), *Ward Hermans*, Antwerpen, Rockox-Uitgaven, 1977, 8°, ill., 204 p. (B 1350)

LAMBERTY, Max

139. LEYS (Fanny), *Max Lamberty*, Antwerpen, De Nederlandsche Boekhandel, 1977, 8°, bibl., 151 p. (B 1432)

---

(1) De teksten van deze BRT-TV-interviews werden gebundeld als FLORQUIN (Joos), *Ten huize van... 13*, Leuven, Davidsfonds, 1977, 8°, ill., ind., 380 p.

MELIS, Willem

140. DE BRUYNE (Arthur), *Liber Amicorum voor Willem Melis (31 juli 1907-1977)*, *Bijdragen tot de geschiedenis van een generatie*, (Kemzeke, Rinda), 1977, 8°, ann., ill., 277 p.
141. + *Willem Melis : zo knaap, zo man*, in 't Pallieterke, 22/XII/1977. (K 437)

PLANCQUAERT, Hector

142. VERDOODT (Frans-Jos), *Hector Plancquaert*, Baardegem, Vereniging van Vlaams-nationale auteurs en publicisten, 1976, 8°, 20 p. (B 1396/2)

ROMSEE, Gerard

143. VAN DE WALLE (A.R.) - VAN DER ELST (Frans), *Mt. Gerard Romsee 1901-1976*, Westmalle, Abdij der Trappisten, 1976, 12 p.

VERSCHAEVE, Cyriel

144. VINKS (Jos), *Cyriel Verschaeve. De Vlaming*, Brecht, De Roerdomp, 1977, 8°, bibl., ind., 380 p. (B 1372)

VERSTRAETE, Joris

145. C. (R.), *Joris Verstraete : "De eerste die ik redde was een Brusselaar !"*, in *Wij*, 6/X/1977. (K 448)

I N D E X (1)

A

Aalst 77
Abbeville 45
 ADRIAENS (Ward) 12-13
 Aerts (Bert) 130
Aix-la-Chapelle 27
Antwerpen 26, 43, 73
Ardennen 114, 117, 119
 AREND (Guy-Franz) 116-117
 ARON (Robert) 36
 Arthur 70
Aubin-Neufchâteau 27, 30
 AWOUTERS (Pierre) 104

B

Bad Pyrmont 58
 BARBARY (H.) 63
Bastenaken 43, 54, 116-117
Battice 27-28
 BAUWENS (Willem) 110
 Bekaert (J.) 13
 Bendgens-Henner (Hans) 24
Bergilers 70
Beringen 46
 BIKAR (André) 27
Bissegem 88

BLONDEEL (E.) 114
 Bondas (J.) 3
 BONTRIDDER (Armand) 94
 Borms (August) 127
 BRELAZ (Michel) 14
 BROKKEN (P.) 64
 BRONNE (Carlo) 131
 Brouns (Theo) 127
 BROWNLOW (Donald Grey) 118
Brugge 20
 Brullez (Louis) 47
Buchenwald 87
 BUNKENS (B.) 64
Butgenbach 29

C

C. (J.) 46
 C. (R.) 145
Californië 43
 Camu (Louis) 132
 CHAMPION (Lucien) 28
 CHAMUT (Marc) 90
Charleroi 56, 109
 CHARLES (Jean-Léon) 2
 Claessens (Bob) 132
 CLEENEWERCK DE CRAYENCOUR (E.) 2
Clémaraïs 67
 Coene (Seppe) 133

---

(1) Auteursnamen werden in kapitalen gezet, in titels vermelde persoonsnamen in kleine letter, terwijl plaatsnamen in kursief gedrukt werden. Zelfstandige en bijvoeglijke naamwoorden, afgeleid van plaatsnamen, werden bij de plaatsnamen geplaatst. De cijfers verwijzen steeds naar het volgnummer van de publicatie.

COLLIN (Fernand) 91
Congo 48
 CORNILLE (John) 65
Courcelles 82
 Cox (Marcel) 104

D

D. (R.) 29
Dachau 84-85
 DAELE (Jan-Emiel) 126
 Danneels (Simone) 72
 d'Ardenne (Cdt) 30
 DE BRUYNE (Arthur) 57-58, 127, 140
 De Coninck (Rachel) 72
 DE GHEIN (Rik) 9
 Degrelle (Léon) 15, 59
 DE GROOF (Jan) 121
 De Groote (Agnes) 77
 DEHALEUX (Léon) 30
 DE JONGHE (Albert) 37
 DE LAUNAY (Jacques) 53
 DELEY (Leo) 130
 de LIEDEKERKE (Raphaël) 95
 Delsinne (L.) 3
 DELVO (Edgard) 92
 De Man (Hendrik) 14
 De Meeüs (Adrien) 135
 De Paepe (Placied) 80
 DE PAEPE (R.) 88
 DE RIDDER (Clem) 9
 DE SCHEPPER (Hugo) 1
 DESHOUGNES (Jean) 15
 DE V. (E.) pseudoniem, cfr.
     Arthur DE BRUYNE
 DEVLEESHOUWER (Robert) 37
 De Vree (Paul) 136
 DONNAY (Raymond) 105
 DRABBE (G.) 64
 DRESSE (Paul) 135
 DUFLOU (Remy) 107
Duitsland 24-27, 30, 53, 93
 DUTRY (G.) 64
 DUYTSCHAEVER (Joris) 24

E

Eisenhower (David Dwight) 70
Essen 115

F

F. (E.) 48
Fauvilliers 42
 FLORQUIN (Joos) 136-137
 FONTAINE (Colette) 132
Forêt 64
 FURST (Albert) 67

G

GABRIEL (Jean) 96
Gent 68, 80
 Gerlo (Aloïs) 3, 137
 GEUKENS (Erik) 108
 GILLES (Daniël) 31
 GILLINGHAM (John Rowley) 93
 GOOSSENS (M.) 2
 GOTOVITCH (José) 3
Groot-Brittannië 46-47
 GRUENEBAUM (Kurt) 25
 Gubin (Jules)

H

HANIN (Bernard) 123
Hasselt 89
 HAULOT (Arthur) 84
 HAUTECLER (Georges) 32-33
 HEEMANS (Oscar Cornelius) 68
 HEIRWEGH (Jacques) 2
 Hermans (Ward) 138
Heule 88
 HIANCE (Roger) 69
 Hitler (Adolf) 54-55
 HODY (Serge) 70
Holland 24
 Hoornaert (Paul) 70
 Huysmans (Camille) 123
 Huyssens (A.) 3

J

JANS (Rob) 71
 JOOSSEN (F.) 72

K

KASPERMANN 128
 Kenens (Marcel) 46
 Kiebooms (Louis) 86
 KONGS (Luk) 4
 Kortrijk 88
 KRAMER (Steven Philip) 18

L

Lamberty (Max) 139
 LAMBRECHTS (Danielle) 73
 Larock (Victor) 125
 LE COUVREUR (O.-P.) 85
 LEGROS (Marcel) 97
 LEJEUNE (Philippe) 54
 Lejour (Robert) 70
 LEMPEREUR (Emile) 109
 Léopold III 36-38
 LESSIRE (Adrien) 54
 LEYS (Fanny) 139
 LIEBMAN (Marcel) 83
 Liège 27, 70
 Londen 50
 LOUPIAS (Alma) 5

M

M. (D.) 86
 Maas 79
 MAETER (Pierre-Paul) 124
 Marion 70
 Marius 70
 Marke 88
 MATHOT (René) 55
 Mechelen 13
 Melis (Willem) 140-141
 Menen 72
 MEYERS (Willem C.M.) 6
 MICHEM (Frans) 41
 MILMEISTER (Jean) 119
 Miranda 51
 MONTEYNE (Emiel) 74

N

Namur 40
 NARVAEZ (Louise) 59
 NEYRINCK (Freek) 110
 Nigerië 49

O

Oostende 17, 63, 65, 75, 106, 122
 Oostpruisen 100
 Orchimont 66
 Overputte (Ch.) 3

P

PAIROUX (E.) 49
 PAULET (Léon) 99
 PAULUS (Gabriël) 100
 PERNET (R.) 50
 PHILIPPART 32
 PIETTE (Daniël) 75
 Plancquaert (Hector) 142
 Pletsier ("Rita") 77
 POULET (Robert) 125, 127
 Prenzlau 99
 PROVOOST (Guido) 23, 138

Q

Questiaux (François) 85

R

REMY (Col.) 38
 ROLAND (Walter) 44, 60-61, 129
 Rolin (Henri) 3
 Romsée (Gerard) 143

Rusland 57, 60-62

S

SAMART (J.) 120
 SELLESLAGH (Frans) 10
Siberië 44
Sohan 65
 Sonnevillie (M.) 4
Spanje 12-13
 SPILLEBEEN (Willy) 111
 STACQUET (Willy) 56
 STEENHAUT (Wouter) 7-8
 STEPHANY (Pierre) 34, 112
 STERKEN (L.) 89
 Streel (José) 127

T

TALBOT (Paul) 42
 Tamboer 110
Tancrémont 34
 Temmerman 33
 TEMMERMAN (F.) 19, 51
 THAUVOYE (Raoul) 102
 Thorez (Maurice) 20
 TINDEMANS (Carlos) 26
 TIRELIREN (A.) 115
 Tralbaut (Mark) 108
 TURF (Jef) 76

U

UREEL (Lut) 113

V

VALCKE (D.) 64
 VAN ACKER (Achille) 123
 VAN DEN ABEELE (Albert) 57, 62
 VAN DEN HOOFF (F.) 43
 VAN DEN STEEN (Maurice) 8
 VAN DER BORGHT (Corneille) 103

VAN DER ELST (Frans) 143
 VANDEROSTYNE (Mon) 77
 VAN DE WALLE (A.-R.) 143
 Van Extergem (Jef) 16
 Van Hooff (Jef) 13
 VAN KERKHOVE (Valeer) 78
 VAN LIESHOUT (Jan) 79
 VANWELKENHUYZEN (Jean) 35, 37
 Varenne (Luc) 52
 V.D.B. (J.) 80
 VERDOODT (Frans-Jos) 142
 Vereeken (G.) 3
 VERHAMME (Alice) 87
 Vermeire (Staf) 5
 Verschaeve (Cyriel) 144
 Verstraete (Joris) 145
Verviers 11, 15
 VERWERFT (Gust) 134
 Vindevogel (Leo) 127
 VINKS (Jos) 144
Vinkt 32-33, 41
Vlaanderen 21, 23
 VLAEMYNCK (Carlos) 20, 45
Vlamertinge 107
 Von Manteuffel (Hasso) 118
 VOS (Louis) 21

W

Wauters (A.) 3
 WOLF (Jules) 81
Wonck 69
 WYNANTS (Jacques) 11

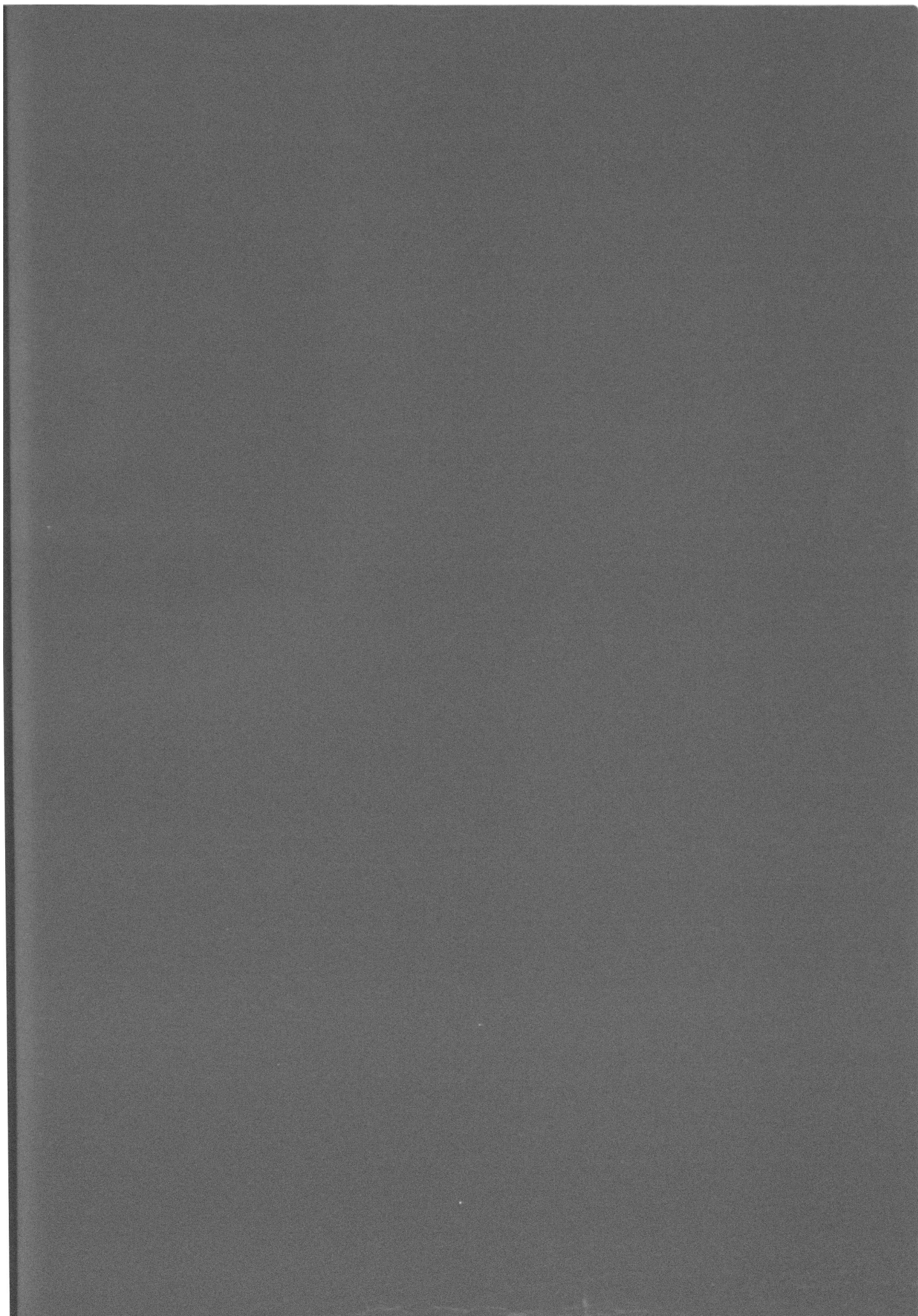
Y

Yvoir 55

Z

1636B 98
 46363 101

DIRECTEUR - VERANTWOORDELIJKE UITGEVER
JEAN VANWELKENHUYZEN

PAUL VANDEN THORENLAAN 36
1160 BRUSSEL